

Служба Внешней Разведки 1991-2020

Rysslands civila underrättelsetjänst 1991-2020

av Joakim von Braun,

joakim.von_braun@bredband.net, jocke.vb@protonmail.com

+46 709 56 16 42

Innehållsförteckning

Förord	2
Inledning	3
Jubilerande SVR drabbat av svår hybris	5
SVRs enorma expansion	13
Översikt av SVRs organisation	16
SVR som en del av Rysslands administrativa beslutsapparat	52
Ryska historiska dokument och SVR	61
Propagandister och spioner i skön förening	63
De ryska landsmännen i väst	66
SVR satsar på illegalister	70
SVRs verksamhet i utlandet	75
Biografier	78
Bilagor	83
Källor	91

Förord

Denna översikt av den ryska underrättelsetjänsten SVR (Externa underrättelsetjänsten) utgör en del av underlaget till en bok om Rysslands aktiva åtgärder¹, desinformation och vilseledningsoperationer. Att den publiceras just nu, i inte helt färdigt skick, beror på att SVR den 20/12 2020 firar sin 100-årsdag och att jag fått flera förfrågningar om att berätta vad jag veta om denna i Sverige ganska okända organisation.

De senaste åren har inneburit mycket publicitet om vad de ryska underrättelsetjänsterna pysslar med, både innanför Rysslands gränser och ute i väst. Mestadels handlar denna publicitet om den militära underrättelsetjänsten GRU och om säkerhetstjänsten FSB. En anledning till detta är att SVR agerat mer professionellt och lyckats undandra sig medias, politikerns och forskarens intresse. Detta gör dem bara mer farliga. Normalt sätt vill organisationer inom underrättelse- och kontraspionagevärlden undvika all publicitet som dom inte fullständigt kan kontrollera. Det händer dock att denna återhållsamhet förbyts i ren hybris.

Ända sedan Vladimir Putin ryckte åt sig makten i Ryssland har vi kunnat se ett allt mer aggressivt och slutet Ryssland som bland annat ägnar stor kraft åt desinformation, aktiva åtgärder och hybridkrigföring. Vi har fått ta del av mycket information om olika händelser, uttalanden, dataintrång, påverkan av valrörelser, aggressiva militärövningar och mycket annat. Informationen om de organisationer och individer som utför alla dessa händelser har varit oerhört mer sparsmakad. Att inte se hela pusslet innebär en minskad förståelse av vad som sker. Dessutom ger en bättre bild av aktörerna, om var de finns och vilka de är samt deras arbetsmetoder en avsevärt bättre förmåga att upptäcka fler händelser och att kunna gräva djupare. Att avslöja den ryska verksamheten är viktigt både för Sverige och inte minst för de människor som bor i landet.

Det är med denna förhoppning jag släpper en del av mitt bokprojekt redan nu. Jag planerar att ha en översättning av detta material, på engelska, färdig till efter helgerna. Samarbeta kring den ryska verksamheten är oerhört viktig för att vi dels ska få en bättre bild av vad som drabbar oss från Moskvas sida, dels medför det en större möjlighet att kunna skydda och försvara oss mycket bättre. Man kan med beundran se hur många journalister samarbetar i exempelvis OCCRP (Organized Crime and Corruption Reporting Project) and flera andra nätverk. Något liknande skulle behövas också när det gäller diktaturens underrättelsetjänster.

Den som vill dyka djupare ner i Moskvas 100-åriga underrättelsehistoria och därmed få en djupare bakgrund till det som sker idag, kan förslagsvis ladda ner och läsa mitt kostnadsfria kompendium "Grundkurs Sovjetisk Underrättelsetjänst" som enklast laddas ner från https://gallery.mailchimp.com/55be27e943e9d91bb7781ce9e/files/90887ab8-ece7-40e9-82ff-4d48d6514376/Grundkurs_Sovjetisk_Underrattelsetjanta_nst.pdf²

Joakim von Braun

joakim.von_braun@bredband.net, jocke.vb@protonmail.com

Inledning

Att Ryssland på olika sätt hotar Sverige och andra västländer är knappast någon större nyhet. Sverige tvingas nu lägga mångmiljardbelopp på att förstärka vårt militära försvar, bygga upp ett civilt försvar med stora beredskapslager och starten på ett helt nytt psykologiskt försvar väntar runt hörnet. Västvärlden utsätts för en kanonad av falska nyheter, desinformation, vilseledningskampanjer och andra slags undergrävande verksamheter som sammantaget på ryska heter "Aktiva åtgärder" [Активные мероприятия]. Tillsammans med det spionage Ryssland bedriver mot oss och vårt strategiska läge i närheten av Ryssland, är det svenska samhället utsatt för ett säkerhetshot idag som aldrig varit mer allvarligt.

I början av 1990-talet efter att Sovjet-imperiets diktatur krossats såg situationen både i Ryssland och i världen i stort som mycket positiv. Tyvärr varade detta endast ett fåtal år innan reaktionära krafter från det nedlagda KGB och från resterna av Sovjetunionens krigsmakt började rulla utvecklingen bakåt. KGB hade splittrats i ett halvduzin fristående myndigheter och tusentals KGB-officerare hade slutat på myndigheten och sökt sig till den fria företagsamheten. Vladimir Putin hade tillsammans med ett 20-tal nära vänner deltagit i plundrandet av St Petersburgs stads förvaltning men efter att borgmästaren Anatolij Sobtjak förlorat valet 1996 flyttade Putin och hans medbrottslingar till Moskva. Efter ett par års snabba förflyttningar först till chef för säkerhetstjänsten FSB och sedan som rysk premiärminister, lyckades Putin förmå en svårt försupen Boris Jelstin att utnämna honom till president. Därmed tog det demokratiska experimentet i Ryssland i princip slut.

KGB återupprättat!

Redan 2003 kunde Vladimir Putin återupprätta KGB. Alla de säkerhetsmyndigheter som skapats i början av 1990-talet (utom utlandsspionaget i SVR) inlemmades åter i säkerhetstjänsten FSB som därmed återfick sin forna glans och makt. Ett stort antal erfarna officerare återvände nu från sina arbeten på olika företag när plikten kallade. Underrättelsetjänsten SVR, som tidigare utlokaliserats till stadsdelen Jasenevo utanför Moskvas stadskärna, fick dock fortsätta sin lite annorlunda verksamhet som i stort skiljde ut sig från den övriga Tjekan i FSB som främst bekämpade den egna befolkningen och arbetade med att förstöra de mänskliga rättigheter man tillkämpat sig.

De fria valen i Ryssland är ett minne blott; tidningar, radio och TV hamnade i händerna på staten och företag som Gazprom; landets demonstranter fick smaka på polisens och specialtruppernas batonger och elchockpistoler; föreningsfriheten begränsades kraftigt; friheten att resa utomlands har minskat; Rysslands internet och mobiltelefoninät avlyssnas dygnet runt av FSB; rättssystemet är både korrupt och politiserat där politiskt obekväma individer döms till mycket långa fängelsestraff för uppdiktade brott; Interpol utnyttjas för att jaga politiska aktivister - dagens Ryssland har i stora stycken blivit en värre diktatur än gårdagens Sovjetunionen.

Rysslands underrättelseofficerare förbereder kriget

De hot som Ryssland riktar mot omvärlden är dock inte bara ett problem för nationen Sverige. SVR och det militära GRU är de ryska organisationer som förser Rysslands politiker och militärer med beslutsunderlagen för ett möjligt kommande krig. De arbetar också praktiskt med

att uppdatera och utöka de ryska sabotageplanerna. De många förlusterna av hemlig och konfidentiell information som rysk underrättelsetjänst stjälar är naturligtvis synnerligen allvarliga men ännu mycket värre är det som många enskilda individer drabbas av. Varje år utsätts hundratals svenskar för de ryska underrättelsetjänsternas olagliga intresse. Främst agerar den civila underrättelsetjänsten SVR och dess militära system GRU, men även säkerhetstjänsten FSB bedriver sedan ett antal år tillbaka underrättelseverksamhet utanför Rysslands gränser. De har alla tre som sitt viktigaste mål att värva nya agenter som källor dvs det vi känner som landsförrädare.

Ryssland krossar sina egna agenter

På en rad olika sätt tvingas, mutas, luras och pressas ett antal svenska informationsbärare till att bli agenter, något som många gånger kan innebära att de får sina liv förstörda. Spruckna äktenskap, förstörd privatekonomi, missbruksproblem, psykisk ohälsa och mycket annat kan bli oväntad "bonus" på den ryska verksamheten. Att vara landsförrädare är ingen sinekur, tvärtom. Och blir man upptäckt och tar sin tillflykt till Moskva kommer livet bara att förändras till det sämre. Även om Ryssland idag är annorlunda kan man från Kim Philbys och Stig Berglings berättelser förstå att förrädare inte står högt i kurs på någon sida.

När nu SVR också ökar sin satsning på att rekrytera så kallade "landsmän" i väst – personer med en rysk bakgrund och som intresserar sig för rysk kultur och historia samt för det ryska språket – riskerar de att öka de påstådda "russofobin" till att bli en riktig misstänksamhet mot alla ryssar i väst. De förtjänar dessa personer lika lite som de informationsbärarna.

Hundra år av förtryck och våld

Bara någon månad efter statskuppen i Moskva 1917 skapade Lenin den så kallade Tjekan som med våldsamma medel skulle skydda den nya socialistiska arbetar- och bonde staten. Den röda terrorn startade endast ett år efteråt. Tre år senare bildade man deras utrikesavdelning med uppdrag att spionera utomlands och påverka omvärlden. 1921 startade Tjekan en omfattande forskning inriktad på olika användbara gifter. Långt innan Tyskland startade Tjekan koncentrationsläger där misshagliga personer fick arbeta sig till döds för att berika sina fångvaktare. Man var också i hög grad ansvarig för att miljoner ukrainare dog under den medvetet skapade svälten i Ukraina (Holodomor) åren 1932-1933 och för de bisarrt omfattande morderna som följde Moskvarättegångarna 1936-1938. Tiotusentals officerare i Röda Armén sköts. Resultatet kunde man enkelt se 1941.

När nu SVR firar sitt 100-årsjubileum den 20/12 2020 (både FSB och GRU har gjort det tidigare – 2017 respektive 2018) omfamnar de därmed hela denna långa historia av förtryck och mord som kännetecknat Sovjetunionens och Rysslands historia (förutom några år i början av 1990-talet). Det är något för deras anställda att tänka på när de blickar ut från fönstren i högkvarteret i Jasenevo och då ser de minnesmärken som rests på bägge sidor om dem vid NKVDs avrättningsplatser i Butovo och i Kommunarka. Inte mycket längre bort låg NKVD-chefen Berias specialfängelse där man i hemlighet hyste de högt uppsatta NKVD-kollegor som skulle avrättas. Högkvarteret Jasenevo ligger verkligen på historisk mark.

Jubilerande SVR drabbat av svår hybris

Både privatpersoner och juridiska personer (t.ex. myndigheter, företag, föreningar etc.) tycker många gånger det är viktigt att fira större jubileer på olika sätt. Ryssland och andra delar av det forna Sovjet har haft en fäbless för att bland annat fira sina jämna årsdagar (5, 10, 15 år etc.) med utgivande av medaljer och metallmärken att bäras på uniformer och kostymer. Sedan starten av de ryska federativa republiken har särskilt militära förband tagit firandet lite längre och idag finns det ett antal kommersiella företag som erbjuder kamrat- och veteranföreningar hela paket som inkluderar medaljer, märken, förbandsflaggor, t-shirts, CD-skivor med militära och politiska kampsånger, jubileumsböcker, websidor, musikframträdanden, måltider och mycket annat - allt för att förbandets jubileumsfirande ska bli så minnesvärt som möjligt.

Stora diamanter

SVR har förutom publicerande av tidnings- och tidskriftsartiklar samt böcker aldrig varit särskilt storvulna med att visa upp sig och sina medarbetare. Visserligen har man haft sitt årliga firande av den så kallade "Tjekadagen" den 20/12 – minnet av bildandet av Tjekans utrikesverksamhet som startade 20/12 1920 – men det har till 100 procent varit en intern tillställning för de anställda samt president Vladimir Putin.

För ungefär tre år sedan lät dock SVR en av landets diamantruvor döpa tre stora oslipade diamanter efter de fyra illegalisterna **Aleksej Botjan**, paret **Goar och Gevork Vartanjan** samt **Aleksej Kozlov** vilket fick åtminstone några gamla veteraner att kippa efter andan. Paret Vartanjan var bägge födda i Armenien och båda två arbetade bland annat som illegalister i Iran (vilket även Gevorks far Andrej gjorde i 23 år). Kozlov var den mest erfarne av alla Sovjets illegalister. Han startade i Danmark 1962 och ska sammanlagt besökt 86 länder. Det näst sista blev Sydafrika där han greps 1980 men utväxlades 1982 mot ett dussintal personer som väst kille ha ut. Han fortsatte emellertid att arbeta för KGB och SVR åtminstone fram till 2009. Under den tiden genomförde han ytterligare en sejour som illegalist i ett eller flera okända länder under åren 1986-1997. Han fortsatte inom SVR åtminstone till 74 års ålder.

Botjan var redan då den äldste levande illegalist som SVR hade i sina rullor medan paret Vartanjan torde ha varit det mest kända illegalistparet som man kunde visa upp för omgivningen. Visserligen avled Gevork redan 2012 medan Goar var då fortfarande "still going strong".

Diamanten Gevork och Goar Vartanjan

Diamanten Aleksej Botjan

Diamanten Aleksej Kozlov

Något orättvist var det att paret Vartanjans diamant "endast" vägde något över 25 karat medan Kozlovz sten var mer än dubbel så stor, nästan 58 karat. Aldermannen i sällskapet, Aleksej Nikolajevitj Botjan, fyllde 2017 hela 100 år och fick då en diamant som var 100 karat³.

SVR värst av dem alla

Folk har i allmänhet världen över en bild av att underrättelse- och säkerhetsmyndigheter är särskilt hemlighetsfulla med sina hemliga dokument, täcknamn, hemliga agenter, täckmantlar och många andra liknande kategorier. Det fanns en tid i Sverige då Säkerhetspolisen i Sverige inte fanns i telefonkatalogen utan dolde sig under "Rikspolisstyrelsen, Avdelning D" vilket bland annat ska ha föranlett att storspionens Stig Wennerström städerska aldrig kunde kontakta Säkerhetspolisen på ett tidigt stadium. I folkmun kallades myndighetens anställda för "filttofflor". Hemlig verksamhet krävde under många år även hemliga organisationer. Så icke idag.

Flera viktiga delar av kartläggningen av SVRs organisation, och som på SVRs egen hemsida beskrivs som ytterst hemlig, har kunnat kartläggas tack vare en omfattande publicitet på Internet och framförallt information publicerad på olika auktionssajter som publicerat bilder och information runt en mängd olika direktorat och avdelning inom SVR. Kring vissa delar av organisationen har det funnits en mängd pusselbitar, kring andra knappast mer än en förkortning och inget mer. Hur denna omfattande publicitet, som pågått under många år, kunnat ske, samtidigt som SVRs ledning hela tiden hävdat hur hemligt allting är, är naturligtvis en gåta. Att ett stort antal medarbetare inom SVR ägnat sig åt att sälja dessa åtråvärda märken är också något man måste ställa sig frågande inför. Ryssland är helt klart ett land där lagar och bestämmelser säger en sak men där ryssarnas handlande pekar på något helt annat.

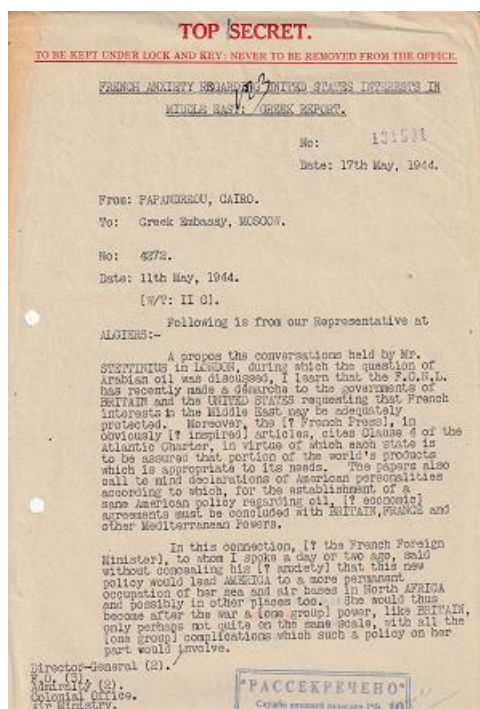
SVR och dess chef Sergej Narysjkin tycks i år ha drabbats av en hybris som aldrig tidigare skådats inom underrättelsevärlden. Organisationens 100 årsjubileum tycks försöka kompensera för att Ryssland som nation endast är 29 år gammal. Faktum är att hela året 2020 är fulltecknat av det ena enastående SVR-arrangemanget efter det andra. Fram tonar en myndighet som till stora delar tappat greppet om verkligheten! Att dessutom två tredjedelar eller mer av jubileumsfirandet fokuseras på Sovjetunionens illegalister är något som kraftfullt understryker detta.

75 år sedan segern

Bland de allra första arrangemangen är att år 2020 också är ett jubileumsår för att fira att det nu är 75 år sedan Andra världskriget slutade och nazismen besegrades. Också denna bild är fylld av desinformation och med udden riktad mot väst. Den allra värsta lögnen är begreppet "Det Stora Fosterländska Kriget" som ska ha pågått 1941-1945. Att Stalin slöt en pakt med Hitler, att man tillsammans ockuperade Polen, att Sovjet angrep och ockuperade Estland, Lettland och Litauen samt andra delar av östra Europa samt med falska uppgifter som grund startade ett anfällskrig mot Finland försöker man fortfarande trola bort.

Genom att SVR är djupt engagerat också i detta jubileum och därmed kan framhålla sin egen roll för krigets lyckliga slut, är knappast någon slump. Någon som driver 75-årsjubileet hårt är

den återuppväckta ideella föreningen Rysslands Historiska Förening (RIO) som sovit en törnrosasömn under Sovjeteran. Föreningen grundades redan 1866 men aktiverades först 2012, nu med Sergej Narysjkin (som blev SVR-chef 2016) som ordförande och primus motor. En annan viktig aktör är diplomatskolan MGIMO som nu förfogar över tiotusentals släppta SVR-dokument, några av dem falska, som påstås bevisa hur bland annat Polen, Litauen, Lettland, Estland och Finland konspirerat med att bland annat starta kriget 1939 och på andra sätt påstås ha stått på Nazi-Tysklands sida. Härifrån kommer Sovjetunionens och underrättelsetjänstens desinformation att kunna spridas under lång tid av blivande ryska diplomater.

Storspionen Kim Philby

Också andra dokument har dammats av. Den brittiska storspionen Kim Philby får åter göra tjänst för sina uppdragsgivare och berättar postumt om sin spionverksamhet. Detta understryks av utsagor från hans "ryska" agenthandledare Arnold Deutsch och Teodor Maly (som ursprungligen var från Österrike respektive Ungern), fotografier av storspionen som tagits av KGB i Sovjet och bilder på hemliga brittiska UD-handlingar som Philby uppenbarligen ska ha stulit och lämnat till Moskva – "Top Secret – To be kept under lock and key – Never to be removed from the office". Under 2020 flödar tidigare hemliga dokument ut från SVRs arkiv för att visas för omvärlden, noga utvalda och säkerligen delvis nyttillverkade.

Ryska tidningar flödar över

Media i Ryssland har numer i stort återgått till sin sovjetiska roll – att vara megafoner till makten i Kreml. Ett antal av dem har under 2020 börjat publicera omfattande artikelserier med hyllningar av SVR och sovjetspionaget. Rossijskaja Gazeta började i juni publicera en serie med en mängd artiklar om SVR och deras största hjältar medan Lenta.ru några månader senare startade serien "Spioner som ändrade historien". I Rossijskaja Gazeta påbörjades samtidigt med starten av artikelserien en uppsatstävling vid namn "History of Intelligence – History of the Country" som en uttalad del av firandet av SVRs 100-årsdag.

Också böcker ingår i propagandaspåret. Under början av året har minst ett dussintal böcker om Rysslands många spioner sett dagens ljus. Ibland är det återutgivning av äldre böcker som tagit slut hos förlagen. Även om intresset är stort hos den ryska befolkningen kan också höginträsanta böcker få en första upplaga på 500 eller 1.000 exemplar. De senaste åren har dock antalet tryckta ex så sakt börjat sega sig upp. Det är dock långt till de jätteupplagor som trycktes på Sovjettiden då en bok i all enkelhet kunde tryckas i minst 100.000 stycken exemplar.

Nya böcker

De bästa böckerna är två stycken författade av överste **Aleksandr Bondarenko** som sedan millenniets början skrivit ett 20-tal böcker. De bägge som kom ut i år handlar om de två legendarerna **Aleksej Botjan** och **Jurij Drozdov**. Botjan avled i februari i år, 103 år gammal. Han tillhörde Direktorat S och jobbade många år utomlands med att planera sabotage. I samband med invasionen i Tjeckoslovakien 1968 byggde han och några andra KGB-officerare ett hemligt vapenförråd i Tjeckoslovakien med amerikanska och västeuropeiska vapen som användes för att visa att västlänarna låg bakom de tjeckiska strävande efter förändring och oberoende från Moskva. Jurij Drozdov började också han som illegalist, ledde sedan KGBs spetsnazförband i samband med Sovjets invasion av Afghanistan 1979 innan han blev chef för Direktorat S, illegalistdirektoratet. 1981 tog ha initiativ till att bilda KGBs spetsnazförband Vympel. Han hade lärt sig mycket av kriget i Afghanistan och ville ha en enhet med välutbildade officerare som kunde flera utländska språk flytande och som precis innan ett krig bröt ut kunde verka bakom fiendens linjer och utföra mord och sabotage. Den stora haken med de bägge böckerna är att förlaget "Young Guards" i Moskva idag använder samma vedervärdiga layout som man gjort i över 40 år. Det ser ut som något som tillverkats i 1920-talets Sovjet.

Videotek

En titt på SVRs hemsida visar också på en samling av ett 20-tal filmer och TV-program som sänts under 2020. Att hälften av dem behandlar SVRs älskade illegalister borde väl inte komma som någon överraskning. En genomgång av samtliga filmer och TV-program visar att en stor andel kommer från mediaföretagen TV Zvezda och VGTRK. För den som följer SVRs verksamhet på hemmaplan är detta inget som förvånar. De bägge företagen tillhör det dussinet som alltid skriver positivt om underrättelsetjänsten.

SVR tillhör nu själva filmproducenternas skara. Filmen "Without the right to glory" behandlar den förre spionchefen Fitin och hans insatser och är särskilt tillverkad för 100-årsjubileet.

Man visar också en film från utställningen "Golden Pages of Intelligence" som visas på Uzlov Museum of Art and Local Lore i syfte att uppmärksamma SVR-jubileet. Filmen är konstruerad som en promenad bland utställningen alla tavlor som visar ett stort antal porträtt på ett antal framstående tjeckister. Här visas en av Tjekans mest framstående kvinnliga underrättelseofficerare, Zoja Rybkina, som bland annat tjänstgjorde som vice resident först i Helsingfors och sedan i Stockholm. Från Stockholm styrdes nämligen verksamheten i dels i Sverige men också till stora delar av i Finland, Norge, Danmark och Tyskland under Andra världskriget.

Andra utställningar

Ovanstående konstutställningen är dock inte den enda utställning som SVR varit med att arrangera under året. I februari arrangerades utställningen ”Golden pages of intelligence history”.

Exempelvis i utställningen "Foreign Intelligence during the Great Patriotic War" har man kombinerat vilja att hedra sin egen organisation under 100-årsjubileet med det andra ämnet man vill uppmärksamma under 2020, nämligen "Our Memory - 75 Years of the Victory of the Soviet People in the Great Patriotic War". Utställningen som hölls på Moskvas Pedagogiska Statsuniversitet invigdes bland annat av chefen för SVRs Museum överste **Jelena Barabanova** samt chefen för SVRs Veteranråd **Michajl Pogudin** och den 93-årige SVR-veteranen **Vitalij Korotkov**.

Почта России

Den ryska posten har även de hjälpt SVR under året med den festliga stämningen. Det är inte på något sätt någon överraskning, bara ytterligare en pusselbit i tjekesternas omfattande firande. Åtminstone 5 stycken frimärken har sett dagens ljus under året. Till skillnad från tidigare år är det endast män som visas upp. **Aleksej Kozlov**, **Aleksej Botjan** och **Gevork Vartanjan** var samtliga illegalister medan **Aleksandr Feklisov** och **Vladimir Barkovskij** tillhörde de legala residenturens Linje X, bäge i både Storbritannien och USA, där de båda två medverkade i “Operation Enormoz” – stölden av de västallierades hemligheter kring kärnvapnen.

Början i februari

De lite mer ovanliga programpunkterna i födelsedagsfirandet dök först upp i februari. Att låta döpa en passage No. 5063 i SVRs högkvarter i Jasenevo efter Andra världskrigets spionchef **Pavel Fitin** var väl knappast något som i sig stack ut särskilt mycket. Att Rysslands regering samma dag tog ett beslut på att namnge en 4.076 meter hög bergstopp i bergskedjan Sudor i Nord-Ossetkien efter Pavel Fitin var dock kanske lite övermaga. Fitin blir nu allt mer känd med sammanlagt tre minnesplaketter uppsatta på olika ställen i Ryssland och en magnifik staty rest invid SVRs pressavdelning på Ostozjenka ulitsa. Anledningen till att man hyllar Fitin så mycket är att han flera gånger varnade Stalin. Men det är också många andra som aldrig glöms bort.

Våren 2020 fortsatte med att den ryska Riksbanken gav ut två stycken jubileumsmynt, ett i silver och ett i guld, värda 3 respektive 50 rubel styck.

Bergsbestigning

I somras tog sig en mindre grupp med officerare från SVRs Direktorat S (illegalistdirektoratet) ner till norra Kaukasus för att bestiga Europas allra högsta berg, Elbrus, som är 5.642 meter högt och består av en magnifik dubbeltopp omgiven av två mycket djupa raviner. Högst upp på en av topparna står nu en stor standard från SVR med fotografier på fyra av deras mest kända illegalister: Rudolf Abel, Gevork Vartanjan, **Konon Molodij** och Aleksej Kozlov.

Nya monument

Moskva har under året blivit utsmyckat med flera statyer och monument som medverkar till att hylla Tjekans underrättelsetjänst. Det legendariska illegalistparet **Ischak Achmerov** och **Helen Lowry** har hedrats med ett riktigt vackert monument där man också kan se siluetter av de städer där de verkade. Achmerov var tatar och född i Baku. Han inledde sin karriär 1921 med studier i Kominterns universitet KUTV och arbetade bland annat i Turkiet och Kina. Sina största framgångar hade han i New York och i Baltimore där han kom att arbeta tillsammans med amerikanskan Helen Lowry (också hon illegalist) som var systerdotter till ordföranden i USAs kommunistparti, Earl Broder⁴.

En av SVRs illegalister har under hösten också förärats en plats på MGIMOs nyinvidga monument "Defenders of the Fatherland" som ärar de som kämpade under kriget och som hade studerat på MGIMO. Nu grundades skolan först i oktober 1944 så särdeles många av de unga MGIMO-eleverna hann aldrig förlora sina liv.

Största spionmonumentet i världen?

Som en av de mest spektakulära händelserna under SVRs jubileumsår torde invigningen av det nya jättemonumentet inne på Jasenevos område vara. Den 2/9 har SVR och Sergej Narysjkin bjudit in ett stort antal personer, i huvudsak kända illegalister och en del andra veteraner, för att inviga ett nytt stort monument inne på högkvarterets område i Jasenevo.

Monumentet består av tre delar. Huvuddelen är cirka sex, sju meter högt och består av två pelare som är sammanbundna ungefär fem meter upp

med en tvärbom där SVRs emblem syns. Basen är någon form av huggen sten klädda med paneler i tjock brons. Panelerna visar främst ansiktena på ett stort antal (numer) välkända illegalister och kända västerländska agenter som styrdes via illegalister, till exempel "The Cambridge Five"⁵.

Slutligen den tredje delen av monumentet som består av en kvinna och en man i brons, mellan två och två och halv meter höga, som håller om varandra och är uppenbarligen på väg fram genom den portal som bildas av de bägge höga pelare de ser framför sig. De bägge representerar de nya illegalisterna som är på väg ut från SVR och Ryssland, antagligen fyllda av de senaste årens enorma propagandafloed för SVRs illegalister som fyllt det ryska samhället genom media, böcker, TV, filmer etc. Samtidigt har det varit helt tyst om GRUs illegalister de senaste åren. Man knappast undgå att dra slutsatsen att GRU har en i det närmaste en helt motsatt attityd för hur illegalistverksamheten ska bedrivas. Vad den ryska militären kommer att göra i frågan de närmsta åren kommer att vara av stort intresse.

Ytterligare propaganda

Sedan år 2000 delar den ryska underrättelsetjänsten ut en vacker medalj och en rejäl bunt pengar till de författare som varje år skriver de bästa böckerna som har bäring på SVR och deras verksamhet. Granskar man den årliga floden av spionböcker i Ryssland ser man ofta att samma författarnamn dyker upp gång på gång. En del av detta fenomen kan säkert bero på de ofta ganska låga upplagorna som då inte genererar särdeles stora inkomster till författarna. Och då kan ett pris från SVR vara synnerligen välkommet. Sedan 2019 är priset dessutom uppkallat efter SVRs förste chef, Evgenij Primakov.

Den 10/12 var det dags igen och ingen kan väl påstå att valen av de tre var särskilt fantasifulla. Första priset tilldelades den i våras avlidne författaren och förre SVR-officern **Vladimir Antonov**. Man får nog hålla med om att han var värd priset som han nu fick för sammanlagt sex stycken "spionböcker: "Ejtingon" (2017), "Konon Molodyj" (2018), "Pavel Sudoplatov"

(2018), "The Cambridge Five" (2018), "Sacharovskij" (2020) och "Jacob Serebrjanskij" (2020). Samtliga de sex böckerna är utgivna av ett gammal välkänt propagandaförlag: Young Gards i Moskva.

Utöver Antonov fick även Aleksandr Bondarenko pris för boken om den gamle illegalisten Aleksej Botjan samt Nikolaj Dolgopolov för boken "Legendary Scouts-3". Därutöver fick också bokförlaget Vetje ta mot SVRs pris för mångårig utgivning av böcker som gagnar SVRs verksamhet samt även en 13 år ung filmare som gjort en film om en ung partisan och underrättelseagent vid namn Lena Golikov som var aktiv under Andra världskriget. Han hade dedikerat sin film till SVRs 100-årsfirande.

Avslutningsvis kan man något förvånande läsa på ryska wikipedias sida om SVR-priset läsa följande: "I enlighet med det nuvarande regulatoriska juridiska regelverket kan information om ett antal mottagare av ryska SVRs pris för närvarande inte publiceras."

Nya muséer den 20/12?

Avslutningsvis hoppas SVR kunna avsluta sitt jubileumsår med några riktiga braksuccéer - att öppna hela tre stycken underrättelsemuséer på sin högtidsdag söndagen den 20/12. Det viktigaste museet ska slå upp portarna i Moskva, inte många steg från SVRs egna presscenter på Ostozjenka ulitsa.

I Sjatrovo planerar man också för fullt. För att ingen ska missa var museet ska ligga invigde man tidigare en minnessten med inskription för den tidigare underrättelsechefen Pavel Fitin vars namn museet ska få. Initiativtagare till att bygga museet var "Regional Fund for Social and Legal Support of Veterans and Special Services Employees Blagovest" (INN 6671084627)

I staden Tjeljabinsk ska man också öppna ett SVR-museum med namnet "Fädernelandets Sköld och Svärd". SVRs Pressbyrå och Veteranrådet i Uraldistriktet har fått med sig de lokala myndigheterna inklusive guvernören samt vännerna inom FSB i regionen.

Samtliga dessa tre muséer planerar att öppna söndagen den 20/12.

SVRs enorma expansion

Att den civila ryska underrättelsetjänsten vuxit kraftigt under Putins regim är varken särskilt förvånande, inte heller särskilt svårt att leda i bevis. Som gammal tjekest och en person som vurmar för mycket av det som inkluderades i det gamla Sovjetsamhället, har Vladimir Putin haft ett gott öga till landets olika underrättelsetjänster och favoriserat dem på ett antal områden. Förutom det mer allmänna gillandet finns det fler anledningar till att Rysslands president aktivt stöttat SVR och deras bägge huvudkonkurrenter FSB och GRU. Putins återkommande besök hos de tre organen, särskilt på deras högtidsdagar, finns väl dokumenterade på bland annat presidentens hemsida.

Även om den allmänna trenden om ökat stöd till SVR finns det av flera skäl ganska få konkreta siffror som kan bevisa att budget, antal anställda och andra liknande parametrar, har ökat från år till år. En uppenbar och tydlig parameter är storleken på SVRs Högkvarter i Jasenevo, alldeles söder om Moskvas första ringled MKAD. Antalet fotografier, inklusive ett stort antal satellitfotografier, som är tagna på SVR-högkvarteret, återfinns med lätthet på nätet och berättar en tydlig historia om en rejäl expansion av antalet byggnader i Jasenevo.

Från ett relativt begränsat område som från början skulle rymma det sovjetiska kommunistpartiets internationella avdelning (IA) kom ändrade planer att få KGB att ta emot området Jasenevo som "gåva" 1972 och börja utnyttja de byggnader som då uppförts. Anledningen ska ha varit att personalen på Internationella Avdelningen tyckte att byggnaderna låg alldeles för långt från Moskvas centrum och att det tog för lång tid att åka dit. Uppenbarligen var Rysslands spioner vana vid lite "tuffare" arbetsvillkor.

Vasilij Mitrochins insats för världen

Som en av slumpens skördar kom flytten av KGBs Första Huvuddirektorat (utlandsspionaget) från KGB-högkvarteret i Lubjanka ut till Jasenevo att bjuda västvärldens underrättelseorganisationer, i första hand den brittiska MI6, på den största mängden information om KGB som de någonsin fått tag i.

För att undvika att man skulle ta med sig mängder av gamla dokument som inte längre hade någon relevans längre fick en av KGBs mest erfarna arkivarier order om att gallra ut alla de dokument som han bedömde som obsoleta och ointressanta för den fortsatta verksamheten. Med tanke på KGB-byråkratins enorma förmåga att producera papper var det hela en rejäl arbetsuppgift som skulle komma att ta åtskilliga år i anspråk. Arkivariens namn var **Vasilij Nikititj Mitrochin**.

Arbetet inom KGB hade emellertid inte varit särskilt framgångsrikt eller givande för Mitrochin som var både missnöjd med Sovjetsamhället i stort och med KGB i synnerhet. Han vill om möjligt skada den organisation som skada det samhället han då levde i utan att ha någon möjlighet att få ut all den information han samlat på sig under åren. Emellertid bjöd den ändrade historien Mitrochin på nya möjligheter.

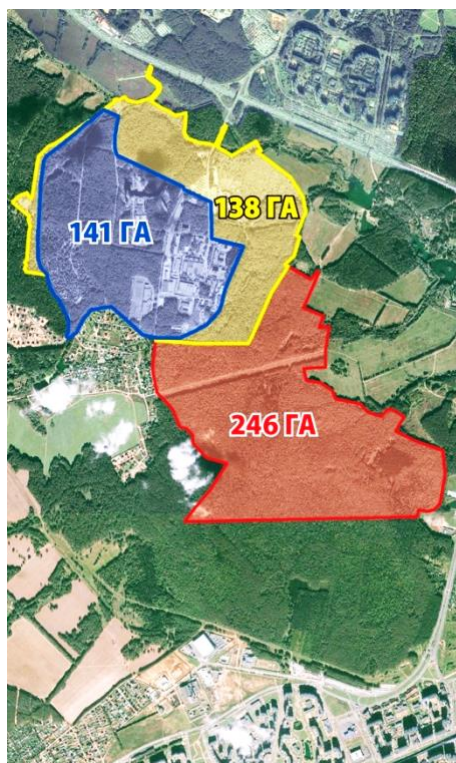
Amerikanska forskare gör en insats

Medan KGBs, och senare även FSBs, högkvarter i Lubjanka i centrala Moskva framstår som en synnerligen konservativ och orörlig fyrkantig koloss utgör SVRs högkvarter i Jasenevo dess motsats. Under hela Putin-regimens tid har SVR utökat sitt högkvarter och för varje år som går tycks nya byggnader växa upp.

FAS oroar sig för utvecklingen i Ryssland

Den amerikanska organisationen Federation of American Scientists, FAS, oroar sig för stormakternas kärnvapenarsenaler och hur framförallt USA och Ryssland återkommande utökar sina möjligheter att bomba varandra i småbitar. Det tycks inte finnas några som helst stopp eller begränsningar av de stora resurser som de bägge kärnvapenmakterna och övriga bombinnehavare satsar på utveckling och testning av nya vapen och vapenkomponenter.

FAS är dock inte ensidigt fixerade på den stora "Bomben" utan man tittar på flera andra viktiga delar av kärnvapenmakternas strukturer bland annat deras underrättelsetjänster. Såvitt man kan bedöma är de åsiktsneutrala vad gäller de olika kärnvapenmakterna och deras material är trovärdigt.

Rapport om utbyggnaden av Jasenevo-området

2016 publicerade FAS en rapport om SVRs högkvarter i Jasenevo, två år senare gav man ut en uppdatering. De har genom ett stort antal satellitbilder tagna på SVRs högkvarter kunnat följa den kraftfulla utbyggnaden av hela SVR-området, det ökade antal byggnader och i förekommande fall, också utbyggnader av hus som redan tidigare varit använda sedan årtal tillbaka. En jämförelse mellan SVRs högkvarter från början av 2000-talet och hur det ser ut i dagens läge, ger vid handen att underrättelsetjänstens lokalkostnader måste ha flerdubblats på denna korta tid. Det stannar dock inte vid detta.

Åtminstone sedan ett 10-tal år tillbaka har SVR planer på att två- eller tredubbla området för sitt högkvarter! (246 hektar rödmarkerat på bilden) Byråkratin i underrättelsevärlden tycks vara lika expansiv som den är på andra håll i samhället.

Men inte bara SVR huserar i Jasenevo

I området mellan NKVDs bägge avrättningsplatser i Kommunarka och Butovo har allt fler gamla tjekister bosatt sig privat. Sedan flera decennier tillbaka har ledande personer, först i

KGBs Första Huvuddirektorat, sedan i SVR, låtit bygga lyxiga datjor på promenadavstånd från sitt arbete. Idag finns det minst ett halvdussin datja-byar med lyxvillor som rymmer ett stort antal SVR-generaler och till SVR närstående högdjur.

Förtjänstmedalj SVR

Översikt av SVRs organisation

SVR har under ett antal år påstått ha cirka 12.000 anställda. Med tanke på den synnerligen stora utbyggnaden av organisationens högkvarter i Jasenevo, utökningen av verksamheten utomlands samt andra faktorer, finns det anledning att tro att personalstyrkan kan ha utökats till så många som 20.000 anställda.

Inledning

Efter mer än 70 år med en kommunistisk Tjeka som skulle skydda ledarna i Kreml mot både inre och yttre fiender, har verksamheten efter 1991 förändrats till att skötas av en mer professionell organisation som inte har samma sorts röda filter när man analyserar omgivningen. Den så kallade "Tjekan" bildades 1917-12-20 och ledes från av start av den tidigare polske adelsmannen Felik Dzerzjinskij. Att det var en polack som fick denna ära kan av många ses som underligt men de "ryska" revolutionärerna med Lenin i spetsen bestod av många nationaliteter. Lenin var visserligen ryss men bolsjevikernas ledning bestod i hög grad av personer från andra nationaliteter och folkgrupper. Precis som Sovjetunionen bestod tsardömet av ett stort antal folk, både små folkspillror och stora nationella grupper som ryssar, ukrainare och kazaker. Dessutom hade tusentals utländska revolutionärer närmast sig Lenin under en cirka 20 år lång period då han bodde utomlands och många av dessa kom under början av 1920-talet att bli lika naturliga delar av kommunistiska rörelsen precis som ryssar och andra inhemska folkgrupper.⁶ Detta kom dock att förändras då Stalin satsade allt mer på att bygga socialism främst i Sovjet och lät arbetet med världsrevolutionen stå på vänt.

I samband med Sovjetunionens upplösning och förbudet mot Sovjetunionens Kommunistiska Parti (SUKP) kom också säkerhets- och underrättelsetjänsten KGB att upplösas. I det demokratiska Ryssland som då växte fram fanns det inte plats med en organisation av KGBs typ och den nya ryska ledningen strävade efter att i möjligaste mån sätt stopp för de reaktionära krafternas försök att återskapa ett auktoritärt Ryssland.

1991 splittrades därför KGB och förvandlades till ett halvdussin fristående organisationer - underrättelsetjänsten SVR, säkerhetstjänsten FSB, signalspaningen FAPSI, gränsskyddet FPS, med flera. Under 1990-talet hölls de antidemokratiska krafterna i landet någorlunda i schack men under ytan hade de börjat arbeta för en förändring. Det demokratiska Ryssland trycktes ned under andra halvan av 1990-talet. 1996 flyttade **Vladimir Vladimirovitj Putin** till Moskva och samma år slutade många av hans nära vänner på S:t Petersburgs "Kommitté för externa relationer", KVS, då borgmästaren Anatolij Sobtjak förlorade makten i staden⁷.

1998 blev Putin chef för säkerhetstjänsten FSB. 1999 blev Putin befordrad till landets premiärminister. Och år 2000 blev Putin helt odemokratiskt utsedd till Rysslands president av den allt mer alkoholiserade Boris Jeltsin efter att Vladimir Putin lovat både honom och hans familj immunitet mot alla brott som eventuellt begåtts.

SVRs roll

SVR har som sin främsta uppgift, liksom även FSB och GRU, att skaffa fram värdefull och viktig information till president Putin och dennes "siloviki" för att de på bästa sättet ska kunna styra det land de lyckats ta över. Som veteraner från KGB har landets ledning i högre grad än många andra ryssar behov att få även öppen information bekräftad av underrättelsetjänsterna. Underrättelsetjänsten sysslar också med kontraspionage inom den egna organisationen men den omfattande jakten på politiska dissidenter och individer som vill utvandera, har helt lämnats över till FSB och andra myndigheter och ickestatliga organisationer. Av tidigare kontakter med individer som tjänstgjort inom KGB kan man gissa att denna "renodling" av verksamhet och organisation är något som uppskattats.

Sluzjba Vnesnej Razvedki (SVR) har till uppgift att skydda Ryssland genom att samla in och analysera information som sänds till landets president och andra ledande personer i den politiska ledningen i Kreml. Den huvudsakliga metoden för insamling av information är genom att nyttja mänskliga källor som informationsbärare och som på olika sätt förmås dela med sig av sin information till SVRs underrättelseofficerare. KGBs och SVRs respektive verksamheter har aldrig stått långt från varandra vad gäller metoder för inhämtning. Den största skillnaden torde vara införande av IT och Internet.

Chefen för SVR utses enväldigt av Rysslands president som också kan avskeda denne efter eget gottfinnande. Verksamheten inom SVR styrs strategiskt främst av lagen 5-FZ "Om utländsk underrättelsetjänst" som i huvudsak antogs av den ryska duman 1996-01-10 och därefter fått ett antal tillägg. Presidenten har en nyckelroll i ett antal viktiga strategiska beslut som omtalas i lagen 5-FZ. Flera av SVRs chefer har uttryckt stor belåtenhet över att ha en president som instinktivt vet vad de pratar om.

1900-talets underrättelsehistoria

SVR har sin grund i Tjekans utrikesavdelning INO (Innostrannyj otdel) som grundades 1920-12-20, alltså exakt på dagen tre år efter att Tjekan själv bildades. Från start var man endast 70 personer men verksamheten växte snabbt. Man samverkade en del med Razvedupr (som GRU hette innan 1942) men framförallt hade INO ett nära samarbete med Kominterns kommunikationsavdelning OMS som fram till 1943⁸ utgjorde Sovjetunionens tredje underrättelsetjänst vid sidan av Tjekan och GRU.

Utländska kommunister rekryterades att arbeta för sitt lands kommunistparti, de bästa valdes ut till partiskolning i Moskva och eliten av dessa värvades sedan till arbete till Kominterns avdelning OMS. De användes som kurirer, de utbildades i telegrafi och radiokunskap,

dokumentförfalskning, hur man använde osynligt bläck mm. Om allt utföll till Moskvas belåtande kunde sedan agenterna i OMS rekryteras över till antingen NKVD eller till GRU. **Leopold Trepper**, ledaren för GRUs berömda nätverk "Röda Kapellet" i Västeuropa hade börjat sin bana i OMS. Detsamma hade den välkände mästerspionen **Richard Sorge** som spionerade i Japan. Samma början hade även **Kim Philby**, toppagenten i Storbritannien som rekryterats via två kvinnliga Kominternagenter i Österrike⁹. Det som främst skiljde Philby från de bägge andra spionerna var att de bägge jobbade åt det militära GRU medan Kim Philby nöjde sig med NKVD.¹⁰ Ett stort antal av de mest kända agentledarna och rekryterarna hade också en bakgrund inom Komintern och hade arbetat i en rad av Europas olika kommunistpartier. Om annat gjorde det arbetet lättare för GRUs och NKVDs passförfalskare då många av dessa Kominternagenter kunde utnyttja antingen sina egna eller partikamraters identitetshandlingar. De var många länders pass som inte hade fotografier. Det var fortfarande en värld där man var den individ som man påstod sig vara.

I samband med Sovjetunionens och kommunistpartiets destruktion försökte det demokratiska Ryssland att demontera Tjekan som ett sätt att förhindra organisationens fortsatta destruktiva framfart i landet. De största och tyngsta direktoraten i KGB gjordes om till fristående myndigheter¹¹ och utlandsspionaget i form av Första huvuddirektoratet återuppstod som en hårdbantad version av sig självt med namnet Utrikesunderrättelsetjänsten (Служба внешней разведки, СВР).

Antalet anställda sjönk med minst 50 procent, antalet elever på 101-skolan minskade från 300 personer ner till 50 stycken, och ett stort antal residenturer i länder som Ryssland då inte hade särskilt intresse för, lades helt sonika ner. Främst ska det ha rört sig om ett antal länder i Afrika och Latinamerika. Då moralen sjönk tillsammans med de dåliga framtidsutsikterna, kom verksamheten under största delen av det tidiga 1990-talet att ligga i träda. De duktiga och initiativrika underrättelseofficerarna lämnade SVR och de utan framtidsutsikter stannade kvar. Sakta men säkert började trenden ändras i mitten av 90-talet och flera tjekister valde att komma tillbaka in i värmen. Dels uppfattade man nog signaler om en stundande förändring, dels var nog gräset inte så grönt på andra sidan stängslet som man hade trott.

SVRs toppskikt

SVRs centrala organisation är uppdelade efter fem organisatoriska principer:

Inhämtande avdelningar [Добывающий аппарат],

Analytiska avdelningar [Аналитический аппарат],

Operationella tekniska avdelningar [Оперативно-технические службы],

Stödtjänster [Вспомогательные службы] samt

Utbildning och träning [Обучение, Подготовка].

På SVRs hemsida redovisas i väldigt allmänna ordalag SVRs organisation inklusive en organisationsskiss som visar upp den högsta ledningsstrukturen.¹² Organisationsskissen inkluderar SVRs direktör, statssekreterare och 1:e vice direktör, fyra stycken vice direktörer med respektive ansvarsområden samt högsta ledningens olika stödfunktioner. Därutöver

redovisar man sex Direktorat [Управление], de bägge funktionerna SVRs Operativa avdelningar och SVRs Tjänst för operationsstöd [Служба эксплуатации и обеспечения] samt SVR-akademin (f.d. KGBs 101-skola).

Inriktningen av verksamheten kan i grova drag utrönas genom de angivna ansvarsområdena för de fyra vice direktörerna och för de sex direktoraten. De fyra vice direktörerna ansvarar för personal, vetenskap och studier, operationer respektive operativ teknik och materiel. De sex offentliggjorda direktoraten svarar för Analys och information, Kontraspionage utomlands, Ekonomisk underrättelsetjänst, Vetenskap och teknik, Operationsteknologi, samt Informatik, IT och Internet.

Hemlig organisation?

SVRs övriga organisation, detaljer om de direktorat, avdelningar och andra organisationsdelar som visats upp, eller vilka som i övrigt arbetar inom SVR, kan enligt SVR själva inte redovisas på grund av gällande lagstiftning ("In accordance with the current legislation, additional data on structural divisions and heads of the Foreign Intelligence Service of Russia cannot be published"). Det existerar dock ett antal tidigare kända delar av organisationen, om vars kännedom knappast skulle skada SVRs verksamhet, snarare tvärtom. Ett exempel är spetsnazförbandet Zaslou som grundades 1993 och som varit aktivt vid åtskilliga tillfällen i olika länder de senaste 25 åren. Andra delar, exempelvis Direktorat S, har omnämnts i aktuella intervjuer av veteraner från Tjekan som borde vetat bättre om SVR verkligen skulle ha velat dölja sin organisation för omvärlden. Att det verkligen rörde sig om SVRs Direktorat S, och inte om KGBs avdelning med samma beteckning, framgår exempelvis av en av intervjuerna som rörde utvisningen av 10 illegalister från USA 2010. Dessutom har ett stort antal av direktoratet företrädare uppträtt i ryska media, särskilt under de senaste fem åren och sedan chefen **Sergej Narysjkin** tillträdde 2016 tycks illegalist verksamheten vara den som SVR är mest stolt och skrytsam över.

Direktorat ER för ekonomiska underrättelser [Управление экономической разведки] avslöjades i samband med att tre av deras officerare avslöjades i USA 2013-2014. Två av dem PNG-ades¹³ medan den tredje, som inte hade diplomatisk immunitet, **Evgenij Burjakov**, dömdes till 2,5 års fängelse och 10.000 \$ i böter. Att vidgå denna avdelnings existens borde rimligen kunna den ryska stärka allmänhetens syn på SVR.

Annan synnerligen användbar information har varit kunskaper om KGBs utlandsorganisation på 1980-talet och där man kunnat konstatera att SVR bedrivit en liknande verksamhet som efter närmare efterforskning visat vara i det närmaste identisk både när det gäller modus operandi och målsättning och när det gäller namn. Även om man flera gånger ändrat vissa delar av organisationen och även bytt namn på avdelningar för att förvilliga omgivningen, vidtar man inte sådana förändringar lättvindigt. Även i Moskva känner man till devisen att "inte laga det som inte är trasigt".

Information om andra delar av SVRs organisation och deras direktorat, avdelningar och sektioner etc. har erhållits från öppna källor som tillverkare av medaljer, märken, vimpelar och

uniformspatachar; memoarböcker; av ryska och västerländska online-auktioner; diskussionssajter i väst och i Ryssland; och övrigt material som återfunnits på Internet. Från detta material har cirka 80 till 90 av SVRs olika organisationsdelar troligtvis kunnat identifieras korrekt.

Svag informationskontroll

Med tanke på SVRs ovilja att beskriva sin organisation i offentliga sammanhang måste man ju ställa sig frågan hur det trots detta går att hitta så pass mycket ryskspråkig information helt öppet i det ryska samhället. Vill man inte stoppa informationsflödet eller kan man inte stoppa det? Antingen har SVR och andra organisationer i Ryssland inte en susning om vad som sprids på Internet, trots sina kända hackingorganisationer och sin IT-kunskap, eller så är det reella intresset att skydda kunskapen om organisationens struktur minimal jämfört med de påståenden som finns på SVRs hemsida. En tredje (teoretisk) möjlighet skulle kunna vara man tillverkar märken och medaljer enbart med syftet att lura individer som använder sig av Open Source Intelligence (OSI), men risken för att detta skulle läcka i Ryssland får nog bedömas som mycket stor. Ryska samlare, tillverkande företag, veteranföreningar och andra intresserade skulle nog ställa till med så pass mycket dålig publicitet att denna metod nog får anses vara utesluten. Oavsett vad tycks det inte ha vidtagits några öppna och direkta åtgärder riktade mot personer som publicerat information om de "hemliga" delarna av SVR-organisationen.

I övrigt kan man konstatera att det är först under det senaste året som den ryska krigsmakten tycks ha uppmärksammat det stora problemet med informationsflödet i allmänhet, men särskilt från Ukraina och Syrien, i sociala medier där både värnpliktiga, kontraktssoldater och även i viss utsträckning även officerare, publicerar mängder av bilder samt information från sin egna verksamhet och som i oerhört många fall röjer uppgifter som absolut inte borde dokumenteras privat och naturligtvis inte heller spridas vidare. Den djupa förståelsen av IT, Internet och sociala medier tycks i hög grad saknas både hos Putin och hans närmaste medarbetare liksom bland lagstiftande politiker och högre tjänstemän i landets viktigaste myndigheter.

Redovisning

Nedanstående redovisning är grovt uppdelad i fyra delar. Först tas de centrala delarna av SVR, som finns i närheten av SVRs ordförande, upp och som även redovisas öppet av SVR bland annat på deras hemsida. Därefter finns de organisationsdelar med som troligen kan betecknas som Direktorat eller Avdelningar [Управление]. Med tanke på det stora antalet organisationsdelar som förekommer med denna beteckning, jämfört med KGBs tidigare organisation, kan man misstänka att "Управление" i dagens läge möjligen kan ha fått en bredare betydelse. Därefter återfinns ett antal delar av organisationen som verkar centralt men på ett lägre plan än Direktorat. Avslutningsvis listar jag ett antal organisationsdelar som högst troligen tillhör SVR men vars funktioner och/eller organisatoriska hemvist är osäkra. Med tanke på hur pass mycket information jag ändå fått fram bör det finnas goda chanser att få fram många fler detaljer kring dem. Därefter kommer en beskrivning av KGBs och SVRs lokala residenturer inklusive både en historisk och en aktuell beskrivning över residenturen ingående linjer (underavdelningar).

SVRs Centrala organisation

De centrala funktioner inom organisationen som SVR självt redovisat, och som syns på förra sidan, är följande:

SVRs direktör - Директор СВР

Direktörens organisation - Аппарат Директора

SVRs Protokoll - Протокольный отдел

Gruppen med konsulter - Группа консультантов

Kollegiet - Коллегия

SVRs Statssekreterare - Статс-секретарь

SVRs Underrättelseakademi, AVR - Академия внешней разведки, АВР

SVRs 1:e vice direktör - Первый заместитель Директора СВР

Byrån för information och media - Бюро по связям с общественностью и СМИ

Vice direktören för Personal - Заместитель Директора по кадрам

Vice direktören för Vetenskap - Заместитель Директора по науке

Vice direktören för Operationer - Заместитель Директора по операциям

Vice direktören för Logistik - Заместитель Директора по материально-техническому обеспечению

Direktoratet för Information och Analys, IAU (SVR INFO) (även under KGB-tiden) - Управление анализа и информации, ИАУ. Bildad 1943.

Direktoratet för Externt Kontraspionage, VKR (under KGB-tiden) - Управление Внешней Контрразведки, ВКР. Bildad 1963.

Direktoratet för Ekonomisk underrättelseverksamhet, ER - Управление Экономической Разведки, ЭР. Bildad 1994.

Direktoratet för Vetenskapligt-teknisk underrättelsetjänst, NTR (under KGB-tiden) - Управление Научно-технической разведки, НТР. Bildad 1925.

Direktoratet för Operativ teknik - Управление оперативной техники, опертехники.

Direktoratet för Informatik - Управление информатики.

Ledningen för SVRs Operativa avdelningar¹⁴ - Оперативные отделы

Tjänsten för operativt stöd - Служба эксплуатации и обеспечения

SVRs högkvarter i Jasenevo [Ясенево]

Till ovanstående kan tilläggas att SVRs högkvarter i Jasenevo utökats oerhört mycket under Putins regeringstid. Högkvarteret byggdes från början för SUKPs Internationella Avdelning vars personal dock tyckte avståndet från Moskvas stadskärna till det nybyggda högkvarteret var

alltför långt. Istället flyttade KGBs Första Huvuddirektorat in 1972 (dock ej Direktorat S) och komplexet blev sedan högkvarter för SVR.

En detaljerad undersökning baserad på flera års satellitfotografier (2007-2018) har gjorts av Federation of American Scientists, FAS (<https://www.fas.org/>): "Expansion of Russian Foreign Intelligence Service HQ" (<https://fas.org/irp/eprint/svr-expansion.pdf>). Antalet byggnader och storleken på dem har sedan år 2000 minst fördubblats i storlek. Området har även det utökats och erhållit ett bättre fysiskt skydd mot yttre intrång. För detaljer se bilagan "SVRs högkvarter, 68 byggnader och platser".

Förutom SVRs Centrala organisation finns även organisationens **Data processing center**, TsOD (Центр обработки данных, ЦОД) och möjligen även **Sportklubben Alfa-Beta** (Спортивный клуб Альфа-Битца) i Jasenevo. Sportklubben och de övriga som idrottar lär delvis ha en viss anknytning till SVR men inte mer att man deltagit i över 10 år av protester mot att SVR stjälar marken där man idrottar. Därutöver finns även anordningar på Jasenevo för den dagliga verksamheten bland annat en "supermarket", en läkarmottagning, körcentral, bensinstation, bilverkstad och en station för avfallshantering. Som registrerade företag finns även en tandläkarmottagning och en kindergarten. Utöver allt detta står SVR även med en egen brandkår. Att exempelvis läkarmottagningen och räddningstjänsten verkligen behövdes fick omvärlden kännedom om hösten 2019 då en ung pojke fastnade i SVRs swimmingpool och drunknade.

Det ska påpekas att SVR inte är någon allmänt gillad granne. Det har förekommit flera svåra konflikter dels grannar som protesterat mot SVRs nybyggen, dels idrottare som fått sina skidspår och andra träningsmöjligheter avstängda p.g.a. nya stängsel. Konflikterna har pågått i över 10 år. Flera av de omtalade byggena inne på och utanför Jasenevo har utförts av SVRs Direktorat för byggnadsverksamhet, UKS, men också externa företag har använts.

Hur byggandet finansieras är inte fullständigt klarlagt. SVRs budget kommer i stort sett direkt från statskassan men antalet miljoner är hemligt. Däremot har det visat sig att Ministeriet för ekonomisk utveckling årsvis har öst in pengar till SVR, flera hundra miljoner rubel per år.

SVRs Direktorat / Avdelningar

Det tycks finnas ett 40-tal "direktorat" i SVRs organisation dvs organisationsdelar som benämns "Управление". En jämförelse med gamla KGB visar på ungefär lika många men då måste man ha i minnet att KGB omfattade allt det som idag är FSB respektive FSO. En snabb jämförelse mellan SVR och FSB uppvisar på ett antal organisationsdelar med identiska namn och funktion t.ex. kontraspionage, personal, informatik, IT, information, utbildning och andra avdelningar som rimligtvis bör finnas i bägge myndigheterna.

Direktorat ER, Ekonomisk underrättelseverksamhet. - Управление экономической разведки. Avdelningen bildades 1994 även om ekonomiskt inriktad underrättelseverksamhet också fanns tidigare. Åtminstone år 1990 är linjen ER känd från KGBs residentur. I fler än 30 olika ryska banker har SVR-personal eller individer som troligtvis tillhör Aktiva Reserven dykt upp på ledande positioner inom företagen.

2015 identifierade amerikanska FBI tre av direktoratets medlemmar i New York där de under olika tidpunkter varit aktiva under åren 2010-2015. Två av de tre hade diplomatisk immunitet och kunde endast utvisas. Medlem nummer tre var anställd av ryska Vnesjekonombank (VEB) och kunde 2016 dömas till sammanlagt 2,5 års fängelse och

10.000 US dollar i böter.¹⁵ Att just Vnesjekonombank dyker upp här är ingen slump. Den bildades redan 1924 av svensken **Olof Aschberg**, känd som "den röde bankiren"¹⁶. Banken har alltid spelat en viktig roll i Tjekans roll, så även idag. Åren 2004-2016 leddes banken av **Vladimir Dimitriev** som tydligen gjorde extremt bra ifrån sig i Sverige (åren 1979-1986 och 1987-1993, var de senaste åren som SVRs Resident).

Direktorat ETU, Operationell Teknik - Управление ЭТУ, Эксплуатационно-техническое управление.

Avdelningen är minst 25 år gammal och är en av ett fåtal SVR-avdelningar som har en egen logotype för organisationen. Med stor sannolikhet bildades direktoratet 1991. Direktoratet omfattar idag minst tre sektioner (otdel).

Direktorat ETUs logotype består av ett "tre fjärdedels stilicerat kugghjul med en stiliserad jordglob (typ SVRs jordglob) inuti som symboliserar bokstaven "E", följt av de kyrilliska bokstäverna "tu".

Finansdirektoratet - Финансовое управление. Sköter SVRs ekonomi

Direktorat I, Information (fanns även inom KGB) - Управление И, Информации. Bildades 1969. Representerades i KGB-residenturen av enstaka officerare i Linje I eller Linje AIS [Лини И, Информации; Лини АИС, Автоматизированный Информационный Системы]. Arbetar med IT-operationer över hela världen.

En av avdelningens anställda, **Sergej Petrovitj Panasenko**, skrev 2003 en avhandling om kryptoalgoritmer vid namn "Development and analysis of interfacing systems for key cryptographic algorithms and standard software packages".

För ett antal år sedan genomförde direktoratet en offentlig upphandling av mjukvara för tre synnerligen intressanta projekt som gick under täcknamnen Storm-12, Monitor-3, Dispute [Шторм-12, Монитор-3, Диспут]. Det rör sig om någon slags form av övervakning av Internet och Sociala nätverk, men så mycket mer har man inte lyckats utröna.

Direktoratet kan med hög sannolikhet antas vara huvudman för SVRs ökända hackinggrupp "Cozy Bear" som åtminstone varit aktiv sedan 2008, troligtvis tidigare. Gruppen har cirka 10 medlemmar. Cozy Bear blev ordentligt kartlagd av den nederländska underrättelsetjänsten åren 2014-2017 som under lite mer än tre år hade kontinuerlig tillgång till gruppens datorer. Man delade med sig av materialet bland annat till samverkande amerikanska myndigheter som därmed fick värdefulla inlägg i sin utredning av bland annat Rysslands manipulationer av USA presidentval 2016.¹⁷ Cozy Bear har åtminstone kodat ett 10-tal trojanska hästar och hackingprogram som de använt i sin hackingverksamhet (Hammertoss, TDiscover, UpLoader, uqu, SeaDuke, Cozyduke, Miniduke).

IATs, Information and Analytical Center - ИАЦ, Информационно-аналитический Центр. Centret är minst 10 år gammalt.

Direktorat IAU, Information och Analys - Информационно Аналитическое управление. Bildades 1943.

Direktoratet för Informatik - Управление информатики. Lyder direkt under vice direktören för Vetenskap och Teknik.

Direktorat K. Personaldirektoratet (fanns även inom KGB) - Управление кадров.

Personaldirektoratet lyder direkt under SVRs vice direktör för Personal. Bildades någon gång under 1920-talet. Under de senaste KGB-decennierna uppgick organisationen till ett 10-tal avdelningar.

Direktorat KI, okänd verksamhet -

Direktorat KN - Управление КН. Har existerat i åtminstone 25 år. Direktorat för Nedrustning och Icke-Spridningstjänster - Управление

ОМУ, Управление по вопросам разоружения и нераспространения. Denna avdelning torde vara okänd sedan tidigare och det är mycket tveksamt om KGB sysslade med nedrustningsfrågor i någon större utsträckning. Min bild av detta område är att det tidigare var en exklusiv syssla för GRU.

SVRs frontfigur var under många år KGB-veteranen **Gennadij Jevstafiev** (1938-2013) som var chef för direktoratet till och med 2003. Efter posteringar i Pakistan, Indien och Japan hamnade han som resident i FN-skrapan i New York. Han avslutade sin SVR-tjänst med att också vara Rysslands representant hos Nato 2000-2003. Efter pensioneringen arbetade han åt en av SVRs viktiga frontorganisationer, "PIR-

Center", som ägnar en stor del av sin omfattande verksamhet till nedrustningsfrågor och kärnvapenstudier. PIR-Center bildades 1994 och används bl.a. för att postera ut personal hos SIPRI, Geneva Center for Security Policy och ett antal forskningsinstitut, bland annat i USA.

Direktorat M (information o analyser) (fanns även inom KGB) - Управление М. Direktoratet är minst 40 år gammalt, troligtvis minst 10 år äldre. Man publicerar en tidskrift vid namn "Bulletin R" [Бюллетень Р] som utgivits i åtminstone 50 år och därför torde direktoratet vara minst lika gammalt som deras tidskrift.

Direktorat MS (Understödjande åtgärder, Aktiva åtgärder, Desinformation) (fanns även inom KGB) - Управление МС, Меры Содействия.

Avdelningen är minst 90 år gammal. Redan 1922 organiserade dåvarande vice tjekachefen Josef Unslicht och Oskar Stigga, GRU-chef, ett gemensamt arbete med desinformation, som även inkluderade MID och Komintern, och som året därpå fick namnet "Sovjets Desinformationsbyrå". Detta arbete pågick i olika former inom tjekan ända fram till slutet av 1950-talet bland annat inom KI och MGB. 1959 bildades i KGBs PGU "Avdelning D" (Desinformation) som innebar en nysatsning på området. Senare bytte den namn till Avdelning A (Aktiva åtgärder). 1961 inkorporerades nyhetsbyrån APN Novostis Politiska Huvudredaktion som en integrerad del av Avdelning A. Fram till och med 1991 skedde arbetet i hög grad under

ledning av SUKPs Internationella Avdelning som i sin tur var en fortsättning av den sovjetiska ledningen av Komintern. På senare år blev partiets Internationella Informationsavdelning också en del av ledningen för verksamheten.

Under 1970- och 1980-talen var organisationen som följer:

- Management (chief, deputy chiefs, party committee) [Руководство (начальник, заместители начальника, партком)]
- Direction Political [Направление политическое]
- Direction Operational [Направление оперативное]
- Direction Economic [Направление экономическое]
- Direction Military-political [Направление военно-политическое]
- Direction KR Counterintelligence [Направление КР контрразведка]

Dagens Direktorat MS för Understödjande åtgärder torde vara en av SVRs mest betydelsefulla med tanke på det mycket omfattande arbetet riktat mot väst men även mot den egna befolkningen. På 1990-talet påstod flera ledande SVR-representanter SVRs verksamhet med Aktiva åtgärder var nerlagda och inget som man skulle fortsätta med – ett påstående som i sig visade sig vara ren desinformation. Idag är flera hundra myndigheter och GONGOs engagerade i Moskvas påverkansarbete och desinformation liksom flera hundra välkända propagandister, journalister, författare etc. Huvuddelen av arbetet sker i Moskva men resurserna utanför Rysslands gränser är även de enorma. Man ska dock vara medveten om att en relativ liten andel av allt det ryska arbetet tvingas ske i det fördolda och att SVR antagligen behöver engagera sig i en mindre omfattning utomlands än som tvingats göra under Sovjet-perioden. Mycket av ryssarnas verksamhet sker till stora delar under öppna förhållanden. Avslutningsvis vill jag passa på att fästa läsarens uppmärksamhet på att det inom Direktorat MS finns en "avdelning" A som existerat i 90 år. Verksamhet, storlek, ledning etc. är helt okända uppgifter (v.g. se inledande foto).

Direktorat MVK - Управление МКВ. Förkortningen MVK står sannolikt för "Interagency Commission" [Межведомственная комиссия]. Avdelningen är minst 10 år gammal och ingår

i SVRs såväl som FSBs organisation (sic!). Exakt vad de bägge myndigheterna samverkar kring är inte fullständigt kartlagt med troligen handlar det om samverkan med andra statliga myndigheter, företag, skolor och liknande. Det tycks som om både SVR och GRU gärna rekommenderar duktiga och intelligenta ungdomar att söka sig till FSB-akademien och deras "Institute of Cryptography, Communications and Informatics", IKSI.

Skolan är synnerligen välkänd och har en utmärkt undervisning som drar till sig många unga databegåvningar. Det är tydligt att samtliga de tre underrättelsetjänsterna ser att fler ungdomar säker sig dit. De ser gärna att "Cozy Bear" och "Fancy Bear" får påfyllning framöver. Det var på IKSI som den kände virusexperten **Evgenij Kasperskij** studerade åren 1982-1987 (då skolan lydde under KGB). När denna uppgift dök upp i media ljög både Kasperskij och hans företag om hans tid på skolan och hävdade att han studerat där först på 1990-talet. Som framgår av bilden är detta inte korrekt. Han är iförd en av KGBs kadettuniformer (ett K kan skönjas till höger på bilden på Kasperskys axel) som aldrig användes efter 1991.

Курсант Высшей школы КГБ

Kaspersky är iförd KGBs kadettuniform

Med tanke på den världsomspännande debatten om kinesiska leverantörers deltagande i 5G-nätverken bör man fråga sig om inte alla kinesiska och ryska företag bör hindras från att leverera programvara till väst.

Директорат NN, okänd verksamhet (fanns även inom KGB) - Управление НН. Bildades 1956.

OA, SVRs Operativa Arkiv (fanns även inom KGB) - OA, Оперативный Архив. Arkivet grundades 1920 dvs i direkt samband med tjekans utlandsavdelning INO som grundades 20/12 1920. Uppskattningsvis rymmer detta arkiv det material som används kontinuerligt.

Direktorat OS, okänd verksamhet (fanns även inom KGB) - Управление ОС. Avdelningen minst 80 år gammal.

Direktorat OT, Direktoratet för Operativ och Teknisk Utrustning - Управление Оперативно-технического оснащения, ОТ.

Direktorat OTU, Direktoratet för Operativ Teknik (bägge direktoratet återfanns inom KGB vid olika tidpunkter) - Управление ОТУ, Оперативно-техническое управление.¹⁸ Bildades 1937 och omorganiserades 1959-07-02. Lyder direkt under SVRs vice direktör för V&T. Det är en hög sannolikhet för att dessa direktorat är ett och detsamma, antingen så att det ena namnet använts en tid för att sedan ersättas av det andra eller så att de bägge namnen använts omväxlande, kanske beroende på när man kom in i verksamheten eller när man tjänstgjort inom denna verksamhet eller nära den.

En fortsättning på det gamla KGB-direktoratet finns även hos FSB. Flera researchinstitut skapades på 1950- och 1960-talen som var nära knutna till verksamheten - TsNIIST, NIIAI och TsNIISI.

Tidigare organisation inom OTU:

“1st otdel (security detail)

2nd otdel (eavesdropping on phones and rooms)

3rd otdel (production of cryptography, documents for operational purposes, examination of documents and handwriting)

4th otdel (radio reconnaissance)

5th otdel (manufacturing of optical equipment)

6th otdel (postal control)”

Direktorat R, Operationell planering och analys (avdelningen fanns även inom KGB) - Управление Р, Оперативное планирование и анализ. Bildades 1975. Direktoratet hade i början av 1980-talet mellan 30 och 40 anställda varav cirka 10 konsulter. Den viktigaste uppgiften är att analysera och utvärdera SVRs operationer i utlandet.

Arbetet var tidigare organiserad i följande tre avdelningar:

- “• 1st department (analysis, compilation of comprehensive plans for the information work of the PGU, links with other units of the KGB and the International Department of the CPSU, the Ministry of Foreign Trade)
- 2nd department (analysis and planning of recruitment activities, generalization of experience, preparation of instructions, analysis of conducted operations)
- 3rd department (integrated planning, control, management, organizational issues of the PGU)”¹⁹

Direktorat RER, Radio-electronic reconnaissance - Управления РЭР, Радиоэлектронная разведка. Direktoratet för signalspaning. Ryssland använder sig av flera liknande termer för sin verksamhet i etern. Dessutom sysslar inte bara SVR med spaning efter radiovågor utan även FSB, FSO och GRU bedriver verksamhet som delvis kan vara konkurrerande, delvis kompletterande.

Den ryska verksamheten tycks främst vara uppdelad i sex områden:

Радиоэлектронная борьба, РЭБ - Radio-electronic warfare

Радиоэлектронная разведка, РЭР - Radio-electronic intelligence

Радиоэлектронное подавление, РЭП - Radio-electronic suppression

Радиоэлектронное противодействие, РЭП - Radio-electronic countermeasures

Радиоэлектронная защита, РЭЗ - Radio-electronic protection

Радиоэлектронные средства, РЭС - Radio-electronic means

Utan att försöka definiera dessa områden tycks det som om olika myndigheter gör delvis olika gränsdragningar och framförallt olika prioriteringar. Att utreda dessa ligger dock utanför ramarna för denna beskrivning.

Direktorat RI, Direktoratet för analys av underrättelseinformation (fanns även inom KGB) - Управления РИ, Анализ разведывательной информации. Bildades 1984. Direktoratet samlar in underrättelseinformation från alla SVRs residenturer men också samarbetande organisationer som FSB, GRU, MID, Rysslands Vetenskapsakademi, olika vetenskapliga institut, utvalda medier med flera underrättelserapportörer.

Direktorat RP, Direktoratet för signalspaning och avlyssning (fanns även inom KGB) - Управление РП, Электронная разведка. Bildades 1971. Vilken skillnad det är mellan "Direktorat RER" och "Direktorat RP", eller om det i själva verket är ett direktorat som bytt namn, är för närvarande inte känt. Under KGB-tiden har man två direktorat var verksamheter tangerade varandra och som bägge kom att ingå i myndigheten FAPSI. När FAPSI upplöstes 2003 kom olika delar av organisationen att överföras till både SVR och FSB.

Direktorat RT, Direktoratet för underrättelseoperationer inom Ryssland (fanns även inom KGB) - Управление РТ, Разведка с территории.

Avdelningen är minst 30 år gammal. Under sig har man minst 3 avdelningar (otdel) där 3:e avdelningen lär vara eller har varit sysselsätta med de tre baltiska länderna. Det är idag osäkert om direktoratet omfattar de forna Sovjetrepublikerna, vissa av dessa eller om samtliga dessa områden överförts till annan del av organisationen.

En fingervisning skulle kunna vara att granska den avdelning i Presidentadministrationen som delvis sysslar med liknande uppdrag: "Presidential Administration for

Interregional and Cultural Relations with Foreign Countries". De underrättelseofficerare från SVR som är stationerade här bygger relationer i samtliga de 14 länder som utgjorde de tidigare republikerna i Sovjetunionen.

Att man åtminstone tidigare ansett verksamheten som synnerligen viktig framgår av den skolbok som avbildas här: "Political Intelligence in the territory of the USSR", 1989. Den omfattar 108 sidor och användes på 101-skolans 1:a fakultet.

En stor del av RT-direktoratets verksamhet riktar sig mot utlänningar som återkommande vistas i Ryssland av olika anledningar. Det kan exempelvis röra sig om affärsmän, studenter, forskare och journalister. Anledningen är att SVR har så mycket större möjligheter att övervaka och lära känna de objekt man är intresserad av. I och med denna närhet kan man samla information om personen ifråga varje dag och använda sig av flera SVR-officerare och agenter som studerar olika aspekter av offret. Dels kan rekryteringsperioden minska avsevärt, dels känner sig offret vanligen mycket mer utsatt än på hemmaplan. Man kanske inte har arbetskamrater eller svenska myndigheter att rådfråga och man kan avlyssnas och fotograferas i det närmaste dygnet runt. Detta medför mängder av fördelar för SVR medan offret vanligtvis känner sig totalt utlämnad.

Direktorat S, Illegal underrättelseverksamhet (fanns även inom KGB) - Управление С, Нелегальная разведка. Bildad 1922. Mer information finns på sidorna 40 och 70.

Direktorat SI (fanns även inom KGB) - Управление СИ. Avdelningen minst 50 år gammal. Verksamhet och namn är okänt.

Direktorat Sjs, Kryptering (Cipher Department) (fanns även inom KGB) - Управление ШС, Шифровальная Служба. Möjligtvis SVRs äldsta avdelning grundad 1921-07-12. Troligtvis sysslar man både med att knäcka krypton liksom att tillverka egna krypton och koder.

Direktorat SR, okänd verksamhet (fanns även inom KGB) - Управления СР. Avdelningen grundades 1972. Bilden på märket visar ett isberg. På ett annat märke framgår detta med all tydlighet där man också ser isbergets struktur under vattenytan:

Säkerhetsdirektoratet - Управления охраны. En av flera säkerhetsrelaterade enheter inom SVR. Idag finns inte tillräckligt med information tillgänglig för att kunna få ihop hela pusslet med SVRs säkerhetsorganisation.

Direktorat UKS, Direktoratet för byggnadsverksamhet - Управление УКС, Управление капитального строительства. Avdelningen är minst 20 år gammal.

Verksamheten inom Direktorat UKS kompletteras med största sannolikhet av andra enheter inom SVR liksom med åtminstone ett företag inom byggsektorn ägt av organisationen.

Företagen **Jasen** och **Jasen Sotji** [Ясень, Ясень Сочинский филиал] är ett byggföretag som ägs och nyttjas av SVR. Namnet har uppenbarligen hämtats från SVR-högkvarterets geografiska plats "Jasenevo". Företaget har verkat i över 25 år och har mellan 50 och 100 anställda. Sotji-filialen grundades 2002 och delar adress med SVRs sanatorium Pravda. Utöver byggverksamheten har det blivit känt att företagen också sysslar med en mängd annan handelsverksamhet som ligger utanför deras reguljära byggverksamhet.

Direktorat USB, Direktoratet för Intern Säkerhet - Управление УСБ, Управление собственной безопасности. Direktoratet har åtminstone åtta avdelningar, varav 8:e avdelningen är åtminstone 10 år gammal. Utöver detta hyser SVRs organisation även ett "Centrum för Intern Säkerhet, TsSB" [Центр собственной безопасности, ЦСБ] och en "Säkerhetsavdelning" [Отдел охраны]. Vilken roll dessa spelar och hur de förhåller sig till det ovanstående direktoratet, är tyvärr inte känt. Eftersom USB hyser en 8:e avdelning kan säkerhetsavdelningen mycket väl vara en specialiserad säkerhetsenhet inom USB. Det finns uppgifter som tyder på att denna innehar "nummer 1" bland de numrerade avdelningarna. Oavsett om detta är korrekt eller ej, har avdelningen existerat i minst 45 år.

Utöver USB finns det även ett okänt antal säkerhetsavdelningar inom vissa av direktoraten. Framförallt vad gäller Illegalistdirektoratet har SVR satsat extra hårt på säkerheten och därför har man både en egen intern säkerhetsavdelning och dessutom en egen avdelning för kontrapionage.

Direktorat USS, Specialkommunikation (fanns även inom KGB)

- Управление УСС, Управление специальной связи. Avdelningen är minst 80 år gammal. Direktoratet har en krypteringsavdelning med minst 25 års historia. Med största sannolikhet sköter direktorat USS radio- och datakommunikationen mellan Jasenevo och de olika SVR-residenturerna runt om i världen.

Direktorat USS har flera anläggningar runt om i Ryssland för fortfarande spelar radio en viktig funktion i SVRs allmänna kommunikationer men också som en reserv om till exempel Internet på något sätt skulle sluta att fungera. Direktoratets

huvudanläggning ska vara radiocentret i Podolsk, strax söder om Moskva. Anläggningen består av ett 15-tal olika byggnader av vilka cirka hälften skyddas av dubbla stängsel. Av säkerhetsskäl får inte bilar parkera inne på det högre säkerhetsområdet.

Här finns av antenner att döma både sändare och mottagare för den krypterade trafiken som av förklarliga skäl pågår 24 timmar om dygnet 365 dagar om året. Den radiotrafik det främst rör sig om är meddelanden från och till centret i Jasenevo och till residenturernas kommunikationscentraler.

Integral [Интеграл] utgör en okänd del av den ryska underrättelseorganisationen. Med tanke på SVR-märkets utseende inklusive av bildningen av en satellitantenn är en teori att Integral är involverad i någon form av specialkommunikation. Det enda som i övrigt är känt om Integral är att organisationen är minst 20 år gammal.

Direktorat VKR, Kontraspionage utomlands (External Counter Intelligence) (fanns även inom KGB)

- Управление ВКР, Внешняя Контрразведка. Kontraspionaget hette tidigare Direktorat K - Управление К, Контрразведка. Bildades i januari 1963, åtminstone i sin nuvarande form. Hyste från början 7 olika avdelningar som fram till 1990 växt till sammanlagt 10 stycken. Arbetade främst utomlands. Arbetet gick dels ut på att skydda den egna verksamheten, både för SVR men också för hela den ryska representationen, och dels att penetrera motståndarens säkerhets- och underrättelsetjänster. Om det finns några organisatoriska eller verksamhetsmässiga skillnader mellan direktoraten K och VKR har inte kunnat beläggas i dagens läge. Under hela 1970-talet basade den kände KGB-generalen Oleg

Kalugin över verksamheten, först åren 1971-1973 som vice chef och sedan åren 1973-1979 som chef för organisationen. I de lokala residenturerna utomlands representerades direktoratet av "Linje KR".

Direktoratet var i slutet av 1980-talet uppdelat på följande vis:

Direktoratets ledning med chef, vice chefer och annan personal

1:a avdelningen Amerikanska kontinenten

2:a avdelningen Europas länder

3:e avdelningen 3:e världens länder

4:e avdelningen emigranter från Sovjet, ideologiska motståndare, internationell terrorism

5:e avdelningen intern säkerhet på 1:a Huvuddirektoratet och på de legala residenturerna

6:e avdelningen kontraspionagearbete på handelsfartyg utomlands och flygplansbesättningar

7:e avdelningen information och analysarbete

8:e avdelningen skydd av handelsrepresentationer och företag utomlands

Specialavdelningen ansvarar för arbetet med att försöka lura på motståndarnas underrättelsetjänster falska avhoppare. Det kan tyckas vara ett gyllene tillfälle att lura sina motståndare men det allra största problemet för Kreml har alltid varit oviljan att skänka bort tillräckligt med sann och korrekt information i syfte att bygga upp avhopparens trovärdighet. För det allra första måste man i Kreml våga avslöja en rad hemligheter som deras motståndare inte känner till och det är en åtgärd som man varken vill utsätta sig för och som dessutom är näst intill omöjlig att få godkänd, varken från högre chefer eller från landets president.

Direktoratet i Moskva hade de sista åren innan Sovjetunionens kollaps något över 200 anställda medan de arbetare som fanns på ambassader och konsulat på Linje KR uppgick till minst 500 personer²⁰. Precis som under KGB-perioden torde Direktoratet VKRs huvudsakliga verksamhet vara inriktad mot andra länders underrättelse- och säkerhetstjänster men också mot myndigheter och polisorganisationer som sysslar med invandrarfrågor. Den andra stora arbetsuppgiften rör organisationer som betecknas som "antiryska" samt alla som räknas till gruppen "ryska landsmän". Självklart finns det många av dessa som mer eller mindre entusiastiskt vill hjälpa Rodina. Tyvärr medför detta också att många människor i väst kommer att betrakta ryssar på samma sätt som man gjorde på 1920- och 1930-talen dvs att alla ryssar var opålitliga och hade mer än en lojalitet om det kom till konfrontation mellan öst och väst. Om sådan misstänksamhet sprider sig i det västländska samhället kommer det endast att gynna den ryska underrättelseverksamheten och möjligtvis driva fler ryssar till att ställa upp för Moskva.

Direktorat VMU, Mobiliseringsdirektoratet - Управление ВМУ, Военно-Мобилизационное Управление. Direktoratet bildades troligtvis redan på 1920-talet. Något övrigt är för närvarande inte känt om denna avdelning.

Direktorat VS, Externa relationer, Utlandskontakter - Управление ВС, Управление Внешних Связей. Avdelningen är minst 25 år gammal men fanns troligtvis inte under KGB-tiden. Behoven var då helt annorlunda.

Under åren 1993-1998 var den ökände tjeckisten generalöverste **Grigorij Rapota** vice chef för SVR med särskilt ansvar för Direktorat VS och särskilt USA och Skandinavien. Den minnesgode kanske minns att Rapota utvisades från Sverige på Tjeckadagen 1983-12-20 där han hade tillhört Linje PR²¹. En annan person i Direktorat VS, som är känd från Sverige, var den tidigare Linje N-officeren **Boris Grigoriev**. Grigoriev har också tjänstgjort i DDR, Island, Danmark och Norge, troligtvis för Direktorat S hela tiden. Hans ansvarsområde inom Direktorat VS var Västeuropa. Chefen fram till och med 2009 var **Leonid Resjetnikov**.

Andra centrala SVR-enheter

Några andra centrala organisationsdelar som är viktiga att ta med i denna sammanställning:

SVRs Akademiska råd / Vetenskapliga råd (fanns även inom KGB) - СБР Ученом Совете. Avdelningen har existerat åtminstone sedan 1940-talet. Rådet avgör bland annat vem som ska tilldelas vissa av SVRs utmärkelser inom det vetenskapliga området.

SVRs Underrättelsemuseum (Foreign Intelligence Hall) (fanns även inom KGB) - Зал истории внешней разведки. Utställningshallen öppnades redan på KGB-tiden och har existerat i något över 40 år. KGB-chefen Vladimir Aleksandrovitj Krjutjkov beslöt att man skulle hedra 100-årsminnet av den första tjeckachefen Feliks Edmundovitj Dzerzjinskij födelse den 11/9 1877 med att skapa ett underrättelsemuseum i dåvarande PGUs lokaler.

Museet drivs numer i nära samarbete med organisationens Veteranråd (del av SVR) och med visst samarbete, okänt hur stort, med några av de veteranorganisationer vars medlemmar tjänstgjort i KGB och SVR. Inför det stundande 100-årsjubileet har SVR offentliggjort att man kommer att öppna minst tre stycken SVR-museer i landet. Precis bredvid SVRs PR-avdelning på Ostozjenka ulitsa kommer det att ligga enligt en kungörelse av Rysslands Historiska Förening (där SVR-chefen Narysjkin är ordförande). I Sjatrovo kommer ett annat museum att öppnas uppkallat efter underrättelsechefen Pavel Fitin. Museet har kommit till stånd på initiativ av "Regional Fund for Social and Legal Support of Veterans and Special Services Employees Blagovest". Slutligen ska ytterligare ett museum öppnas i Tjeljabinsk med namnet "Fäderneslandets Sköld och Svärd". Även här har frivilligkrafter varit engagerade i form av "Coordination Bureau of the Councils of Veterans of Security Agencies in the Urals Federal District" samt borgmästare och guvernör tillsammans med både SVR och FSB. Bägge dessa museer planeras att invigas på Tjekadagen den 20/12 I år.

SVRs Råd för underrättelsehistoria (Cabinet of Foreign Intelligence History) [Кабинет истории внешней разведки] bildades samma år som museet och har med största sannolikhet en nära anknytning till det. Vladimir Sergejevitj Antonov är en KGB-veteran som arbetat många år för dem innan han senare blev chef för verksamheten. Han har en omfattande bakgrund med täckbefattningar bland annat som Tass- och Izvestija-korrespondent bland annat i Schweiz och Belgien innan han erhöll en befattning på SVRs Pressavdelning. Han erhöll SVRs litterära pris 2002 och står som författare till över 30 böcker som tar upp olika aspekter om den ryska civila underrättelsetjänsten. Av verksamheten att döma är man djupt engagerad i SVRs bokutgivning, i att tillsammans med SVRs Veteranråd få fram artefakter till de olika museerna och annan historiskt inriktad verksamhet bland annat i att resa statyer och monument över kända tjekister. Dessa har främst varit kända illegalister och de senaste sex åren har de rest åtminstone fyra ståtliga monument över Ischak Achmerov, Artur Artuzov, Michajl Mukasej samt Gevork Vartanjan. Ett ödes nyck är det nog eftersom ingen av dessa var ryss.

SVRs Utbildningscentrum, UTs - CBP Учебный Центр. Avdelningen är minst 25 år gammal och finns på orten Firсановка, Moskva oblast.

Fjärran Östern-avdelningen (fanns även inom KGB) - СВР Органы Разведки Дальнего Востока. Avdelningen bildades så tidigt som 1922 och är en av tjekans allra äldsta. Med tanke på att det rör sig om en avdelning inom SVR bör intressesfären vara Kina, Korea, Japan och Sydostasien. En liten reservation bör göras eftersom begreppet "Fjärran Östern" många gånger också använts om Sibirien och Mongoliet.

SVRs Särskilda utbildningscentrum, SUTs (fanns även inom KGB) - СВР Специальный учебный центр, СУЦ. Bildad 1977. I centrat finns flera fakulteter (Кафедра, Факультет) bland annat Fakulteten för Bekämpandet av terrorism, ВТ [Кафедра Борьбы с Терроризмом] och Fakulteten för Operationell Stridsträning, ОВР [Факультет Оперативно-Боевой Подготовки].

Att man har fler strängar på sin lyra upptäcktes vid årsskiftet 2010/2011 då ett antal dokument upptäcktes av en amerikansk journalist i Irak som då kan kunde söka igenom högkvarteret för den irakiska regimens säkerhetstjänst, Mukhabarat, upptäckte handlingar som härrörde från SVRs Särskilda utbildningscentrum. Dokumenten visade att ett antal irakiska officerare deltagit i en kurs där de fick lära sig "Akustiska övervakningsmetoder". Vad detta var för något var inte svårt att räkna ut då dokumenten återfanns i ett av Mukhabarats kontor där man leder avlyssningsoperationer. Både de sovjetiska och ryska underrättelseorganisationerna har åtminstone ända sedan Andra världskriget bjudit in gäster från ett stort antal vänskapliga länder för att gå kurser i Ryssland. De har erbjudit ryssarna ett stort antal värvningsobjekt liksom stora möjligheter till vänskapliga återbesök i dessa länder vilket i sin tur bjudit på många underrättelseerfarenheter.

SVRs Tjänst för operationsstöd

Tjänsten är en stödfunktion och lyder under direkt under en av SVRs vice ordföranden. Så mycket än vad namn tyder på är inte känt i skrivande stund.

Något annorlunda och kanske inte särskilt hårt anknutet till SVRs verksamhet är/var centrets "Tävling för konditorer" [Соревнование кондитеров] och "Matlagningstävling" [Соревнование кулинаров] (sic!). Om dessa utmärkelser i huvudsak är en del av organisationens personalvård eller om de faktiskt utgör operativ utbildning kan inte avgöras i skrivande stund.

Illegalisterna

Ett viktigt direktorat som definitivt tycks ha bytt namn är det forna "Direktorat S" som dock även i fortsättningen har hand om SVRs illegalister men under nytt namn. Det är nu "Direktorat N" [Управление Н = Нелегальная разведка] som därmed tycks ha gemensam beteckning med "Linje N". Trots sin status som en av de mest hemliga verksamheter som SVR bedriver har inte ens denna avdelning kunnat stoppa publiciteten kring deras egen organisation. På ryska auktionssajter säljs ett antal olika märken som tillverkats av SVR eller som någon tillverkat åt organisationen. Åtminstone 25 olika märken tycks ha tillverkats åt Direktorat N och deras underavdelningar N1, N2, N3, N4, N5, N6, N8 och N10 samt Avdelningen för Kommunikation och Krypto, Avdelningen för Kontraspionage samt Avdelningen för Intern Säkerhet.

Därutöver återfinns en veteranorganisation med oklar legal status: "Клуб ветеранов Легенда" samt en fond för Illegalistdirektoratets veteraner [фонд ветеранов управления С]. Gissningsvis existerar också underavdelningarna N7 och N9, möjligtvis också andra underavdelningar med högre nummer. De olika avdelningarna är i sin tur uppdelade i sektioner men hur många och med vilken inriktning är okänt. Som exempel kan nämnas Avdelning N2s sektion TsD och Avdelning N10s sektion OD.

Direktorat S, möjligtvis Direktorat N [Нелегальная разведка]. Avdelningarna N1, N1, N2, N3, N4, N5, N6, N8, N10 - sektion OD, samt "Intern säkerhet" och "Kommunikation o Krypto"

Direktorat S grundades redan den 28/6 1922 och är en av tjekans allra äldsta strukturer. Även om grunden hela tiden varit densamma har verksamheten och målsättningen förändrats under åren. De kända bakslag som illegalistverksamheten drabbats av under SVR-perioden, synes vara värre än allt vad man råkat ut för under PGUs 71 år fram till 1991. Värst var naturligtvis upprullningen av två kompletta illegalistnätverk i USA 2010. Det är dock tveksamt om något liknande skulle ha kunnat ske under KGB-åren med en helt annan infrastruktur och andra arbetsmetoder. Detta är dock en analys som får vänta till ett annat tillfälle. Det ska också påpekas de gripande om förevarit efter 1991 i bland annat Finland, Estland, Tyskland och Kanada. Eftersom mycket tyder på att Ryssland satsar mer än tidigare på illegalistverksamhet

måste dessa gripanden vara oerhört störande för verksamheten oavsett vad de beror på och vad SVR känner till om dem.

1976 omorganiserades direktoratet och fick då följande struktur:²²

- “1st department (illegal immigrants of the centre)
- 2nd department (the documentation and legends on regional questions)
- 3rd department (selection and preparation of illegal immigrants)
- 4th department (North and South America)
- 5th department (Western Europe)
- 6th department (Far East)
- 7th department (North Africa, Middle East, Hindustan)
- 8th department (direct actions) skapades 1976 (bl.a. spetsnaz i Afghanistan)
- 9th department (security)
- 10th department (work in the Soviet territory)”

Avdelning P (Avdelning F) - financial intelligence, the use of the Chamber of Commerce (Отдел Ф - финансовая разведка, использование Торгово-промышленной палаты) - arbetet leddes under många år av generalen Evgenij Pitovranov och då avdelningen benämns som "Avdelning P" har det varit för att hedra Pitovranov. Denna var KGBs yngste general någonsin²³ och utnämndes av Stalin personligen endast 30 år gammal (sic!).²⁴

Vympel - KGBs spetnazinfiltratörer

SVRs underavdelningar inom direktorat S tycks i stort följa samma indelning som tidigare. 8:e avdelningen rymde under KGB-tiden bland annat spetsnazförbandet Vympel [Вымпел] som bildades 1981-08-19 och som spelade en mycket viktig del i Afghanistan. De som kom att ingå i Vympel hade en lång och gedigen bakgrund.²⁵ Förutom träning inom KGB erhöll man träning av VDV och gränstrupperna samt av piloter, sjömän och tankerberättningar.

Personalen som kom att bilda Vympel var dock aktiva redan under kartläggningen av Afghanistan minst ett halvår innan anfallet och sedan under hela tiden fram till Vympels formella bildande. Vympel kom att bestå av fyra stycken "operational combat departments" [оперативно-боевой отдел, ОБО], som ansvarade för verksamhet i Europa, Asien, Afrika och Amerika. Över 90 procent av Vympel anställda behärskade främmande språk, majoriteten 2 till 3 stycken olika språk förutom ryska. Under 1980-talet var Vympel aktiva i över 20 olika länder världen över.²⁶ Vympel kom sedan att flyttas över till FSB.

SVRs motsvarighet till Vympel heter **Zaslon** [Заслон] och bildades 1998 (andra källor uppger både 1996 och 1997) men som synes av avbildade minnesmärke ska enheten bildats redan 1993! Spetsnazförbandet uppges vara knutet till 7:e avdelningen inom SVRs Centrum för Intern Säkerhet [Центр собственной безопасности]. Om denna uppgift är korrekt är dock tveksam med tanke på de uppgifter om Zaslons uppdrag i flera av Mellanösterns länder. Om dessa felaktiga uppgifter utgör en medveten dimbildning ska vara osagt men ingen enhet inom SVR omges med så många felaktiga uppgifter och rykten.

Värt att notera är att de bägge spetsnazenheter som KGB organiserade på 1970- och 1980-talen hade väldigt olika slags uppdrag. Bägge var förband som i stort sett bara bestod av officerare. **Alfa** var säkerhetsinriktad och då främst mot inhemsk terrorism. Förbandet skapades av Jurij Andropov 1974-07-29 och tillhörde KGBs 7:e Direktorat. Vid start var man 30 man och 1991 då förbandet överfördes till vad som skulle bli FSB hade man en personalstyrka på 500 personer. Då var det 10 avdelningar stationerade i Alma-Ata, Chabarovsk, Jekaterinburg, Kiev, Krasnodar, Minsk, Moskva, Nizjnij Novgorod, Sotji och Sverdlovsk, ungefär 50 man per avdelning.

SVRs teknikspionage

Ett troligt namnbyte tycks ha ägt rum vad gäller SVRs industrispionage. På 1930-talet användes förkortningen NTR [НТР] för Vetenskapligt-teknisk underrättelsetjänst [Научно-техническая разведка]. Senare fick det central direktoratet beteckningen "Direktorat T" medan den lokala organisationen på ambassader och konsulat fick namnet "Linje X". Under SVRs regim tycks man ha gått tillbaka till gamla tiders beteckning, NTR. Bland annat i samband med Direktoratets 85 års-jubileum präglades en bordsmedalj där bägge beteckningarna - "T" och "NTR" - användes.

Underrättelseakademin

SVRs Underrättelseakademi AVR [Академия внешней разведки] har sina rötter kring utrikesverksamhetens (INO, PGU) start 1920. Det tog dock flera decennier innan utbildningsverksamheten fick ordentlig stadga. Antalet skolor inom tjecken har varit otroligt stort och gränsdragningarna har inte varit särskilt genomtänkta. Det vanliga förfarandet tycks ha varit att när en avdelning känt behov av att utbilda sina anställda eller bedriva utbildning med syfte att rekrytera nya medarbetare, har man själv tagit initiativ till detta och sedan fått godkännande från centralt håll. Det har funnits både centrala och regionala ämnesskolor, skolor knutna till olika direktorat samt specialskolor av både praktisk och teoretisk art.

Skolor som på olika sätt motsvarar AVR startade första gången 1922 då GPU arrangerade "högre kurser" för delar av sin nyckelpersonal. 1929 startar NKVD repetitionskurser som är 6 till 12 månader långa och som kan led vidare till träning för tjänst hos INO. Först 1938 startas en särskild underrättelseutbildning som framöver kom att bli KGBs 101-skola och senare AVR. Redan då bedrevs mycket utbildning i Balasjicha [Балашиха] (här sker idag en mängd utbildning av bl.a. FSBs och SVRs spetsnazenheter).

Det kan tilläggas att under dessa år skötte särskilda skolor utbildningen för gränstrupperna. Därutöver existerade särskilda utbildningar för bilkörning, skytte, språk mm. Efter kriget utvecklades så småningom en omfattande organisation med ett stort antal numrerade skolor.²⁷

KGBs "spionskola" fick sin formella start den 3/10 1938 som "Special Purpose School" [Школа особого назначения] med NKVDs avdelning GUGB som huvudman. GUGB (Chief Administration of State Security) existerade mellan 1934 och 1938 och förvandlades några år därefter till NKGB.²⁸ Efter många namnändringar kom skolan slutligen att heta "Red Banner Institute imeni Ju V Andropov".²⁹

Huvuddelen av skolans resurser användes till längre utbildningar för individer som skulle bli officerare inom KGB. Beroende på deras förkunskaper och eventuella tidigare kurser, kom de att studera allt mellan 1 och 5 år. I slutet på 1940-talet var den totala utbildningstiden 2,5 år för att på 1980-talet omfattade hela 5 år. Vladimir Putin läste lite över ett år på 101-skolan bland annat för att han 1975-1976 studerat på 401-skolan i Leningrad.

101-skolan erbjöd även kortare specialutbildningar och repetitionskurser. Under 1980-talet tycks det ha funnits åtminstone 16 olika fakulteter. Dels läste eleverna sådant som internationell politik, militärhistoria, juridik, administration och liknande, dels ämnen som var direkt inriktade på underrättelseverksamhet t.ex. radioteknik, kryptografi, utländska språk, kontraspionageteknik mm.

Liksom SVR som helhet är Underrättelseakademin inte särskilt känd. En bedömning är att man har färre fakulteter än 101-skolan. Det exakta antalet är dock inte känt men åtminstone fyra

fakulteter är aktiva på skolan. Tack vare utfärdade jubileumsmärken och liknande har dock ytterligare information om skolan blivit känd. Ytterligare följande fakulteter eller institut är aktiva: "FPK" som bildades 1981 och som fortfarande var aktivt åtminstone 2011; "RT-1" och "RT-2" (inga datum kända) samt "Kompleks VILLA" som grundades 1959 och fortfarande var i farten 2009. AVR leds idag av Aleksandr Stusjnov som under åren 2010-2016 var resident i Sverige.

Forskningsinstitut i SVRs tjänst

KGB hade på sin tid flera dussin olika institut som bedrev forskning och research inom olika områden. I samband med Sovjets sammanbrott kom några få att läggas ner medans övriga institut fördelades på FSB, FSO, FAPSI och SVR. Majoriteten hamnade hos FSB som fick cirka 20 institut av olika slag.

Några institut som kunnat härledas till SVR är dock i det närmaste helt okända för undertecknad. Ett antal förkortningar kan nog med största sannolikhet knytas till SVR dock utan att något konkret är känt om de olika institutens verksamhet: NIRIO RIO NKO, OPB, PFI, PFL TsP PPI, RKI med flera.

Scientific Research Center. Enheten har verksamheter på flera ställen i Moskva. I Poretjye där SVR nu har ett fint sanatorium fick vetenskapscentret tre stycken landområden samt den över 8.100 kvadratmeter stora egendomen som tidigare ägts av Uvarov-familjen. Därutöver fick man flera andra hus bland annat en tygfabrik, en kvarn och en tre, fyra andra hus samt baracker. Den största delen har nu tagits över av sanatoriet.

Man har även tecknat ett okänt antal kontrakt med FSBs enhet UNTO som ansvar för material-teknik och logistik. Enligt en webbsajt som bevakar slöseri och brott inom statsapparaten skickar FSB-enheten "tusentals ton med last som transporteras dagligen av UMTO via tåg, flyg och lastbil till mängder av olika adresser."³⁰

Adressen är Tarusskaja ulitsa nr 22 - ett hus byggt av Direktorat UKS. 2011 dök enheten upp i en härva med ekonomisk brottslighet orkestrerad av en höjdarkonst i inrikesministeriet MVD.

Å andra sådan är institutet **NIIRP** [НИИРП] i det närmaste okänt efter att drabbats av en mängd publicitet både i ryska och utländska media. Institutet bildades under KGBs Första Huvuddirektorat sommaren 1979 med namnet "Scientific Research Institute for Intelligence Problems" [Научно-исследовательского института разведывательных проблем] och sysslade främst med Open Source Intelligence (OSI). Den huvudsakliga sysselsättningen för de från början 2.000 anställda var att plöja igen världens alla tidningar och klippa ut och översätta allt av värde³¹.

Utöver de ovan nämnda instituten finns det flera institut och företag som fungerar som fronter för underrättelsetjänsten. De kan antingen ha skapats på initiativ av KGB eller SVR, försetts

med kapital, nyckelanställda etc., eller så kan de ha bildats som privata företag och som av olika anledningar kommit att söka sig till SVR eller fått denna koppling tack vare initiativ från tjecken. Av olika anledningar vill man inte ha allt för nära kopplingar till SVR på samma sätt som NIIRP höll ett visst avstånd. Och detta gör man fortfarande.

Ett helt nytt institut är **Ryska Institutet för Strategiska Studier, RISI** [Российского института стратегических исследований, РИСИ] som bildades 1992 och har kommit att bli ett av Putins viktigaste påverkansverktyg. Att det är en organisation som SVR har i sitt knä behöver knappast någon tvivla på alls. För det första ligger den kvar på samma adress trots förändring av verksamhet och formell huvudman, men viktigaste är den nuvarande och den tidigare chefen för organisationen. Åren 2009-2017 var Leonid Petrovitj Resjetnikov chef för RISI och han efterträddes Michajl Jefimovitj Fradkov. Var RISI hör hemma är det ingen tvekan om.

Övriga centrala SVR-delar

SVRs påstående om att resterande delar av den centrala organisationen är så hemlig att man inte kan berätta om den torde åtminstone till delar vara rena tramset eller också tar man inte sitt säkerhetsarbete på allvar. Att SVR har ett veteranråd [Совет ветеранов СВР] respektive ett råd för underrättelsehistoria [Кабинет истории внешней разведки] kan knappast vara av den arten att SVR inte skulle kunna ha med dessa avdelningar i myndighetens organisationsöversikt. Självklart är illegalistverksamheten något man måste skydda med alla medel men det är ju knappast en verksamhet som varken är okänd eller något man under decennier valt att hålla tyst om. Tvärtom är det något som man både är och har all anledning att känna stolthet över. Därför är också den ryska underrättelsehistorien fylld av böcker, frimärken och mycket annat som visar hur mycket det offentliga Ryssland vill hedra verksamheten och även informera om den. Att då SVR inte vill ens låtsas om den är ytterst märkligt och tyder på man inte riktigt vet vad man vill när det gäller organisationens informationspolicy och vad som verkligen kan anses vara hemligt eller ej.

Övriga SVR-funktioner

Sökningar efter andra delar av SVRs organisationer har bland annat genomförts genom sökningar efter "identiteter" för juridiska personer som kan knytas till SVR. Främst har jag sökt efter militära enhetsnummer [в/ч], skattenummer [ИНН], adresser, telefonnummer, ledande personer och annan information som kan knytas till enskilda enheter inom en myndighet eller annan organisation eller till helt fristående juridiska personer.

Klubbar

Det finns fler klubbar som tycks ha lov att nyttja SVRs logotype. Först och främst har vi gamla välkända idrottsklubben Dynamo Sport som Tjekan grundande redan 1923 och som alltid varit öppen både för officerare i KGB och MVD (dvs det forna NKVD). Dynamo har nu en miljon medlemmar men vilka kriterier man har för vanliga medlemmar är f.n. okänt. Klubben är nu uppdelad så att klubben eller sektionen "Dynamo-21" organiserar medlemmarna i SVR, FSO finns i Dynamo-19 medan FSB återfinns i Dynamo-24. Vid tävlingar utnyttjas bland annat patronymen för att försöka dölja namnen på deltagarna från SVR och de andra "säkerhetsorganen". SVR har fyra ledamöter i Dynamos 208 man starka Centralråd (sammanlagt 44 ledamöter representerar organisationer med täcknamn). En av de fyra SVR-representanterna är Dimitrij Leonidovitj Fadejev, vars namn i förteckningen stavas Faddejev, som är 1:e vice ordförande och statssekreterare i SVR!

Underrättelsetjänsten har också klubbar för jakt och fiske [Клуб Рыболовов Охотников], för konst [Клуб художников] och för ytterligare några inriktningar Klub Pegasus [Клуб Пегас] samt en särskild tennisklubb [СВР Спортивный Теннисный клуб].

Bland annat i Moskva existerar tydligen minst en allmän klubb för SVR-officerare, möjligtvis två klubbar. En som startades 1970 och är öppen för medlemmar både i FSB och SVR och en annan klubb som troligtvis bildades efter Sovjetunionens kollaps och som endast riktar sig till SVRs officerare.

Företaget "**Delta, Scientific and Production Center**" (Дельта, Федеральное казенное предприятие) är ett säkerhetsföretag ägt av SVR.

Sanatorier mm

Åtminstone två inrättningar som officiellt tillskrivs SVR har hittats: Sanatoriet Pravda på Sotji och Sanatoriet Poretjje i Moskva oblast som bägge tillhört SVR sedan 1991. Pravda har existerat i åtminstone 50 år och ser ut att bestå av cirka 15 byggnader. Man har ett 50-tal anställda.

Dessutom har SVR ett vilohem för äldre Dom-internat, registrerat 1997, en tandläkarmottagning, "Stomatologitjeskaja poliklinika", samt ett daghem, "Kindergarten No. 1461", registrerat hos SVR. De bägge sistnämnda återfinns i högkvarteret i Jasenevo.

Veteranföreningar

Officerare både i den ryska krigsmakten och i KGB, SVR, FSB, FSO, MVD med flera myndigheter inom den ryska säkerhetsapparaten pensioneras vanligtvis vid 55 års ålder. Även om medellivslängden för ryska män är mint 15 år kortare än för svenska män, är det många av dessa pensionärer som inte känner sig särskilt pensionsfärdiga och som uppenbarligen vill göra en insats för sitt land. Antalet aktiva veteranföreningar för krigsmaktens och säkerhetsorganisationernas pensionärer är många. Det gäller både rikstäckande organisationer och lokala dito. Ett antal av de rikstäckande organisationer har även medlemmar och lokalorganisationer i många av OSS-länderna och vissa har även aktiva medlemmar i länder som Tyskland och USA.

Mängden medlemmar i veteranföreningarna är inte känt och framförallt är det okänt hur pass många medlemmar de har i förhållandet till antalet pensionerade medarbetare samt hur många veteranföreningar SVR har knutna till sig. Man kan dock konstatera att de spelar en viktig och aktiv roll i det ryska samhället. De är i hög grad Sovjet-nostalgiska och står för en gammaldags utrikes- och säkerhetspolitisk syn där Hitler-Tyskland avrättade de polska officerarna i Katyn, Finland avlossade det första skottet i Vinterkriget och CIA stod bakom oroligheterna i Östeuropa 1956, 1968 och 1980. Denna syn sprider de aktivt i samband med de vapenövningar och den patriotiska fostran de bedriver i skolor och på sommarläger. Föreningarna publicerar också en hel del historiskt material på sina websidor och medverkar aktivt till författande och spridande av historiska böcker och biografier som sprider en positiv syn på underrättelsetjänsterna, specialförbanden och den aktiva utrikespolitik som Sovjetunionen stod för.

SVRs symboler

Den officiella symbolen eller logotypen för SVR är följande:

I övrigt använder SVR sig i olika sammanhang av enskilda delar från den officiella symbolen eller av helt egna symboler för exempelvis olika direktorat. Fortfarande är dock KGBs invanda klassiska symbol med skölden och svärdet fortfarande frekvent använt på en mängd olika håll och på olika nivåer. Ett problem i sammanhanget är att främst FSB, men också FSO, nyttjar denna gamla symbol synnerligen ofta. SVRs märken skiljer sig dock vanligen genom att man lägger till olika mindre frekventa SVR-attribut. Som ni kommer att kunna se nyttjar man exempelvis en stiliserad jordglob med ett fåtal linjer över globen. En femuddig stjärna med flera "strålar" som sträcker sig ut från mitten ut mot stjärnans uddar ser man också ofta. Bägge dessa symboler återfinns centralt i SVRs officiella symbol. Här ett märke som visar tillhörigheten för SVRs Sanatorium Poretjye:

Med skölden och svärdet som bas har man sedan tillfört den femuddiga SVR-stjärnan och därtill lagt till den blå linjerade jordgloben.

De bägge mest använda symbolerna, utöver de redan nämnda, är en femuddig stjärna bestående av ett antal "strålar" samt en enkel tecknad jordglob med ett fåtal longi- och latituder, ofta i en gemensam kombination. Ofta använt är också en jordglob där man ser de länder som den aktuella organisationsdelen arbetar med eller i. Sällan förekommande men typisk för organisationen är en bild på en ugla som man ibland kan se (minns GRUs fladdermus).

I övrigt är användande av en förbestämmd typografi, bestämda färger, former och liknande något som i princip helt saknas inom SVR. Det är mycket av "går det så går det"-filosofi och ett uppenbart ointresse för denna typ av frågor.

Utmärkelser

Ovanstående märken har i hög grad representerat SVRs organisation som där med i viss mån också beskriver delar av deras verksamhet. Förutom dessa finns det ett antal medaljer och märken som delas ut för att organisationen vill uppmärksamma enskilda medarbetares extraordinära prestationer och t.ex. lång och trogen tjänst.

Som en del både av sitt eget PR-arbete för myndigheten och även som en del av det landsomfattande propagandaarbetet, instiftade SVR den 15/1 2000 ett särskilt årligt kulturpris för SVR att dela ut till förtjänta författare och konstnärer. Det första priset delades ut på Tjekadagen den 20/12 2000. Fram till och med 2018 har över 60 personer tilldelats priset som också inkluderar en summa pengar - 100.000 rubel till förstapristagaren medan andra- och tredjepristagarna erhåller 50.000 respektive 25.000 rubel vardera.³²

Frågetecken

Jag har bland annat upptäckt flera märken som uppenbarligen tillverkats av SVR men där upprepade undersökningar i skrivande stund inte lett vidare.

TIS. Ett sådant märke har beteckningen "ТИС 1973-2003 СБП" och har upptäckts i minst tre versioner. Att märket verkligen härrör från SVR stärks av att jag själv erhöll ett exemplar av detta märke tillsammans med andra SVR-märken från en aktiv SVR-officer som även arbetat för KGB här i Sverige. Förutom förkortningen SVR är märket utformat med en femuddig strålande stjärna precis som många andra SVR-märken.

T9. En annan organisationsdel är "T9" som grundades 1993 och som åtminstone var verksam till och med 2008. Vad man sysslar med är dock okänt idag.

Okända SVR-enheter

Enhet в/ч 12626. Okänd organisation, okänd verksamhet. Verksamheten har åtminstone bedrivits mellan 2002 och 2017.

Enhet в/ч 21247. Verksamheten har åtminstone bedrivits mellan 2003 och 2019, och bedrivs på 117602, Moscow, ulitsa Academician Anokhin, 6-5 medan deras postadress är 101000, Moscow, General Post Office, PO Box 49.

Enhet в/ч 49766. Adress: 117465, Москва г, ул. Тёплый Стан, д. 3, к.1. Postadress 101000, г. Москва, а/я 611. Enheten är samlokaliserad med enheterna в/ч 18454 och в/ч 34016. I verksamheten ingår bl.a. leveranser av "generator radio tubes" som levererats till Balasjicha-distriktet.³³

Avslutningsvis utgörs även följande enheter med militära registreringsnummer delar av SVR-organisationen. De är dock ännu inte kartlagda men deras knytning till SVR är klar: **в/ч 18454, в/ч 25967, в/ч 34016 och в/ч 61360.**

Jämförelse mellan SVR och KGBs utlandsdirektorat PGU

Då de ryska demokratiska krafterna 1991 slogs sönder KGB i ett antal formellt fristående myndigheter, blev PGU (KGBs utrikesdirektorat) i princip överförd till ett hundra procent till den nya organisationen SVR. Det är knappast troligt att SVR, åtminstone i starten 1991, ändrade särskilt mycket av sin tidigare organisation. Självklart tillkom ett stort antal funktioner som tidigare funnits inom KGBs centrala organisation samt en del av andra viktiga direktorat vars verksamhet man inte kunde få samma direkta tillgång till längre. Detta gällde administrativa

funktioner som personal, löner, sjukvård och liknande samt troligen även operativa funktioner som spaning, avlyssning, fotolabb etc.

Inom den administrativa delen av SVRs organisation återfinns man avdelningar som både tidigare fanns inom KGB och som idag finns med identiska eller nästan identiska namn både hos FSB och SVR.

Även mycket av den operativa verksamheten tycks bedrivas som tidigare. Ett stort antal av KGBs avdelningar finns kvar med likadana eller liknande funktioner. Andra verksamheter har förändrats och/eller bytt namn. Det mest intressanta exemplet är KGBs "Tjänst A" som ansvarade för arbetet med aktiva åtgärder och som SVR-ledningen hävdade hade lagts ner i samband med ett officiellt möte med CIA i Moskva. Man hävdade att detta var en verksamhet som man inte längre bedrev tack vare det förändrade världsläget i allmänhet och de förbättrade relationerna mellan Ryssland och USA i synnerhet. Detta var dock ren desinformation. Verksamheten avbröts aldrig, det var bara avdelningen som ansvarade för verksamheten som bytte namn.

Samarbete med FSB, GRU och andra ryska underrättelseorgan

Rent generellt tycks samarbetet mellan de tre underrättelseorganisationerna SVR, FSB och GRU vara avsevärt mycket bättre än jämfört med sovjetperioden. Bevisen för detta är dock knappast huggna i sten men med tanke på de olika indikationer som visat sig bör dock frågan tas på allvar. Samtidigt tycks det flera gånger ha skett medvetna läckor där man läckt viktig information om sina konkurrenter bland annat listor med personinformation som publicerats på Internet.

Frågor som rör den fysiska bevakningen av utländska ambassader är FSBs område men eftersom många diplomater, tack vare sina tidigare tjänstgöringar, blivit uppmärksammade av SVR respektive kommer att tjänstgöra i andra länder där de kommer att bli intressanta för SVR, sker en hel del utbyte av information. Dessutom finns det anledning att tro att det sker en del praktiskt samarbete mellan de bägge tjänsterna där man lär sig av varandra. Exempelvis lyckades ryssarna spela på USA ett bevakningskontrakt 2017 som rörde ambassaden i Moskva. USA har tvingats skära ner antalet anställda i en ryska huvudstaden och tyckte att ambassadbevakningen kunde tas över av ett privat företag. Därför skrev man kontrakt med företaget Elite Security Holding som, sedan 1997, leds av **Viktor Budanov**, pensionerad general från SVR³⁴. Under KGB-tiden var han verksam inom kontraspionaget i flera decennier och slutade sin karriär som chef för KGBs kontraspionage, Direktorat K.

FSBs "**Management of coordination of the operative information**", [Управление координации оперативной информации] UKOI, har åtminstone sedan 2002 och ett okänt antal år framåt ha haft personal från SVR placerad hos sig vilket även skett hos FSBs Service for Analysis, Forecasting, and Strategic Planning, SAPSP. Direktoratet MVK som ingår i både SVRs och FSBs organisation är ytterligare ett exempel på synnerligen tät samverkan. Det faktum att SVR har ett direktorat som arbetar innanför Rysslands gränser och att FSB tillåts arbeta utomlands tyder på ett fungerande samarbete.

Компас [Компас] är en avdelning inom SVR som man har gemensamt med GRU. Avdelningens verksamhet är i skrivande stund okänd. Alla tecken tyder dock på att den är bildad efter Sovjetunionens och KGBs upplösning.

National Anti-Terrorism Committee, NAK, [Национальный антитеррористический комитет] tycks vara en "inter-departmental committee" som samlar samtliga ryska myndigheter med ett särskilt intresse för att bekämpa terrorism - FSB, SVR, krigsmakten och MVD. Kommittén bildades 2006.

SVR som en del av Rysslands administrativa beslutsapparat

I princip samtliga ryska myndigheter som har något med landets utrikespolitik eller säkerhet att göra har styrelse- och rådsledamöter i princip från alla underrättelse- och säkerhetsmyndigheter i Ryssland. Detta rör sig inte endast om SVR utan också om säkerhetstjänsten FSB, inrikesministeriet MVD, Rysslands krigsmakt (ofta GRU), Federala Säkerhetsorganisationen FSO, och flera andra. Genom denna politik av utnämningar får SVR dels en möjlighet att kontinuerligt få in information om vad som utspelar sig i alla delar av den ryska beslutsapparaten, dels kan SVR förmedla myndighetens egna önskemål, krav och instruktioner till alla de myndigheter - ministerier, kommittéer, institut, etc. - som SVR har en önskan att påverka och direkt bestämma över. Sammanlagt rör det sig om flera hundra styrelseplatser som besätts av höga företrädare från SVR.

Det SVR, samt FSB och krigsmakten med GRU, här kan göra är att styra det ryska samhällets totala underrättelse- och säkerhetsverksamhet inklusive aktiva åtgärder och desinformation samt dessutom initiera och styra vilseledningsoperationer. När det gäller det sistnämnda är det SVR som har huvudansvar för att verksamheten drivs framåt och att den hela tiden ligger i linje med Putins, presidentadministrationens och myndighetens egna politiska krav. Ansvarsfördelningen motsvarar i mycket hög grad KGBs i förhållande till Politbyråns under Sovjetimperiets dagar. SVRs deltagande i den administrativa beslutsapparats många styrelser kan också innebära frågor rörande personal, inklusive täckbefattningar och liknande, för att både kunna styra sådant som rekrytering av ryska medborgare till SVR (motsvarande gäller också för FSB och GRU) men också kunna säkerställa kontaktytor för de många utlänningar som gästar Ryssland. Det är därför det alltid varit kutym att myndigheternas, företagens, universitetens, storföretagens etc. internationella avdelningar, utlandssektioner och liknande, har och har haft ett stort antal tjekister anställda som handläggare inom sina verksamheter.

Med tanke på den stora omfattningen på antal myndigheter och organisationer finns det all anledning att tro att många av SVRs representanter hämtats från myndighetens egen **Aktiva reserv**³⁵ vars anställda döljs på andra arbetsplatser. Man ska dock vara medveten om att detta är ett helt korrekt förfarande enligt gällande rysk lag.

Några av de många, många ryska myndigheter som hyser representanter från SVR är bland annat följande:

Rysslands Säkerhetsråd

Rysslands Utrikesministerium

Moscow State Institute of International Relations, MGIMO

State Duma Committee for CIS Affairs, Eurasian Integration and Relations with Compatriots

Federationsrådets Internationella utskott

Presidential Administration for Interregional and Cultural Relations with Foreign Countries

Presidentens kommission mot försök att förfalska historien

Russian Direct Investment Fund

Russian Agency for State Reserves, Rosrezerv

Rysslands Handels- och Industrikammare

International Institute for Energy Policy and Diplomacy, MIEP

Center for Asia Pacific Studies, TsATI

Statskommissionen för Radiofrekvenser, GKRTj

Rådet för investerandet av besparingar för husbyggnad för militär personal

Utöver alla dessa myndigheter sitter också SVRs representanter med i tusentals ryska företag, forskningsinstitut och vad som kan kallas "ideella föreningar", även om dessa föreningar i många fall startats på uppmaning av och med stöd av SVR så kallade GONGOs³⁶. Man ska dock inte få för sig att det rör sig om någon slags olaglig infiltration utan både det faktum att SVR har offentliga representanter i en rad styrande och beslutande organ och att man även har en rad medarbetare som arbetar i dessa myndigheter, är helt i enlighet med rysk lag. Det sistnämnda, att SVR-personal arbetar som vanliga anställda på många myndigheter, är dock något man inte delger ryska folket.

Enligt den ryska underrättelsetagen 5-FZ från januari 1996 får SVR placera sina anställda hos andra myndigheter för att kunna utföra sin verksamhet. Många gånger rör det sig om personer som hämtas från SVRs Aktiva reserv, vid andra tillfällen tar man aktiva kaderofficerare som passar arbetsplatsens kvalificeringar.

MID och MGIMO

De allra viktigaste dolda verktygen för SVRs verksamhet på det utrikespolitiska området är det ryska utrikesministeriet MID och deras skola MGIMO. Här utbildas och rekryteras ett stort antal ryska underrättelseofficerare, man producerar mängder av SVR-inspirerat utbildnings- och researchmaterial, organiserar många arrangemang som tjänar underrättelsetjänstens syften och erbjuder SVR tusentals täckbefattningar, främst utomlands men också centralt i Moskva. Och ovanpå detta fungerar MID och MGIMO som gigantiska påverkansmaskiner för aktiva åtgärder och desinformation.

MID

De nära och intima relationerna mellan Tjekan och utrikesförvaltningen i Moskva startade under tidigt 1920-tal och har fortgått, och fortgår, ända fram i våra dagar. Sovjetunionen var bara något år gammalt när representanter för Tjekan, Utrikesministeriet, GRU (hette vid denna tidpunkt Razvedupr) och Komintern sammanstrålade för att diskutera hur man på bästa sätt skulle kunna samverka för att bättre uppnå sina revolutionära mål.³⁷ Banden mellan Moskvas viktigaste utrikespolitiska aktörer har alltid varit intima. Till skillnad från västerländska, demokratiska samhällen har Utrikesministeriet aldrig varit den viktigaste spelaren i detta lag. På första plats fanns det sovjetiska kommunistpartiet, på plats nummer två kom Tjekan. Först därefter återfanns utrikesministern och hans personal. Detta medförde en hel del problem i Moskva eftersom endast ett fåtal västdiplomater och journalister och politiker från väst, förstod hur slipstenen skulle dras. Att gång på gång betraktas som nummer ett, utan att kunna agera som om man vore detta, medförde naturligtvis mycket slitningar. Å andra sidan torde de flesta diplomater ha en vana att argumentera för ståndpunkter som inte är deras egna och skriva under avtal där man inte är nöjda över resultatet.

Man måste också förstå att en utrikesförvaltning i grunden är en underrättelseorganisation men som dock inte sysslar med spionage. Detta senare är underrättelseorganisationernas bord till exempel ryska SVR eller amerikanska CIA. Samlar in och analyserar information gör dock varje utrikesministerium vilket precis är en underrättelseorganisations grundläggande uppgift. Det som normalt skiljer dem åt är användandet av arbetsmetoder. En underrättelseorganisations arbetsmetoder kan mycket väl omfatta sådant som agentvärvande, buggning och inbrott medan en utrikesförvaltning, som har en särskild diplomatisk status³⁸, endast sysslar med legal och vanligtvis öppen informationsinsamling.

Stalin var alltid oerhört intresserad av underrättelseverksamhet även om han aldrig riktigt förstod många av de olika organens grundläggande verksamhet och de viktiga skillnader som fanns mellan dem. Dessutom var han, precis som en hel del andra inflytelserika ledare i världen, infantil nog att tro att han skulle kunna göra analysarbetet så oerhört mycket bättre än underrättelsetjänsternas bästa underrättelseproffs. Hur det gick med den saken fick världen veta då Hitler-Tyskland anföll Sovjetunionen den 20/6 1941 och ryssarna stod fullständigt handlingsförlamade trots hundratals underrättelserapporter som bevisade för alla att det tyska anfallet var i faggorna.

I slutet av 1940-talet, trodde Stalin att Sovjetstatens tidigare underrättelsemisslyckanden, skulle kunna undvikas om allt man gjorde inom detta område skulle utföras av en enda myndighet! Att detta inte skulle spela någon roll om myndighetens rapporter inte blev tagna på allvar, var något som Stalin förbisåg.

Informationskommittén

I början av sommaren 1947 grundades därför MIDs Informationskommitté, KI [Комитета информации при МИД СССР]. Här trodde Stalin att han skulle kunna skapa en homogen utrikes underrättelsetjänst genom att samla insamlings- och analysfunktionerna från Utrikesministeriet, MGB³⁹ och GRU i en och samma organisation. Detta var dock lättare sagt än gjort.

Det tog inte lång tid innan alla militärer från GRU lyckades backa ut ur KI så 1949 hade KI tömts på GRU-officerare. Därefter fortsatte nedmonteringen och efter ytterligare två år kan man konstatera att experimentet i praktiken hade nått sin ände. Den 2/11 1951 fördes samtliga av KIs underrättelsefunktioner över till MGBs 1:a Huvuddirektorat och ordningen var i huvudsak återställd. Rent formellt fanns Informationskommittén kvar till 1958 då också deras kvarvarande avdelning för desinformation överfördes till KGB⁴⁰.

Den sovjetisk utrikespolitiska elitens åsikter har främst kunnat beskrivas och analyseras efter Sovjetimperiets sammanbrott och arkivens öppnande i början av 1990-talet även om Tjekans och krigsmaktens arkiv behöll de flesta av sina många hemligheter. Något man dock kunnat skåda under decennierna är hur de sovjetiska och ryska utrikesförvaltningarna använts som täckmantlar för underrättelseverksamhet. Eftersom man ända sedan 1917 satsat på en agentbaserad underrättelseverksamhet har västmakterna haft en god möjlighet att följa Moskvas spionverksamhet, åtminstone i grova drag. För att rekrytera och styra agenter på bästa sätt krävs

naturligtvis duktiga värvare som letar reda på den typ av informationsbärare som Moskva önskar sig. I de allra flesta fall krävs agentvärvare som ofta under flera år kan ägna sina embryon full uppmärksamhet för att kunna ro värvningarna i hamn. Att skilja en agentvärvare från en riktig diplomat, utrikeskorrespondent eller konsulatstjänsteman är i de allra flesta fallen inte någon omöjlig uppgift, särskilt inte för personalen i de västliga kontraspionageorganisationerna.⁴¹

En genomgång av det sovjetiska spionagets användande av diplomatiska täckbefattningar för åren 1917-1991 är naturligtvis inte någon liten uppgift men om man vill försöka göra en approximativ skattning är det trots allt en överkomlig arbetsuppgift.

En granskning av Sovjets ambassadörer visar att åtminstone 69 av dem i själva verket arbetat åt Tjekan. Man måste emellertid känna till att de underrättelseofficerare som blivit ambassadörer då normalt sätt inte längre är aktiva för NKVD, MGB eller KGB. Det är dock ett bevis för att de under tiden fram till sin utnämning varit aktiva spioner och agentvärvare och de utgör alla en politisk risk om deras bakgrund skulle upptäckas av värdlandets massmedia. Ett litet undantag finns dock. Åren 1947-1958 var Stalins skapelse Informationskommittén aktiv och då kunde såväl aktiva KGB- som GRU-officerare dyka upp som ambassadörer. Exempelvis hade ryssarna i Sverige 1950 utsett en officer från den sovjetiska flottan som ambassadör, Konstantin Rodionov. Han var en aktiv GRU-officer⁴² vilket torde ha varit en överraskning för de flesta i den svenska huvudstaden.

Granskar man posterna som ambassadråd och ministerråd finner man emellertid individer som är aktiva underrättelseofficerare. Täckmantlarna som ambassadråd och ministerråd döljer i de flesta fallen underrättelseofficerare som i själva verket tjänstgör som residenter eller som chefer för den lokal KGB-residenturens olika linjer⁴³. Fler än 210 namngivna sovjetiska ambassadråd har i själva verket arbetat för KGB under sina utlandsposter. Minst 23 av Sovjetunionens vice utrikesministrar har också en bakgrund hos KGB. Eftersom det för de flesta personer som kommer i kontakt med någon av Moskvas ambassader är fullständigt omöjligt att veta om de möter en äkta diplomat eller om de har en underrättelseofficer under täckmantel framför sig, blir det också helt omöjligt att skilja på den politik som de bägge myndigheterna företräder det vill säga om det över huvud taget finns någon skillnad på deras politiska linjer.

Under senare år kan man konstatera att även SVR, precis som föregångaren KGB, använder sig av det ryska utrikesministeriet i en förvånande stor omfattning. att detta skulle kunna skada MIDs trovärdighet i politiska eller diplomatiska sammanhang. Det tycks inte finnas några tankar om någon eventuell skada att det gång på gång dyker upp exempel på diplomater som i själva verket underrättelseofficerare dvs spioner!

Den forne Pravda-korrespondenten och chefen för den bägge forskningsinstituten "Moscow Institute of Oriental Studies" och IMEMO, **Evgenij Primakov**, kom 1991 att bli chef för KGBs Utlandsavdelning "1:a Huvuddirektoratet" för att direkt efter Rysslands bildande bli chef för SVR åren 1991-1996. Omedelbart efter att ha slutat på SVR klev han in på Utrikesministeriet och tog över posten som utrikesminister. Och han var inte den ende höjderen från SVR!

Primakovs efterträdare som chef för SVR hette **Vjatjeslav Trubnikov**, som basade över SVR åren 1996-2000. Han hade tidigare arbetat främst i Indien, Bangladesh, Pakistan och Nepal, först med täckbefattning som APN-korrespondent, senare som diplomat. Efter tiden som SVR-chef följde han Primakov i fotspåren till MID och blev vice utrikesminister, 1:e vice utrikesminister och sedan ambassadör i Indien 2004-2009. Vice chefen för SVR, **Jurij Zubakov**, slutade samtidigt som Primakov 1996 och gick även han direkt till Utrikesministeriet där han blev vice utrikesminister för att senare bli ambassadör i Litauen och därefter ambassadör i Moldavien. **Sergej Lebedev**, som arbetade i DDR samtidigt som Vladimir Putin, efterträdde Trubnikov som SVR-chef. Efter sammanlagt 34 år i KGB och SVR blev Lebedev exekutivsekreterare i OSS 2007 åtminstone fram till 2022 med titeln ambassadör.

MGIMO

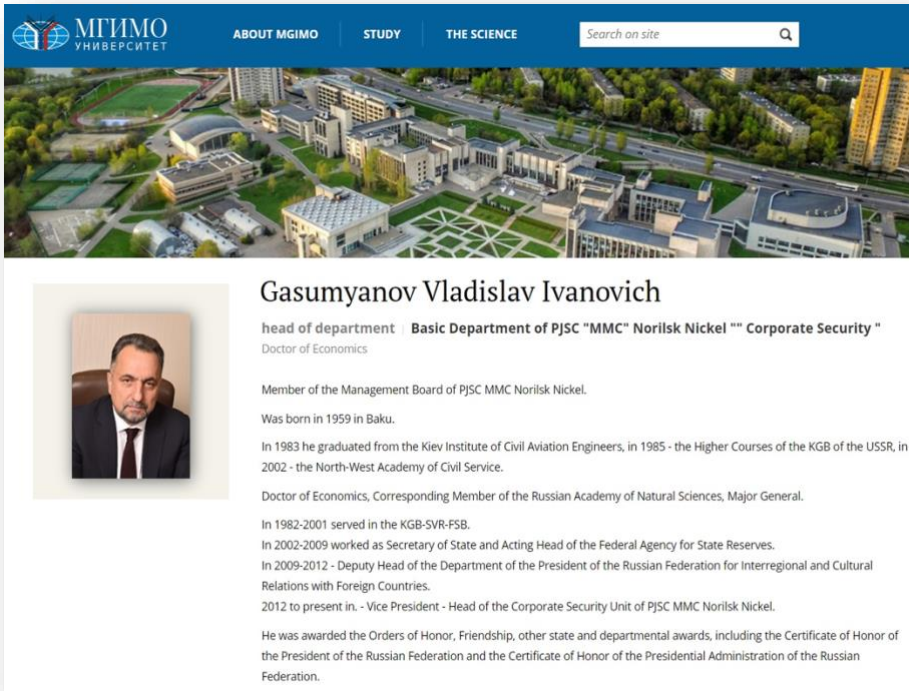
MID-universitetet MGIMO bildades i slutet av Andra världskriget och har under sina lite över 75 år av verksamhet utbildat tusentals sovjetiska och ryska diplomater. Intressant nog har man även haft många kinesiska diplomater på utbildning liksom flera andra nationaliteter. Över 6.000 studenter från andra länder har studerat på skolan. Studietiden är normalt fem år under vilket man läser cirka 30-40 olika ämnen. På MGIMO utbildar man de kommande diplomaterna i sammanlagt 53 olika språk.

Under Kalla kriget och Putin-perioden har KGB och SVR haft stora möjligheter att rekrytera tusentals av MGIMOs duktigaste elever som underrättelseofficerare. Ett antal Skandinavien-specialister som arbetar som diplomater i Sverige har tillhört KGB och SVR. Direkt efter Sovjetunionens upplösning höll den då nye SVR-chefen **Evgenij Primakov**⁴⁴ ett rekryteringstal på MGIMO där han berättade om de möjligheter som ett arbete hos SVR innebar. Därefter har den ryska underrättelsetjänsten genomfört ett antal särskilda kurser på MGIMO för att studenterna ska kunna bekanta sig med SVR, deras målsättningar och arbetsmetoder. I lärosätets korridorer sitter affischer som gör reklam för SVRs rekryteringsevents. Och på "MGIMO International Career Day" medverkar naturligtvis den ryska underrättelsetjänsten också.

Dessutom arbetar minst åtta högt uppsatta SVR-officerare idag på MGIMO, minst fyra generaler och ett stort antal överstar som samtliga även arbetat för KGB under ett antal år. Professor **Jurij Kobaladze** slutade som generalmajor efter bland annat åtta år som chef för SVRs Pressavdelning. Under KGB-tiden arbetade han bland annat på KGBs 3:e Geografiska avdelning som omfattar Storbritannien och andra länder i det brittiska samväldet samt de Skandinaviska länderna. **Nikolaj Gribin** klättrade så högt som generallöjtnant efter sina tio år som chef för SVRs Underrättelseakademi AVR, tidigare känt som KGBs 101-skola. Han är nu direktör för MGIMOs Center for European Studies. **Igor Morozov** slutade som överste i SVR och är sedan 2018 biträdande professor på skolan. En annan biträdande professor är **Andrej Bezrukov** (täcknamn Donald Heathfield), överste, en av de tio synnerligen välkända och frekvent fotograferade illegalister⁴⁵ som 2010 arresterades av FBI i USA och som senare utväxlades med fyra fängslade ryssar (varav en, Sergej Skripal, utsattes för ett bestialiskt mordförsök av ryssarna). Bezrukov gick ut i rysk TV sommaren 2020 och krävde att Ryssland ska stämma alla de i USA som påstår att Ryssland står bakom upploppen i USA. Bezrukov återfinns på MGIMOs "Department of Applied Analysis of International Problems" där han bland annat leder kurser i underrättelsetjänst för de blivande ryska diplomaterna. Ytterligare en

mycket välkänd gammal KGB-officer är generallöjtnant och professor **Nikolaj Leonov** som finns på "Department of Diplomacy". Han torde vara en av Rysslands allra största experter på Latinamerika och var under flera decennier personligen vän med både Fidel och Raul Castro samt Che Guevara. Som chef för MGIMOs avdelning för företags säkerhet återfinns sedan

2017 **Vladislav Gasumjanov**, tidigare generalmajor, som förutom arbete hos KGB och SVR även hunnit med en tid hos FSB. Som vice chef på samma avdelning finns **Viktor Belousov**, tidigare KGB, som också varit lärare på FSB-akademien. Också med erfarenhet från FSB, samt även KGB och FSO, är **Vladimir Svinarev** som sedan ett par år tillbaka arbetar på fakulteten "Department of Regional Governance and National Policy". Därutöver finns en gammal bekant till Vladimir Putin på MGIMO vid namn **Nikolaj Tokarev** på MGIMO. Han har tjänstgjort som generalmajor inom både KGB och FSB och var på 1980-talet stationerad i östtyska Dresden på samma ställe som Putin⁴⁶ och fler andra siloviki⁴⁷. De ovanstående tjekisterna är dock endast de som kunnat upptäckas med hjälp av "Open Source Intelligence", OSI. Den reella numerären underrättelseofficerare inom MGIMO är avsevärt mycket större. I de allra flesta fallen rör det sig om yngre underrättelsepersonal vars täckmantlar ännu inte avslöjats.

MGIMO
УНИВЕРСИТЕТ

ABOUT MGIMO STUDY THE SCIENCE Search on site

Gasumyanov Vladislav Ivanovich
head of department | Basic Department of PJSC "MMC" Norilsk Nickel "" Corporate Security ""
Doctor of Economics

Member of the Management Board of PJSC MMC Norilsk Nickel.

Was born in 1959 in Baku.

In 1983 he graduated from the Kiev Institute of Civil Aviation Engineers, in 1985 - the Higher Courses of the KGB of the USSR, in 2002 - the North-West Academy of Civil Service.

Doctor of Economics, Corresponding Member of the Russian Academy of Natural Sciences, Major General.

In 1982-2001 served in the KGB-SVR-FSB.

In 2002-2009 worked as Secretary of State and Acting Head of the Federal Agency for State Reserves.

In 2009-2012 - Deputy Head of the Department of the President of the Russian Federation for Interregional and Cultural Relations with Foreign Countries.

2012 to present in. - Vice President - Head of the Corporate Security Unit of PJSC MMC Norilsk Nickel.

He was awarded the Orders of Honor, Friendship, other state and departmental awards, including the Certificate of Honor of the President of the Russian Federation and the Certificate of Honor of the Presidential Administration of the Russian Federation.

Under det senaste årtiondet har ytterligare SVR-personal medverkat på olika sätt i MGIMOs verksamhet. På universitetets karriär dagar har SVR deltagit och bland annat hållit föredrag där man presenterat de värsta exemplen på rysk historisk desinformation på mycket länge. **Lev Sotskov**, generalmajor i SVR, har både medverkat med föredrag och valt ut ett stort antal dokument fyllda med desinformation som både presenterats på MGIMOs webbplats, på bloggen hos MGIMOs Alumni-förening och i tidskrifter knutna till MGIMO men också internationella dito. Sotskov har bland annat varit stationerad på sovjetiska ambassaden i Stockholm där han upprätthöll många kontakter inom media och politik. Dessutom var han under många år 1:e vice chef för KGBs Desinformationsavdelning. Under Putins år vid makten har han specialiserat sig på desinformation om närliggande länder och spritt mängder av dokument som innehållit lögnen om bland annat de tre baltiska länderna och om Polen. Hans verksamhet för SVR har inneburit stora skador för Rysslands utlandsförbindelser och hade MID och MGIMO varit normala samhällsinstitutioner skulle de ha hållit Sotskov på armlängds avstånd.

Nu är dock möjligheten till förbättringar i det närmaste noll. MGIMO styrs och har styrts av ett stort antal ledamöter från Tjekan som bevakar Putins och SVRs intressen och kommer att se till att inga abrupta förändringar äger rum. Under de senaste 10 åren har bland andra tjekisterna **Andrej Akimov**, **Vladimir Dimitriev**, **Viktor Tjerkosov**, **Vladimir Jakunin**, **Vladimir Gruzdev** samt **Sergej Tjemezov** suttit som styrelseledamöter i MGIMO. De är samtliga tjekister. Tjerkosov, Gruzdev och Tjemezov har dessutom tjänstgjort i SVR. Bankmannen **Vasilij Titov**, som under ett antal år suttit med i MGIMOs styrelse, är sedan några år ordförande för FSBs "Public Council".

MGIMO har också bedrivit en hel del verksamhet som initierats av SVR. Detta var säkert en av anledningarna till att SVR-chefen **Sergej Narysjkins** officiella hälsning på MGIMOs 75-årsdag var en av de allra främsta. Det har sina orsaker! En av dessa är att 2015 påbörjade Narysjkin och **Anatolij Torkunov**, rektor på MGIMO och ledamot i FSBs "Public Council", ett riktigt stort publiceringsprojekt vid namnet "Great Victory". Man ska på nätet publicera sammanlagt 14 volymer om Andra världskriget som dock fortfarande kallas för "Stora Fosterländska Kriget" (som innebär att man lögnaktigt skalar bort Molotov-Robbentrop-pakten, Finska vinterkriget, Ockupationerna av Estland, Lettland och Litauen, Överfallet på Polen och mycket annat som fortfarande är pinsamt då det avslöjar Moskvas många lögnen). Utan någon skam i kroppen är parollen för hela projektet "For an honest history". Sammanlagt deltar över 150 författare i projektet som dels kommer att innehålla över 300 specialskrivna artiklar, dels över 2.500 tidigare hemligstämplade dokument som SVR nu frisläppte.

Samarbetet är i sig ingen nyhet. Redan 2009 publicerade MGIMO mängder av historiska dokument som SVR låtit frisläppa för MGIMOs räkning. Hundratals sidor som tidigare varit "topphemliga" [Совершенно Секретно] har dels publicerats på MGIMOs websidor, dels i specialnummer av deras "MGIMO University Bulletin" [Вестник МГИМО-Университета].

På de flesta olika sätt man kan räkna framgår att MGIMO är en av de organisationer i det ryska samhället som är djupast närstående till landets underrättelse- och säkerhetsorganisationer. Det är dock få myndigheter som är så välfyllda med SVR-anställda som MGIMO och vars verksamhet är så pass styrd av underrättelsetjänsten. Därför måste MGIMO definitivt betraktas som en dotterorganisation till SVR.

Att värva ryska underrättelseagenter

Generellt är rysk underrättelseverksamhet organiserad så att ett stort antal ryska anställda - underrättelseofficerare - på olika sätt värvar individer i utlandet - agenter (spioner) - som överlämnar information, vanligtvis hemlig dito, från sin arbetsplats till underrättelseofficeren som ser till att denna hamnar på högkvarteret i Moskva. Förutom den ryske underrättelseofficeren, som vanligtvis är mycket välutbildad och heltidsanställd, finns det en rad andra klasser individer som hjälper, i detta fall, SVR.

Vanligtvis talar man om två olika kategorier: koopterade medarbetare och agenter. De förstnämnda kallas även för "invalida medarbetare" och har en mycket hög status. Ett sådant exempel var Georgij Arbatov, chef för det välkända USA-Kanada-institutet och medlem i Palmekommissionen. Han var en patriotisk individ, mycket kunnig med enorma kontaktytor och hjälpte gärna KGB under tiotals år. Den andra kategorin är ryssar som värvas som agenter. Precis som de utlänningar som värvas som agenter har de ganska låg status, kan vara mer eller mindre villiga att hjälpa till kan både lämna information från sin arbetsplats, ofta komma med tips på andra individer som kan värvas och vara behjälplig med olika slags tjänster.

Både inhemska ryska agenter och utländska agenter värvas på ungefär samma sätt förutom att man ofta kan vara lite mer öppen och direkt på när man går på ryska medborgare. I värsta fall kan man pressa enskilda individer att ställa upp men sådana individer blir ofta ganska dåliga agenter. Bäst fungerar det om agenten är mer eller mindre villig och ser olika fördelar med sitt samarbete. Därför försöker ofta SVR och deras systerorganisationer peka ut olika fördelar med "hedersuppdraget" och få agenten att ta emot pengar, dock sällan några stora summor. Likaså är det viktigt att komma med små gåvor som både "smörjer" relationen och medför att agentens liv blir lite bättre. Avslutningsvis är det värt att berätta att agenterna många gånger hamnar i olika fack. Det är inte alla som kommer med information. Många är så kallade stödagenter som en underrättelseorganisation har stor nytta av. Det kan röra sig om att låna ut lägenheter, bilar eller mobiltelefoner eller på andra sätt lämna stöd till verksamheten.

President Putins egna diplomater

Som så många andra enväldshärskare omger sig Vladimir Putin med en rad individer som han dels kan lita på, dels kan styra och ställa med utan att några andra ingriper och kommer med invändningar. Delar av presidentadministrationen är uppbyggd för att tjäna samtliga delar av detta syfte.

2005 beslöt man att bilda en ny avdelningen för kontakter med samtliga de forna Sovjetrepublikerna (även Estland, Lettland och Litauen). Den fick det något pompösa namnet "Presidential Administration for Interregional and Cultural Relations with Foreign Countries". Syftet med denna avdelning ser i princip ut att vara desamma som Rysslands utrikesministerium som nu tycktes få en ny konkurrent att se upp med. Men som vi ska se har denna avdelning en särskild roll som delvis skiljer sig från både MID och SVR.

De som kom att sköta den nya avdelningen hos presidenten visade sig vara mycket kvalificerade personer. Några andra kom aldrig i åtanke. De första två åren chefade journalisten **Modest Kolerov** för verksamheten. Exakt vilken bakgrund han har är inte känt med det faktum att han

stoppats från inresa i både Lettland, Litauen och Estland samt Georgien bör ge en indikation. Kolerov efterträddes under det kommande året av en annan "journalist" **Nikolaj Tsvetkov**, som arbetat i Japan under täckmantel av att vara korrespondent för Komsomolskaja Pravda men som i själva verket tillhörde KGB. 2008 blev **Sergej Vinokurov** chef för avdelningen i fyra år innan han lämnade verksamheten för att bli 1:a vice chef på SVR i Jasenevo.

Den nuvarande chefen, som började 2012, heter **Vladimir Tjernov** och har ett långt förflutet in om KGBs 3:e Geografiska avdelning som främst handhade Storbritannien och de Skandinaviska länderna. En av hans sista arbetsuppgifter var att vara personlig assistent till general Vladimir Grusjko som tidigare bl.a. varit KGB-resident i Norge. Tjernov utvisades från London i januari 1983 men lyckades ändå få lov att tjänstgöra i Finland åren 1987-1993.

Förutom avdelningens chefer återfinns också andra tjänstemän med bakgrund inom den ryska underrättelsetjänsten. En av dessa är **Vladislav Gasumjanov** som 2009-2012 var vice chef för avdelningen. Han återfinns idag som avdelningschef på MGIMO.

Det som avdelningen skapat sedan 2005 beskrivs som "ett djupt konspirativt nätverk av inflytandeagenter som stöder Kreml i Rysslands grannländer"⁴⁸. Skillnaden mellan utrikesministeriets kontakter och SVRs spioner kan i vissa fall vara hårfin men syftet torde vara att i hemlighet påverka politiker och höga politiska tjänstemän i Rysslands grannländer, det vill säga de forna Sovjetrepublikerna, inte att stjäla hemligheter som SVR sysslar med eller mötas i öppna samtal som diplomaterna vanligtvis gör. Det som organiserats från Putins Presidentadministration är i hög grad själva grunden för hur aktiva åtgärder kan bedrivas och med tanke på att det tycks som om samtliga chefer för verksamheten har anknytning till SVR frammanas bilden av att underrättelsetjänsten tillåtits utnyttja Presidentadministrationen för att enkelt kunna träffa sina konfidentiella kontakter och värvade agenter i Centralasien, Kaukasus och Baltikum utan att detta skulle medföra några omedelbara misstankar.

Ryska historiska dokument och SVR

En av SVRs kraftfullaste åtgärder som utgör en av deras viktigare Aktiva åtgärder under 2000-talet är frisläppandet av tusentals tidigare hemliga dokument från deras eget hemliga arkiv. Under flera år har några av tjekesternas allra duktigaste veteraner granskat gamla handlingar, främst från 1930-talet och tiden för Andra världskriget. De dokument man främst tycks ha arbetat med har rört Polen, Finland samt Estland, Lettland och Litauen.

Först och främst har SVR valt ett antal viktiga ämnen där man velat åstadkomma påtagliga resultat som gynnar Rysslands nuvarande utrikes- och säkerhetspolitik. Därefter har man valt ut ett antal viktiga argument, antingen korrekta eller helt eller delvis falska. Med allra största sannolikhet har sedan ledande experter på äldre sovjetiska dokument, papper, bläck, stämplor och liknande antingen försökt ändra och "förbättra" de dokument man i flera fall funnit i sitt arkiv och i ett fåtal fall tillverkat en del dokument som är falska rakt igenom.

Tack vare att säkert cirka 95 procent av de ryska dokumenten är helt korrekta allt igenom blir det mycket svårt för de historiker och säkerhetsexperter som vill försöka att undersöka de släppta dokumenten i alla stycken. Får man dessutom inte möjlighet att göra olika invasiva undersökningar av de släppta dokumenten blir det i det närmaste omöjligt att få fram korrekta svar kring dokumentens äkthet. Med tanke på Sovjets och Rysslands historia med förfalskningar och lögner kring det mesta av historien efter 1917 bör man därför utgå från att delar av de släppta dokumentsamlingarna antingen är helt eller delvis oäkta. Här rör det sig verkligen om "fake news".

Den som varit huvudansvarig för SVRs val av dokument och sammanställningarna av olika dokumentsamlingar som t.ex. tillställts MGIMO eller som sammanställts till ett antal böcker, är den från 1960-talets Sverige välkände Lev Sotskov. Han arbetade under täckmantel som 3:e sekreterare och 1:e sekreterare i Sverige åren 1962-1967 och 1969-1971 men tillhörde i själva verket KGBs Linje PR och frotterade sig med en rad kända svenska journalister och politiker⁴⁹.

MGIMO, Russkij Mir, Rysslands Historiska Förening är desinformationskanaler

Med syfte att öka trovärdigheten på sin satsning med frisläppta historiska dokument har SVR vidtagit ett antal åtgärder där de fått omfattande hjälp av ett antal myndigheter, flera viktiga GONGOs och ett stort antal massmedier i det ryska samhället. Tack vare detta samlar underrättelsetjänsten andra aktörer kring sig som många gånger antingen har bättre renommé än de själva eller också bättre renommé i särskilt viktiga samhällsgrupper. På detta sätt ser det ut som dessa aktörer också ställer sig bakom SVRs värdering av källorna som trots att de naturligtvis inte har någon som helst möjlighet att avgöra om dokumenten är äkta eller om det är äkta dokument som har utsatts för "förbättringar".

Förutom den omfattande dokumentspridningen har SVR också släppt på hemligstämpeln när det gäller ett relativt stort antal underrättelseofficerare som inom tjekekan varit välkända i flera decennier. Många av dessa män och kvinnor som nu fått lov att träda fram, antingen fortfarande vid liv eller postumt, har varit illegalister som arbetat dolda i de länder som Sovjetunionen såg som sina kommande fiender i det stundande storkriget mot de imperialistiska och kapitalistiska västländerna, särskilt de som under det Kalla kriget utgjorde försvarsalliansen Nato. Dessa

hundratals individer utgjorde i hög grad gräddan av Sovjetsamhällets ungdomar - välutbildade, språkkunniga och mycket välmotiverade - som kom att slösa bort mellan 30 och 40 år av sina liv i väntan på ett krig som aldrig kom. Och vad vi kunnat se av de senaste 25 årens avslöjanden från USA, Kanada, Finland, Estland, Tyskland och Portugal, fortsätter SVR och det militära GRU, att placera ut sina spioner i det fördolda där säkert många av dem kommer att vänta på order att påbörja sina sabotage-, mord- och spionage-operationer.

Under tiden fortsätter SVR tillsammans med sina kumpaner att sprida sina delvis falska historier. För att desinformation ska vara ett verksamt verktyg får det aldrig endast bestå av "fake news". Tvärtom måste det allra mesta av den publicerade information som sprids av SVR var helt sanningsenlig. Det är därför som de veteraner som dammsuger SVRs arkiv var oerhört kunniga dels i världshistorien och Sovjetunionen historia, och dels den egna organisationens historia parat med kunskap om de viktiga politiska mål man vill uppnå. Utan en detaljerad kunskap om dessa olika områden går det inte att sy ihop en historia som därefter kan hamna i de dokument som ska spridas. Det är också därför mycket desinformation som avslöjas – historierna hänger inte ihop med den verklighet vi alla känner till och då faller pusslet isär.

Dokumentet enbart en första start

Att välja ut och också tillverka falska dokument är ett första men naturligtvis oerhört viktigt steg. Därefter ska man försöka omsätta den information som finns i de olika dokumenten.

I den mån man sprider historiska dokument till en organisation som MGIMO förväntar man sig ganska naturligt forskningsrapporter, avhandlingar, artiklar i vetenskapliga tidskrifter och artiklar på deras web. Ofta ser man denna spridning som ett första steg där man sedan hoppas att andra forskare, politiker, journalister och andra ska sprida informationen vidare så att den kan spridas till den breda allmänheten och helst också till andra länder.

Ett område där SVR har varit oerhört skickliga är att sprida information till författare och ut i bokbranschen samt även till filmskapare och en del andra kulturpersoner. Sedan början, mitten av 1990-talet och framåt har hundratals böcker sett dagens ljus och där många av dem har legat till grund både för faktaböcker och spännande skönlitteratur. Helt klart är att spioner är både sexiga och spännande. Här har både gamla KGB och nu även SVR gjort ett oerhört omfattande arbete med att sprida faktaböcker till allmänheten, först och främst i Ryssland men även till oss i väst. De flesta forskare specialiserade på Sovjet och Ryssland kunde självklart ryska och köpte massor av intressanta böcker som med västerländska mått kostade en spottstyver.

Direkt efter att Ryssland blivit självständigt och förhållandevis demokratiskt försökte ett antal seriösa forskningsinstitut i väst få tillgång till många av Rysslands viktiga historiska arkiv. Man förstod att säkerhets- och underrättelsetjänsterna var "off limits" men organisationer som Komintern, som sedan länge upphört, och Sovjetunionens Kommunistiska Parti, som hade förbjudits, borde kunna göras tillgängliga var förhoppningen. Tyvärr fanns det dock förskräckliga praktiska hinder för att forskarna skulle kunna dra nytta av de arkiv som gjordes tillgängliga.

Att resa till Ryssland var både lite svårt och dyrt men det värsta problemet var att så få talade engelska. Inte heller hade man tillgång till kopiatorer och man kunde därför inte kopiera det man var intresserad av. Så småningom blev lösningen att flera av arkiven såldes i form av kompletta kopior till väst. Kostnaderna stod de västerländska universiteten och instituten för.

Några av de mer öppna och idérika underrättelseofficerarna i SVR kom nu på en synnerligen god idé – att föra samman några individer från SVR med lika många från CIA och låta dem skriva böcker ihop och där de medverkande ryssarna skulle kunna få viss tillgång till valda delar av SVRs arkiv.

Propagandister och spioner i skön förening

Ända sedan sin start 1917 har en av Tjekans viktigaste uppgifter varit att svara för aktiva åtgärder, desinformation, vilseledning och propagandaspridning. Självklart var det dock inte så lätt att se om propagandan spreds i sovjetiska och ryska media och om den då kom från massmediet själv eller från KGB eller GRU. För detta måste man ha en mycket god personkännedom om vem som var vem på Pravda, Novosti eller Tass. Och det har blivit ännu svårare i dagens mediavärld.

När Sovjetunionen fortfarande existerade kunde man någorlunda enkelt se vilka sovjetmedborgare i utlandet som tillhörde KGB respektive GRU. Kompendiet "Att identifiera en sovjetisk underrättelseofficer - en kort handledning"⁵⁰ bjöd på en mängd detaljer som kunde användas för att förstå vem som var vem i den lokala sovjetiska kolonin.

Spionnäten

Vad man enkelt kunde se var att andelen sovjetiska underrättelseofficerare var särskilt högt bland de fullvärdiga diplomaterna och de sovjetiska utrikeskorrespondenterna. Diplomaterna hade ett fullständigt skydd i de länder där de var stationerade mot anhållanden, åtal, förhör och många andra typer av ingripanden från den lokala polismakten. Journalister har alltid den fördelen av de alltid kan fråga om vad som helst och när som helst utan att ange någon närmare förklaring. Att gripa en journalist innebär många gånger att man utsätts för en kaskad av aggressiva frågor från ett stort antal av deras upprörda kollegor, i vilket fall som helst är detta något som den lokala ordningsmakten utgår ifrån. Den enskilde journalistens starka yrkesroll har medfört att i USA är CIA förbjudet att förse sina underrättelseofficerare med journalistiska täckmantlar.

Normalt sätt var en tredjedel av den officiella sovjetiska kolonin i ett land underrättelseofficerare från KGB och GRU. Bland diplomaterna var mellan 50 och 75 procent spioner. Bland de sovjetiska journalisterna var siffran mellan 50 och 60 procent. Under 1980-talet bestod den sovjetiska kolonin i Sverige av 210 manliga individer i främst Stockholm och Göteborg⁵¹. Av sammanlagt 22 korrespondenter som arbetat i Sverige är 18 identifierade som tillhörande Tjekan eller GRU.

Satsningen efter kriget

Efter Andra världskriget såg Kreml större möjligheter att skicka ut journalister i världen. På 1920- och 1930-talen var cirka två tredjedelar av alla de utsända korrespondenterna från Tass och några få från nyhetsbyrån Rosta på 20-talet och från Izvestija på 30-talet. I endast några få länder kunde man med bibehållen trovärdighet skicka fler än en enda Tass-korrespondent. Genom att låtsas som om det var öppen konkurrens mellan media i Sovjetunionen som var fria att skicka sin egen personal, kunde man skicka upp till ett halvdussin underrättelseofficerare under journalistiska täckmantlar. Journalisterna kunde röra sig oerhört mycket friare än de sovjetiska diplomaterna och ökade antalet underrättelseofficerare som dessutom arbetade på fler adresser i en stad, försvårades arbetet avsevärt för mällandets kontraspionage.

Enkom för att kunna förse KGB med fler personer utomlands beslöt man att bilda en helt ny nyhetsbyrå med en stor utlandsavdelning. 1961 bildade man därför byrån Pressagenturen Novosti (också kallad APN) [Агентство печати Новости, АПН]. Inom huvudredaktionen fanns sammanlagt åtta regioner för utlandet med en mängd journalister placerade utomlands i Västeuropa, Östeuropa, Sydeuropa, De socialistiska länderna, Asien, Stilla Havet, Nordamerika och slutligen Latinamerika.

En av de redaktionerna var av särskild betydelse och av stort intresse: "Huvudredaktionen för politiska publikationer" som styrdes direkt från KGBs avdelning D (D stod för Desinformation [Отдела Дезинформации]), senare med beteckningen A (A stod för Aktiva åtgärder [Службы Активных мероприятий]). Avdelningen startade samtidigt med starten av APN.

Mediasituationen idag

Utvecklingen sedan 1991 har i stort sett varit till stor nytta för SVR. Under 1990-talet låg mycket av verksamheten i träda efter stora ekonomiska neddragningar och chefer som stod den demokratiska oppositionen och Jeltsin nära. Allt eftersom de reaktionära krafterna flyttade fram sina positioner fick också SVR bättre arbetsförhållanden. Och nu under Putin-eran har SVR också kunnat stärka sina positioner avsevärd i och med att de flesta ryska media nu antingen ägs eller kontrolleras av Putin. I princip finns det endast ett halvdussin oberoende media kvar i Ryssland.

Ser man till vilka media som ofta publicerar nyheter som behandlar SVR på ett mycket positivt sätt, återkommande intervjuar den senaste chefen Sergej Narysjkin, har många aktiva och pensionerade KGB- och SVR-officerare bland personal och ledning etc. så utkristalliserar sig en tydlig lista med media som i hög grad är kända i Ryssland för att gå SVR tillhanda. Bland de allra tydligaste exemplen återfinns bland annat:

Interfaks

Izvestija

Lenta.ru

Regnum

RIA Novosti (f.d. APN)

Rossijskaja Gazeta

RT (f.d. Russia Today)

Sputnik

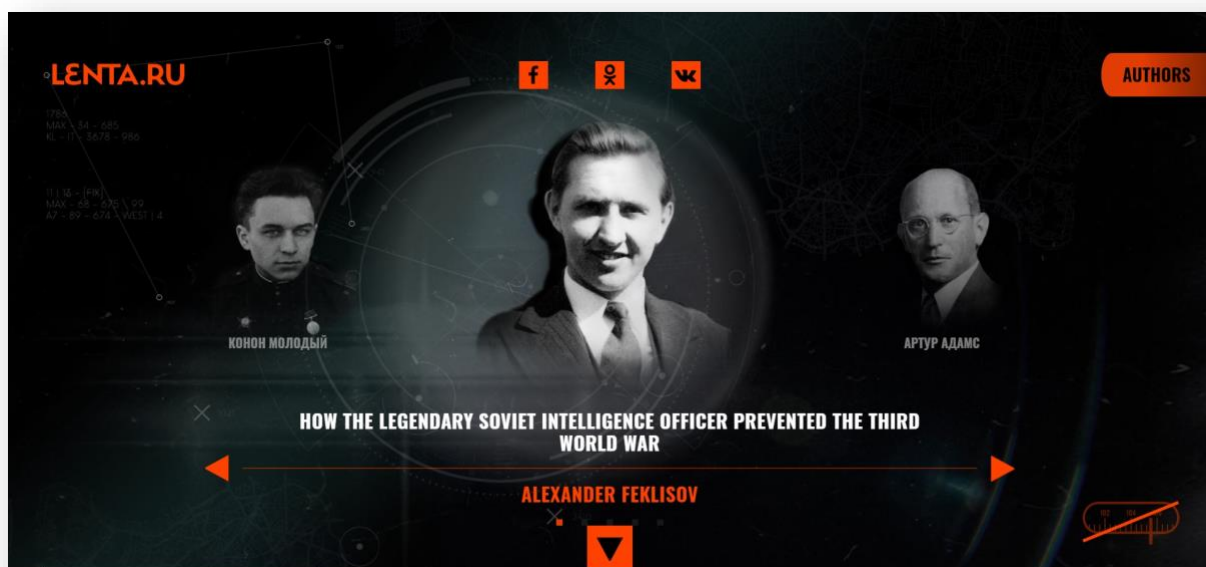
Trud

Tsargrad TV

TV Zvezda

VGTRK

Man kan vanligen både konstatera att ett antal individer i företagets ledning liksom hos de olika redaktionerna tillhör och har tillhört SVR. Dessutom förekommer det ett stort antal inslag som handlar om SVR och intervjuer med SVR-chefen Sergej Narysjkin.

Lenta.ru är en av de tidningar som publicerat en hel serie med hyllningsartiklar till SVR under deras jubileumsår.

De ryska landsmännen i väst

Alla ryska landsmän som bor i väst utsätts för en omfattande och mycket närgående omsorg från det ryska samhällets (läs statens) sida. Det är en verksamhet som kostar åtskilliga miljarder rubel (även i dollar talar vi om miljardbelopp) och omfattar i dagens läge åtminstone 51 stycken myndigheter, organisationer och föreningar⁵². Antalet anställda uppgår till flera tusen individer varav minst ettusen befinner sig utomlands, med tyngdpunkt på länderna i Europa.

Syftet med denna gigantiska verksamhet är flerfaldig:

- a) Ryssarna utomlands ska så naturligt som möjligt känna att Rodina finns där för dem
- b) Det ska vara enkelt, billigt och obyråkratiskt att kunna resa hem
- c) Det ryska språket ska hållas levande för alla inklusive barn födda utomlands
- d) Den ryskortodoxa kyrkan ska vara det naturliga religiösa alternativet för landsmännen
- e) De ryska ambassaderna, konsulaten och de "Ryska centren" ska vara naturliga replipunkter
- f) Man ska vara så pass trogen Ryssland och landets representanter att man är beredd att utföra de uppdrag man får sig förelagda

Granskar man den ryska påverkansverksamheten med aktiva åtgärder, desinformation och vilseledningsoperationer är det förhållandevis enkelt att se några viktiga huvuddrag som ligger som ideologisk grund för Rysslands verksamhet. Kreml vill att SVR ska satsa särskilt på några viktiga områden som den ryska nationen, det ryska språket, den ryskortodoxa kyrkan, den ryska kulturen och de ryska landsmän som lever utanför den ryska federationen. Att ha en stabil bas som man kan kommunicera direkt till utan några större hämningar är av stor vikt för Putin och hans medarbetare. Dessa landsmän är vanligtvis beroende av goda kontakter med statsapparaten och ofta har de sina föräldrar eller andra nära anhöriga boende kvar i Ryssland.

Redan på 1920-talet var den tsartrogna vitryska oppositionen utomlands en mycket viktig grupp som Tjekan hade nära kontakter med under alla år. Trots enorma politiska skiljelinjer höll språk, kultur och mycket annat oppositionen knutet till sitt älskade "Rodina". När några ledande vitryska generaler kidnappades i Paris och fördes till Moskva, kunde operationerna klaras av tack vare ett antal värvade agenter inom den vitryska exilen.

Hundra år av flyktingspionage

Ända sedan den allryska statskuppen 1917 och grundandet av Tjekan den 20/12 samma år, har de ryska säkerhetsorganen visat ett osedvanligt kraftigt intresse för alla de som lämnat Sovjetunionen och Ryssland. Delar av detta intresse kan man förklara med ett naturligt intresse för Moskva. Bland annat oroar sig de ryska härskarna ofantligt över den omfattande "brain-drain" som landet drabbats av under Putin-eran.

Männen i Kreml har alltid skrutit över, delvis helt rättvist, över den undervisning som bedrivits i landet, särskilt inom det naturvetenskapliga fältet. Tiotusentals ingenjörer har utexaminerats. Samtidigt har många och djupa brister upptäckts under de senaste tre decennierna. IT-kunskaperna brister och kunskaperna är allt för teoretiska, dåliga kunskaper i främmande språk,

särskilt engelska, och stora problem med kontakter över nationsgränserna. Både resandet och de digitala kontakterna har hämmats. Det är kanske inte så konstigt att nästan inga västerlänningar reser till Ryssland för undervisning och forskning. Och hur många ryska Nobelpristagare har sett dagens ljus sedan Stalin dog?

Tjeka-residenturerna i väst

Under alla år hade Tjekans specialister på hantering av exilgrupper och avhoppare bland sina medarbetare i de lokala residenturerna. Det interna namnet var från början "Vita linjen", fick senare beteckningen "Linje SK" (Sovjetskie Kolonii - Советские Колонии) för att senare utgöras av en särskild del av "Linje KR" (Kontrrazvedka - Контрразведка). Efter Andra världskriget existerade även en "Linje EM" (Emigratija - Эмиграция) som också inriktade sig på de som fanns inom olika exilgrupper men där man använde sig av helt andra arbetsmetoder än de som "Linje KR" använde sig av!

Linje EM fanns främst representerad i de västländer som hyste större exilgrupper som under och efter kriget tvingats fly från Estland, Lettland, Litauen, Ukraina, Georgien och Armenien. I Sverige, som i slutet av 1980-talet hyste nästan 210 sovjetiska representanter i landet, varav cirka en tredjedel var professionella underrättelseofficerare, hade ända sedan mitten av 1950-talet alltid två estländska och en lettisk KGB-officer i residenturen. På samma sätt hittade man KGB-representanter från Sovjetunionens olika republiker beroende på vilka exilgrupper som fanns i respektive västländer. Linje EM var bland annat representerat i Västtyskland, Frankrike, Kanada, USA och Australien. Det var inte särskilt svårt att med en diplomatlista i handen, lista ut vilka nationaliteter KGB intresserade sig för runt om i världen. Det är knappast särskilt svårt att förstå att etniskt ryska KGB-officerare sällan var särskilt framgångsrika bland exempelvis ester och letter. Här krävdes det naturligtvis agentvärvare från de egna leden.

KGB gillade sport och kultur

Vid speciella tillfällen då stora events arrangerats i väst av kulturella eller sportsliga skäl, och som föranlett att stora grupper av exilmänniskor att delta, har KGB satt samman särskilda specialgrupper med officerare och med kända och lojala individer inom sina respektive specialområden.

Under många år drev man i Sovjetunionen "The Committee on Cultural Relations with Compatriots Abroad". Det fanns naturligtvis också andra kommittéer som skötte kulturella kontakter med västerlänningar. Det som dessa kommittéer hade gemensamt var att samtliga sköttes av KGB. På detta område har det knappast skett några större förändringar bara för att organisationen numer heter SVR.

Varför "landsmän" är särskilt viktiga för Kreml

Det är lätt att tänka på kulturella kontakter, intresse för den ryskortodoxa kyrkan, viljan att lära sig ryska och andra liknande ämnen, som något oskyldigt och något som de flesta länder sysslar med. Men det som exempelvis Svenska Institutet, tyska Goethe-institutet eller franska Centre national d'art et de culture Georges-Pompidou syftar till är till 180 grader annorlunda än Moskvas omfattande "kulturella" syften. Det som Kreml låter SVR, GRU och FSB använda dussintals institut och myndigheter för att stödja ryska landsmän till, syftar också till att i

hemlighet stödjade mycket mer sinistra verksamheter. Å andra sidan leder detta till att de ryska landsmännen hamnar ur askan i elden, men detta bryr sig knappast Putin & Co om.

Kritisk granskning av personalen

Vid en närmare titt på de personer som på olika sätt är knutna till de ryska organen för landsmän finner man självklart ett antal kopplingar till SVR, den ryska underrättelsetjänsten. För sju år sedan utvisades man i USA som visade sig vara chef för Rysslands Kulturcentrum i Washington, dvs anställd av Rossotrudnitjestvo. Nu 2020 blev två unga diplomater i Tjeckien gripna och utvisade tillbaka till Ryssland. De var bägge representanter för Rossotrudnitjestvo och det uppgavs att en av dem hade giftet ricin med sig vid inresa till Tjeckien.

Officer i USAs specialstyrkor

I augusti 2020 åtalades en medelålders officer i USAs specialstyrkor för spionage för Rysslands räkning. Han var född i USA av en rysk mamma som gav honom mycket kärlek via modersmjölken, också kärlek till Ryssland. Första gången han åkte till Ryssland var 1994 då han endast 19 år gammal besökte mammans gamla hemland, Rodina.

Ung estländare

Samma sak drabbade en ung estländare som också hade släktingar i Ryssland. Mamman var ryska, pappan hade tillhört KGBs gränsvakter och han själv arbetade i Estlands krigsmakt. På 1980-talet bytte han mammans estniska efternamn till pappans ryska men när Estland blev självständigt bytte han tillbaka till sitt estniska efternamn. Ett ganska symptomatiskt beteende för många ryssar som bor utomlands och kanske även för invandrare i många andra länder.

När sedan den unge mannen åkte till Smolensk i Ryssland på besök för att träffa släktingar hamnade han i sällskap med en vacker ung kvinna. De hade sex på kvällen och efter cirka ett dygn dök det upp två "poliser" som hävdade att kvinnan anklagat honom för våldtäkt. Därefter påbörjades en lång serie med träffar inne i Ryssland där den unge mannen pressades till att avslöja en mängd information om Estlands krigsmakt. Det dröjde inte särskilt länge innan de fick honom att börja lämna över dokument som han stal på sin arbetsplats. 15,5 års fängelse blev resultatet för den unge mannen.

Landsmän utomlands

Metoderna för att arbeta med landsmännen utomlands har alla sina grundläggande drag kvar ända sedan anno dazumal men man har både lärt sig av sina misstag och tagit till sig moderniteter som Internet, sociala medier, Facebook och det mesta annat baserat på modern teknologi. Många nyfikna människor undrar ofta varför man i Moskva fortsätter med vad som uppfattas som gammalmodiga metoder och arbetssätt som rimligtvis måste vara kända av Rysslands motståndare. Svaret är först och främst att det fungerar. Försök inte laga sådant som inte är trasigt. För det andra sker det alltid ett utbyte av personal bland västsidans underrättelse- och kontraspionageorganisationer där gamla trotjänare försvinner och ny personal skolas in. I och med detta försvinner också en del kunskap om dessa äldre arbetsmetoder och det uppstår luckor i ryssarnas motståndares kunskapsbank. De flesta organisationer har vanligtvis ett

ganska dåligt historiskt minne, både vad gäller den egna organisationen men kanske ännu mer om sina motståndare, konkurrenter etc.

När organisationer som "Rossotrudnitjestvo" (grundades 2008), "Russkij Mir" (grundades 2011), "Foundation for the Support and Protection of the Rights of Compatriots Living Abroad" (grundades också 2011) och dussintals andra, kunde de luta sig tillbaka på många år av erfarenheter och detta i det land som kanske är mest känt för sin historievurm och med underrättelsetjänster som nu firar 100-årsjubiler i det 29 år gamla Ryssland. SVR är knappast en underrättelsetjänst som slänger bort historisk information.

Exempelvis fanns det i KGB-residenturernas linjeorganisation en ganska okänd organisationsdel som hade namnet "Linje 19" och som enligt beskrivningen skulle svara för allt arbete med "Soviet committee on cultural communications with compatriots abroad", det vill säga en identisk, men sovjetisk, organisation jämfört med dagens. Det arbete bedrev KGB åtminstone sedan mitten av 1960-talet. Innan Andra världskriget existerade en "vit linje" i åtminstone de länder där större ryska exilgrupper fanns t.ex. i USA och Frankrike. Det tycks verkligen inte finnas mycket som skiljer KGBs mångåriga arbete med ryska landsmän och det arbete SVR utför idag.

Uppenbarligen finns det många individer i väst med en rysk bakgrund – en rysk förälder eller en mor- eller farförälder – som naturligt är nyfiken på sin bakgrund. Moskvas satsning utomlands på kultur, rysk historia, det ryska språket, den ryskortodoxa kyrkan mm lockar naturligtvis många människor som inte tycker sig ha någon anledning att vara särdeles vaksamma. Kalla krigets allmänna vaksamhet har sedan länge suddats ut. Den cyniska ryska rekryteringsverksamheten har därför stora möjligheter att lyckas särskilt om man jämför med möjligheten att rekrytera västerländska informationsbärare i övrigt.

Risken ökar sakta men säkert att den påstådda västerländska "russofobi" som Kreml länge tjatat om också kan bli en verklighet bland breda befolkningsgrupper. Samtidigt existerar det en tillräckligt stor riskökning för att många individer med en bakgrund i Ryssland utsätts för en närmare granskning om de söker arbeten som skulle kunna vara av intresse för rysk underrättelsetjänst. Argumenten är desamma för alla de individer som de ryska tjänsterna närmar sig – samhället måste hjälpa till att skydda alla de människor som utsätts för SVRs, GRUs och FSBs närgångna studier och fientliga rekryteringsförsök. Det är inte någon strid där den enskilda individen ska behöva kämpa ensam.

SVR satsar på illegalister

Sedan FBI avslöjade 11 av Rysslands illegalister 2010 tycks det som om SVR delvis ändrat sin inställning till sina mest avancerade spioner utomlands. Förutom att man gärna vill skryta med sina allra bästa underrättelseofficerare - både män och kvinnor - tycks man också satsa på ytterligare rekrytering av unga, intelligenta och språkbegåvade individer som är lämpliga att träna som illegala underrättelseofficerare. Samtidigt försöker man att komma på nya metoder för illegalistarbetet. Persondatabaser, biometriska metoder och en rad andra moderniteter medför att de traditionella metoderna blir svårare att använda.

Richard Murphy och Christopher Metsos möts i hemlighet på Queens i New York. Metsos greps på Cypern men trots falska ID-handlingar tilläts han flyga hem till Moskva

FBI:s avslöjande var nog det största bakslag som drabbat SVR och det ledde också till vissa försök av FSB att ta över SVRs interna säkerhetsarbete. Det fanns till och med de som tyckte att de bägge organisationerna borde slås ihop. Andra personer hävdade att användandet av illegalister hörde till det förgångna⁵³.

Illegalister är den term man alltid använt inom Moskva underrättelsetjänster eftersom de till skillnad från de spioner som legalt placerats på ambassader och konsulat, befinner sig illegalt i mållandet. De smugglas in där de ska stationeras med falska pass och andra tillverkade ID-handlingar liksom helt fejkade levnadshistorier och med mängd saker som gamla vykort de ska ha fått, några småslantar från länder de påstås ha bott i, minnessaker och en mängd andra grejer som ska stötta deras falska och påhittade levnadshistorier. Anledningen till att SVR ökat sin nyrekrytering är dels att de fått ett större behov på grund av förändrade uppdrag, dels att illegalistuppdragen kräver allt mer av de underrättelseofficerare som skickas ut. Därför måste SVR också öka antalet lämpliga kandidater till de svåra uppdragen. En annan faktor som gör

det mer besvärligt för Moskva är att de inte längre har tillgång till lämpliga kandidater från Georgien, Armenien, de baltiska länderna och andra delar av det forna Sovjetunionen. Något SVR helst inte vill ha är individer som ser ut som riktiga ryssar.

Dagens informationsrika samhälle med en mängd internationella förbindelser ställer till problem för både SVR och GRU. Både världens kontrapionageorganisationer och världens nyfikna journalister har bland annat med hjälp av Open Source Intelligence kunna kartlägga ryska underrättelseofficerare i stor utsträckning. Det ryska mordförsöket på Sergej Skripal och dennes dotter Julia hade den konsekvensen att ett antal journalister i Storbritannien och andra västländer med hjälp av några foton på de misstänkta GRU-officerarna, lyckades både få fram GRU-männens korrekta namn, födelsedata och en hel del av deras levnadsbeskrivningar. Inte ens ett så pass stängt och hemlighetsfullt land som Ryssland lyckades täppa igen alla de viktiga ryska informationsvägarna. Publicister som brittiska Bellingcat, InformNapalm från Ukraina, Rigas site Meduza, ryska The Insider och flera andra är levande bevis på att OSI (Open Source Intelligence) är synnerligen kraftfulla verktyg⁵⁴.

SVR tillämpar nya metoder

Ett annat problem som få tänker på är hur gårdagens teknik förändrats i dagens samhällen. För det första har kortvåggradion delvis spelat ut sin roll som kommunikationskanal och delvis ersätts av Internet och mobiltelefoni. FBI gjorde ett antal oerhört spännande upptäckter i in kartläggning av illegalisterna och de uppgifter som kom till USA genom de agenter och avhoppare man hade fått inom KGBs och SVRs Direktorat S - illegalistdirektoratet.

Som ett nytt alternativ till kortvågssändningar använde SVR sig av manipulerade och krypterade filer som man lade upp på utvalda ställen på Internet. Genom att använda sig av en teknik som heter steganografi kan man dölja information i datafiler. Vanligtvis används bild- och ljudfiler där stora mängder data kan gömmas (och samtidigt krypteras) inuti filen utan att vare bild- eller ljudkvalitén försämras det allra minsta⁵⁵.

Dagens gränspassager innebär allt oftare att fotografier kompletteras med fingeravtryck och andra biometriska markörer, vilket gör det mycket svårare för gårdagens illegalister. Dessutom kopplas en individs alla gränsovergångar samman så att myndigheterna enkelt kan följa en individs omfattande resor. Att bygga upp falska levnadshistorier, s.k. legender, blir allt svårare med förbättrade databaser där födelsebevis allt oftare kompletteras med uppgifter om dödsfall, vilket sätter stopp för Moskvas användande av stulna födelsebevis som bas för nya pass och andra ID-handlingar. Kampen mot världens terrorister har förstört mycket för Rysslands illegalister.

Trådlösa sändningar

För att sända instruktioner över korta avstånd använde sig ryssarna av WLAN-teknologi⁵⁶. Exempelvis kunde en av illegalisterna sitta på ett café och vid en given tidpunkt starta en krypterad sändning som enkelt kunde spelas in av den SVR-officer från residenturens Linje N som passerade förbi caféet ute på gatan. De bägge spionerna behövde aldrig se varandra och sändningen rörde aldrig innehållet. Dessutom var denna WLAN-sändning inte möjlig att särskilja från alla annan WLAN-trafik i närområdet.

Redan i och med utvisningen av illegalisterna från USA 2010 kunde man se stora förändringar i hur Moskva organiserade sina illegalister och vilka individer man valde ut för detta svåra arbete. Man kan förmoda att de svårigheter som listades här ovan redan fått stora genomslag redan på 1980-talet med tanke på hur olika bakgrund illegalisterna från 2010 hade.

Granskar man de 10 gripna i USA (den elfte illegalisten greps på Cypern) ser man några som har den klassiska illegalistbakgrunden med falskt namn, påhittad levnadsbeskrivning och falska identitetshandlingar inklusive pass.

Anna Chapman

Andra uppträdde som ryssar med falskt namn och med falska levnadsbeskrivningar och ytterligare ett par använde sig av sina riktiga namn och bakgrunder, exempelvis Anna Chapman som kom till Storbritannien under sig korrekta namn Anja Kusjtjenko, som gifte sig till efternamnet Chapman och sedan emigrerade till USA. Man ansåg dock henne som extra pålitlig eftersom hennes far, Vasilij Kusjtjenko, var högt uppsatt KGB-officer. Anna hade studerat på det kända Lumumba-universitet i Moskva, möjligtvis på grund av hennes pappas tjänstgöring i Zimbabwe och Kenya. Det ska påpekas att Anna endast var 28 år då hon greps vilket knappast kan ha gett henne möjlighet att genomgå den formella utbildning som illegalister vanligtvis har genomgått under 1900-talet.

Fler illegalister upptäckta

Nu var dock FBI:s stora kap i USA inte det enda bakslag som SVR:s Direktorat S drabbades av. De avslöjanden som Ryssland drabbades av var mycket mer omfattande än vad den sovjetiska illegalistverksamheten drabbades av. Både i Finland och Kanada har illegalister upptäckts vid flera tillfällen medan man i Japan, Iran, Israel, Tyskland och USA varit med om enstaka avslöjanden.

Förutom några exempel från Finland är kunskaperna om illegalister i de nordiska länderna inte särskilt omfattande. Illegalisten Rudolf Abel som greps i USA 1957 och utväxlades mot U2-piloten Francis Powell 1962, bodde och verkade i Norge åren 1931-1935. Dessförinnan verkade han i Danmark en tid. Vad Abel gjorde under Norge-tiden är inte närmare känt förutom att han ska ha gift sig med en norsk kvinna.

I mitten av 1960-talet verkade en illegalist vid namn Karl-Olof Svanson som hade anlänt via Kina och spelade rollen av en svenska man som skulle ha varit försvunnen i Sovjetunionen under många år. De flesta personerna i den svenska släkten godtog hans historia, dock inte alla. Denna misstänksamhet som riktades mot honom tycks ha grott och medförde att han blev allt mer misstänksam av sig vilket så småningom blommar ut i full paranoia. KGB beslöt 1967 att hämta hem honom för sjukvård och skickade då en av sina "resandeillegalister" till Sverige för att utföra hemtagningen. Att historien blivit känd beror på att ryssen som skickades till Stockholm var avhopparen Oleg Gordievskij's bror, Vasilij Antonovitj Gordievskij⁵⁷.

Illegalister på rad

De senaste tio åren har SVR och den nye chefen Sergej Narysjkin låtit organisationens veteraner bland illegalisterna paradera i media och på olika sammankomster. En fördel är att de flesta av dem fortsätter att hemlighålla de länder i vilka de utfört sina spionuppdrag och därmed behöver aldrig Ryssland drabbas av någon dålig publicitet i de aktuella målländerna. De legala officerarnas bakgrund är däremot ofta känd och om SVR erkänner att de varit aktiva underrättelseofficerare riskerar man alltid att de avslöjas i media. Faktum är att SVR många gånger är så försiktiga att de inte ens erkänner de av sina officerare som publikt utvisats från något av västländerna⁵⁸.

Den 28/6 2017 firade SVR för första gången Direktorat S publikt och lyfte samtidigt fram illegalistveteranen Aleksej Botjan⁵⁹, som detta år fyllde 100 år. I januari 2020 avslöjade SVR helt överraskande namnen på sammanlagt 7 av organisationens framgångsrika illegalister. Den ende som tidigare varit känd var Michajl Vasenkov som var en av de 10 illegalister som FBI grep 2010 och utväxlade mot fyra fängslade ryssar, bland annat den välkände GRU-officeren Sergej Skripal som man försökte mörda i mars 2018. Man bör observera att de fyra individer som släpptes fria hade blivit benådade av Rysslands president innan de släpptes.

Stort antal monument

Sommaren 2020 invigdes ett nytt enormt monument inne på SVRs område i Jasenevo som hyllade Tjekans alla illegalister. Monumentet är i form av en enormt hög portal, tillverkad av sten med ett antal detaljer gjutna i brons och cirka 7-8 meter högt. Som en del av monumentet, men inte fastsatt med det, står ett ungt par gjutet i brons, cirka 2,5 meter högt. Det ser ut som om de är på väg fram och ut genom den portal som monumentet föreställer, på väg ut i världen med sitt hemliga uppdrag. Uppenbarligen symboliserar de alla de unga illegalister som Kreml låter sända ut i världen varje år.

SVRs Veteranråd har låtit tillverka ett antal storslagna monument som nu pryder gravarna för ett antal mycket välkända underrättelseofficerare. Veteranrådet högtidlighåller årligen en välkänd tjekist på en "Day of Remembrance" då rådets medlemmar samlas vid den aktuella graven och avtäcker ett minnesmonument. 2013

hedrades illegalisten Michajl Mukasej som arbetade i Israel och två år senare fick Ischak Achmerov, illegalist i USA, ett nytt monument. 2018 fick den i Schweiz födde Artuz Artuzov ett monument och nu är ett annat för den välkände Gevork Vartanjan⁶⁰ som tillsammans med sin hustru Goar arbetade som ett illegalistpar i över 30 år. Vartanjans monument kommer att hamna i Kommunarka, inte allt för långt ifrån en av NKVDs gamla massgravar. Det kan

påpekas att inte någon av de ovan nämnda individerna var ryssar. Det visar på ett av de stora problem som SVRs illegalistverksamhet fortfarande står inför.

Ny museibygnad

SVR har beslutat att skaffa sig en ny museibygnad utanför högkvarteret i Jasenevo (som rymmer deras interna museum). Den nya museibygnaden, som ska ligga i Ostozjenka⁶¹, kommer att rymma en utställning om tjekans illegalister. Man konstaterar visserligen att det är en verksamhet som vanligtvis alltid hemlighålls men att tiderna nu är annorlunda och att det nu är mer nödvändigt än tidigare att satsa på att erbjuda det ryska folket mer information om underrättelsetjänst i allmänhet och SVR i synnerhet. SVR ser organisationen och dess verksamhet som spjutspetsen i det ryska samhället. I museihallen "Hall of History" kommer dock inget om illegalister födda senare än 1965 att visas. Man är mycket noga med att både museet, och den publicitet som man tillåter om SVRs illegalister, inte ska avslöja några detaljer som leder till några av de nuvarande illegalisterna i väst.

Mycket ny kunskap

Lägger man samman all den information som FBI släppt fri angående fallet 2010, övriga avslöjanden i väst inklusive flera böcker i ämnet, samt alla de propagandafall som SVR själva släppt, blir mängden information om Sovjets och Rysslands illegalistverksamhet betydande. Vad detta kommer att innebära i framtiden är naturligtvis mycket svårt att sja om men med tanke på ansiktsgenkänning och andra biometriska metoder och informationsbehandling med hjälp av AI, kan antalet avslöjade illegalister i framtiden säkert öka. Det är mycket möjligt att Ryssland nu vill försöka öka antalet nyrekryteringar för att trots avslöjanden kunna hålla sig med ett erforderligt antal illegalister i många viktiga länder.

Nya illegalisttyper

Dessutom kommer nya typer av illegalister att användas i arbetet. Vid invasionerna av Tjeckoslovakien 1968 och Afghanistan 1979 använde sig Moskva av så kallade "resandeillegalister" som via omvägar tog sig till de bägge länderna för kortare uppdrag. Ett av de vanligaste uppdragen tycks ha varit att spela västerlänning som antingen påstods kunna fungera som kurirer för att smugga ut viktigt material till vänner i andra länder eller som skulle kunna erbjuda stöd i form av pengar eller vapen som på detta sätt skulle kunna kompromettera de lokala oppositionsgrupperna.

"True Name Illegals" är ett begrepp som kommer från FBI för att beskriva en av de nya typerna av illegalister som började användas i slutet av Sovjeteran. Anna Chapman som greps 2010 är en typisk sådan illegalist. Hon behövde inte använda några falska identitetspapper eller lära sig några falska levnadshistorier – hon hette verkligen Anna Chapman även om efternamnet var nytt efter flera års giftermål med en brittisk man. Hon kunde uppträda som den hon var och behövde därför inte flera års utbildning med tvång att lära sig mängder av påhittad information eller ett eller flera språk som skulle bygga under en ny spionidentitet. Baksidan med användandet av dessa True Name Illegals och flera andra verksamheter där SVR utnyttjar landsmän som bor utomlands, är att samtliga ryssar misstänkliggörs och att folk i gemen i väst kommer att betrakta ryssar i allmänhet med stor misstänksamhet.

SVRs verksamhet i utlandet

SVRs viktigaste verksamhet är den som sker i utlandet där de flesta agenterna värvas och lämnar material och svarar på frågor. Ända sedan 1917 och bildandet av Tjekan och GRU har den av Moskva styra underrättelseverksamheten varit främst baserad på människor, på värvade agenter. Självklart är det också av stor vikt med signalspaning, buggning, öppna källor, satelliter och mycket annat, men inget är så viktigt som agenter som dels lämnar över hemliga handlingar och dels kan svara på frågor om vad andra viktiga informationsbärare tycker och tänker och framförallt vad de planerar för framtiden. Här står sig samtliga de andra typerna av källor sig i allmänhet helt slätt.

Med tonvikten lagd på informationsinhämtning via agenter blir också agentnätverkets allra viktigaste arbetsuppgift att söka information om andra lämpliga rekryter. Att behöva dammsuga sin egen vänkrets och alla bekanta för att lämna över detaljerad information om dem till SVRs agentrekryterare är nog det som de flesta agenter vändas mest över och som många gånger får dem att ta kontakt med hemlandets kontraspionage. Förräderiet mot den egna sidan känns som allra hårdast när man tvingats lämna ut personer man tycker mycket om.

Legala och illegala underrättelseofficerare

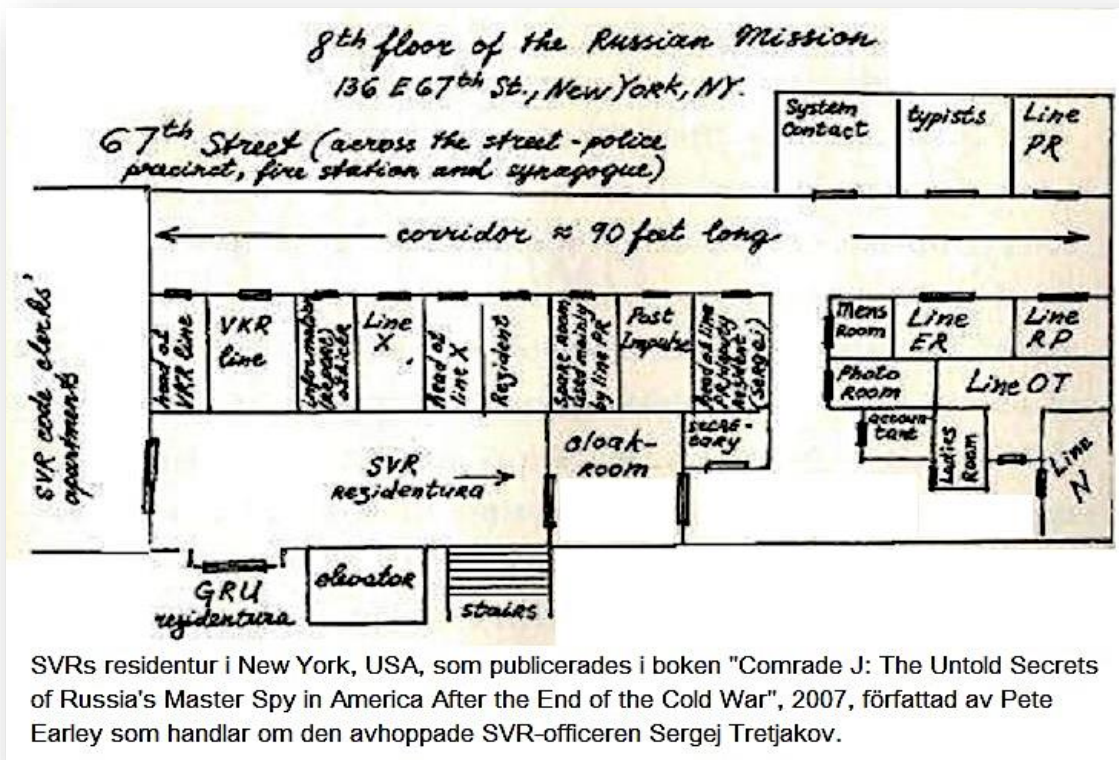
I stora drag har alltid sovjetisk och rysk personbaserad underrättelseverksamhet varit baserad på två delar: dels verksamheten med illegala underrättelseofficerare, dels verksamheten med legala dito. Beteckningarna tar upp förhållandet till det mottagande landets regim dvs illegalister är i mållandet utan någon ”legal täckbefattning”, medan de som arbetar på ambassad, konsulat, handelsdelegation och andra officiella verksamheter har en täckbefattning som är ”legal” så till vida att underrättelseofficeraren är i mållandet på uppdrag av Moskva med ryskt pass och uppträder som en individ som är född i Sovjet alternativt Ryssland. Däremot bedriver de alla på många sätt en fullständigt olaglig verksamhet. Det är ju spionage det handlar om.

Den lokala organisation som Tjekan upprättar i mållandet kallas ”residentur”, precis som GRUs lokala organisation. I de allra flesta länder existerar endast en legal residentur från SVR men i några större länder med verksamheter i flera städer, som i bland annat USA och Indien, finns det fler residenturer med en ledande Huvud-residentur. Ofta gäller detsamma antalet illegala residenturer. Om de finns flera kan det bero på helt andra faktorer än storlek till exempel landets politiska eller militära betydelse.

När det gäller antalet illegala residenturer beror antalet också på hur framgångsrika de utskickade illegalisterna är att etablera sig i ett land och om de också har tur. Ibland kan välutbildade och skickliga operatörer ha en extrem otur helt utan egen förskyllan. Man försöker naturligtvis skicka ut flera illegalister till samma land för att åtminstone en av dem ska lyckas etablera sig. Råkar man nu ut för att samtliga utskickande klarar sig bra tackar man naturligtvis inte nej utan använder de resurser man lyckats få fram.

Den lokala organisationen

Residenturen har en enkel pyramidformad struktur. En resident som chef och några vice-residenter som hans ställföreträdare. Den operativa verksamheten sköts av avdelningar som i SVRs fall kallas för "linjer". Varje linje svarar för sitt specialområde. Antalet linjer har varit olika, dels över tid men också på grund av mållandets förhållanden.

Idag finns det åtta linjer som återfinns i den lokala residenturen:

Linje PR - Politisk underrättelsetjänst

Linje VKR - Kontraspionage

Linje X - Industrispionage och tekniksmuggling

Linje N - Stöd till illegalister

Linje ER - Ekonomisk och kommersiell underrättelsetjänst

Linje OT - Operativ teknik

Linje RP - Signalspaningslinjen

Linje EM - Emigrantlinjen

Därutöver finner man många gånger också andra linjer och arbetsgrupper beroende på lokala förhållanden. Detta är också något som förändras över tid. En "Linje GP" (där GP stod för det ryska begreppet "Glavnyj protivnik" som betyder "Huvudfiende") koncentrerade sig på

värkning av amerikanska medborgare som arbetade utomlands. En "Linje K" arbetade mot Kinesiska medborgare och en "Linje SK" (stod för "Sovjetskaja Kolonija") bearbetade sovjetmedborgare som bodde utomlands och deras kontakter.

Stödfunktioner hos SVRs residentur

Residenturerna bedriver avlyssningsoperationer på två områden, dels en verksamhet som styrs av Moskva och som är sammanlänkad med SVRs övriga avlyssningsoperationer i världen, dels avlyssning av polisen och kontraspionaget för att om möjligt upptäcka vilka underrättelseofficerare som för tillfället övervakas och därför inte kan möta sina kontakter och agenter. Det finns också en eller ett par operativa chaufförer som kan köra en underrättelseofficer till ett möte och som är duktiga på att upptäcka övervakning. Därutöver fanns en kryptör som skötte trafiken till och från Moskva.

Och hur är det då i Sverige?

På 1980-talet fanns det runt 210 sovjetiska medborgare som arbetade i officiell tjänst och som man visade i boken "Industrispionage" (1984) var ungefär en tredjedel av dem professionella underrättelseofficerare, cirka 50 man från KGB och ett 20-tal GRU-officerare. På grund av nedskärningarna 1991 då alla Sovjetrepublikerna blev fria länder, ekonomin rasade i Ryssland och mycket annat omvälvande ägde rum, kom både den ryska representationen och antalet underrättelseofficerare att halveras i Sverige. Fortfarande gäller dock att cirka en tredjedel av den ryska officiella representationen består av främst SVR- och GRU-officerare.

För 30-40 år sedan fanns det ofta värdefull information i svenska media att hämta för den som var intresserad av sovjetiskt spionage. Vare sig man var politiker, företagsrepresentant eller en enskild medborgare fick man kunskaper om hur Moskvas agenter arbetade i Sverige, vilka mål man intresserade sig för och en rad andra intressanta kunskaper.

De senaste åren har det funnits ett antal exempel på SVRs spionverksamhet i Sverige varav flera har refererats av dagstidningar, radio och TV. 2006 greps en rysk gästforskare som arbetade på Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala. Ett av hans uppdrag var att söka information om andra individer som i sin tur kunde bli måltavla för SVRs värvningsverksamhet. Ett annat fall tidigt på 2000-talet rörde företaget Ericsson. Därutöver ska också flera fall medfört att officerare från SVR tvingats lämna Sverige, dock inte alls i samma utsträckning som skedde på 1980-talet.

2019 greps en svensk ingenjör och SVR-officeren Evgenij Umerenko på en restaurang där de intog en måltid tillsammans. Umerenko hade tidigare tjänstgjort i Tyskland och arbetade nu med täckbefattning som ambassadråd. I själva verket var han chef för SVRs Linje X, det vill säga SVRs industrispionage i Sverige. Enligt uppgift ska åtal väckas inom kort (i början av 2021) mot den svenska agenten, aktiv inom svensk högteknologi.

Det är självklart utmärkt att media publicerar uppgifter om dessa spionfall för varje gång påminns människor om vilket fara SVR, GRU och FSB utgör. Det är dock sällan som man får

läsa om varför denna fientliga verksamhet bedrivs, vad den får för resultat och vad som händer med de människor som förbrukas i den ryska verksamheten.

Biografier

Kort information om några utvalda ledande SVR-officerare

Från kommunistiskt håll har man under det senaste århundradet utövat makt genom att sätta in sina representanter på ledande poster inom ledande myndigheter, organisationer etc. Detta har ägt rum i alla de länder som haft organiserade kommunistpartier och ganska självklart har denna arbetsmetod bitit sig fast inom de ryska und-tjänsterna. Det är också en typ av information som en intresserad allmänhet har lätt att ta till sig när de läser om en viktig organisation och får uppgifter om att tre, fyra ledande personer tillhör en eller flera av de ryska tjänsterna. Både personerna och de publicerade personuppgifterna är noggrant utvalda för att påvisa hur SVR och övriga ryska tjänsterna arbetar med politisk påverkan.

Här följer några kortare beskrivningar av ett fåtal personer som är anställda eller har varit anställda av SVR, och som förhoppningsvis kan hjälpa läsaren att bättre förstå SVR och deras verksamhet. De är delvis medtagna p.g.a. vilka positioner ha haft men ännu mer för vilka olika slags verksamheter de varit involverade i, också utanför SVR.

Vladimir Sergejevitj Antonov, f 1943. Han kom i mitten av 1960-talet att göra sin militärtjänstgöring först på KGBs gränstruppers befälsskola i Alma-Ata, sedan på Kremlregementet i Moskva. Därefter tog han direkt klivet in på Första Huvuddirektoratets högskola i Moskva (101-skolan).

Därefter fick Vladimir Antonov rollen av journalist och fick bland annat täckmantel som Tass-korrespondent i Schweiz åren 1974-1980 samt 1984-1990 som Izvestija-korrespondent i Belgien. Naturligtvis var han också försedd med medlemskort i Sovjets Journalistförbund. Om han på något sätt gjorde sig känd som KGB-officer är inte känt men därefter fick Antonov jobb som definitivt inte dolde vart han hörde hemma.

1992 började han arbeta på SVRs "Bureau of Public Relations and Media" under chefen generalmajor **Jurij Kobaladze**. En stor del av Antonovs arbete innebar att han skrev ett stort antal tidnings- och tidskriftsartiklar som behandlade både KGB och SVR samt olika framträdande representanter för de bägge myndigheterna. Dessutom var han mycket flyhänt när det gällde det egna författandet och genom åren lyckades han skriva minst 50 olika böcker som behandlade Tjekan ur olika vinklar. Av dessa skrev han 14 av böckerna tillsammans med SVR-kollegan **Vladimir Karpov** (avled 2007 endast 60 år gammal).

Antonov fanns också med i arbetet för SVRs största och viktigaste bokprojekt - "Essays in the History of Russian Foreign Intelligence" i 6 volymer som gavs ut under åren 1995-2006 i minst 4 upplagor. Sammanlagt 60 författare deltog i projektet som täcker hela underrättelsetjänstens historia från 1920 och fram till åren strax före utgivningen, sammanlagt lite över 5.000 sidor historia. Antonovs författarskap gav honom utdelning i form av SVRs egna Kulturpremie 2003 och även nu 2020, fast detta gavs postumt. Årets pris utdelades av chefen Sergej Narysjkin och att det nu utdelades till Antonov kan möjligtvis bero på att de bägge var arbetskamrater under fyra år då de tjänstgjorde samtidigt i Belgien.

Det är också känt att Antonov på 1990-talet eller alldeles i början av 2000-talet arbetade som personlig rådgivare åt SVR-chefen under en tid. Något senare tjänstgjorde han som chef för "Avdelningen för underrättelsetjänstens historia". Flera av de böcker som Antonov författat handlar om underrättelsetjänstens historia i allmänhet och flera av dem om KGBs och SVRs alla utmärkelser och medaljer. Hans detaljkunskaper om tjänsternas förehavanden förde att Antonov under ett stort antal år blev officiellt betraktad som "den ledande historiska experten" inom sin egen avdelning och fick förklara hur tingen hörde ihop när journalister och andra ställde intrikata frågor till SVR.

Vladimir Antonov avled våren 2020, endast 77 år gammal.

Sergej Evgenevitj Narysjkin, f 1954. Anställd i KGB 1978 efter att ha studerat på "Leningrad Institute of Mechanics". Studerade både på KGBs Kontraspijoneskola i Minsk (302-skolan) 1978-1982 och på 101-skolan i Moskva 1983-1985. Narysjkins kandidatuppsats "Foreign Investment in Russia as a Factor in Economic Development", 2004, och hans doktorsavhandling "Foreign Investments and the Development of the Russian Economy", 2010, har bägge befunnits vara plagiat. Det är dock intressant att notera de ämnen som Narysjkin, men också Putin och andra närstående tjekister valde att skriva om. De visar i hög grad vilka frågor som de ser som strategiskt viktiga för Ryssland.

2004 blev Sergej Narysjkin permanent medlem i Säkerhetsrådet. Åren 2009-2012 var han chef för "Presidential Commission to Counter Attempts to Falsify History", ett initiativ som togs av president Medvedev. Sedan 2012 är han en mycket aktiv ordförande för "Russian Historical Society" som bildades redan 1866 men som låg i träda under hela Sovjeteran ända fram till 2012. Då tog Narysjkin hand om organisationen och har drivit den sedan dess. Han var under en stor del av det första decenniet stabschef på Ministerrådet och vice chef Presidentens Ekonomiska råd.

Putin valde också ut Narysjkin till styrfunktioner i Rosneft, Sovkomflot, United Shipbuilding Corporation och TVs Kanal 1. Från 2008 var han även chef för Presidentadministrationen och

2011 erhöill han posten som talman i duman. När han senare valdes ut att bli chef för SVR var det inte bara en gammal tjekist som valdes utan också en man van med många bollar i luften.

Sedan Narysjkin blev chef för SVR har han blivit en oerhört synlig person som ofta låter sig intervjuas av ryska media och som uttalar sig om en otrolig mängd utrikespolitiska frågor. Han framtoning under 2020 kan mycket väl tolkas som om han har högre politiska ambitioner.

Leonid Petrovitj Resjetnikov, f 1947 i Potsdam, DDR. Fadern var yrkesmilitär. Efter sex års universitetsstudier i Charkov och Sofia, Bulgarien, samt på "Institute of Economics of the World Socialist System", kom Resjetnikov att ansluta sig till KGB 1976.

Han har framförallt sysslat med Balkanländerna under KGB-tiden och pratar både serbiska och bulgariska och lär också kunna prata en del grekiska. Såvitt är känt sysslade han mest med analyser av politiska ämnen och annan verksamhet som höll honom knuten till skrivbordet under KGB-tiden. Uppenbarligen är denna period av hans liv inget som någon vill prata om.

Resjetnikovs verksamhet inom SVR är något mer känd. Först tillbringade han ett antal år efter år 2000 som chef för SVRs Direktorat för Information och Analys (SVR IAU) och senare, fram till 2009, var han chef för Direktoratet för Externa relationer (SVR VS) som handhar SVRs kontakter med andra länders underrättelseorganisationer. Under ungefär en tioårsperiod ska Resjetnikov varit ledamot SVRs Kollegium i vilket hela SVRs ledning ingår. 2009 gick han formellt i pension 62 år gammal. Sysselsättningslös var han inte länge utan blev genast chef för Putins och SVRs think-tank Russian Institute for Strategic Studies, RISI.

Det senaste decenniet har Resjetnikov låtit sina religiösa intressen förenas med sina professionella dito. Han är president för den ideella välgörenhetsstiftelsen "Heritage" som bland annat arrangerat lägerverksamhet i Grekland. Han är styrelseordförande i den kraftfullt ryskortodoxa och anti-västliga Tv-kanalen "Tsargrad TV" som ägs av den religiösa propagandisten och affärsmannen **Konstantin Malofejev**. 2016 skapade Resjetnikov den historiskt-religiösa organisationen Double-headed Eagle som sägs vara en "orthodox-monarchist organization". Även här finns Malofejev med. Resjetnikovs vetenskapliga bakgrund, och säkert också en väldokumenterad analys- och bedömningsförmåga har medfört att han hamnat i såväl Utrikesministeriets, Försvarsministeriets respektive Säkerhetsrådets Vetenskapliga råd. Det är uppenbarligen en bedömare man vill ha med när det gäller svårbedömda politiska lägen.

För lite över ett år sedan blev de bägge förklarade Persona Non Grata av Bulgarien och förbjuds att komma in i landet under de kommande 10 åren. Anledningen var främst att the Double-headed Eagle samt president Putins och SVRs RISI hade betalat stora belopp till flera pro-ryska

organisationer i Bulgarien med syfte att ändra Bulgariens "geopolitical orientation" samt starta ett nytt politiskt parti och en ny TV-kanal i landet. Anledningen till att Resjetnikov fick lämna chefskapet för RISI i november 2016 ska ha varit Putins missnöje över de amatörmässigt genomförda operationerna. Endast några dagar därefter bildades Double-headed Eagle, uppenbarligen för att penningflödet till de bulgariska vännerna inte skulle avbrytas.

Trubnikov, Vjatjeslav Ivanovitj

Vjatjeslav Trubnikov har haft en både spännande och mycket gedigen karriär inom både KGB och SVR. Han är född 1944 och är idag alltså 76 år gammal. Han är född i Irkutsk i Sibirien och ska redan som 17-åring erhållit en universitetsexamen i fysik och matematik på Moskva-universitetet inklusive guldmedalj. Därefter fortsatte han på MGU med språkstudier i urdu och hindi. Han visste uppenbarligen vart han skulle.

Endast 23 år gammal kom han in på KGBs högskola för blivande underrättelseofficerare i Moskva, den så kallade 101-skolan. Redan 1971 placerades han som utrikeskorrespondent för nyhetsbyrån Novosti eller APN som den också kallades. Där kom han att täcka in Indien, Pakistan, Bangladesh och Nepal och blev dessutom medlem i Sovjets Journalistförbund. Efter sex års skrivande fick "Slava" lov att komma hem till Moskva igen där han omedelbart placerades som chef för KGBs då varande 7:e Geografiska avdelning. På 1970-talet ansvarade denna avdelning för KGBs spionage i Japan, Thailand, Indonesien, Malaysia, Singapore och Filippinerna.

Under sina sammanlagt 33 år inom KGB och SVR hann Trubnikov bland annat beträda posterna som huvud-resident i Indien och resident i Bangladesh (Indien var ett av få länder med flera residenturer i landet, USA var ett annat). 1994 utnämndes han till generalöverste och två år senare blev han SVRs högste chef, den yngste chefen för utrikesspionaget sedan 1920. 1998 blev Trubnikov utnämnd till generalöverste, den högsta graden som finns i det ryska systemet.

År 2000 lämnade han SVR för att bli vice utrikesminister och passande nog också chef för MIDs "Department on Global Threats". Efter endast två år befordrades han till 1:e vice Utrikesminister. Åren 2004-2009 arbetade han som ambassadör i Indien och blev därefter som 65-åring formellt pensionerad.

Trubnikov hade förberett sin pensionering på samma sätt som många andra tjekister – han medverkade i bildandet av en av flera datja-föreningar som SVR grundade runt sitt högkvarter i Jasenevo (SVR "built country houses in the neighborhood of its headquarters"), Batjurino-2 (INN 5003037953). Det rör sig om sammanlagt minst ett halvdussin sådana föreningar med hundratals boende på gångavstånd från högkvarteret.

Det är inte omöjligt att Trubnikov tillhör SVRs Särskilda reserv efter den formella pensioneringen med tanke på hans omfattande engagemang i ett antal viktiga politiska organisationer som befolkas av många tjeckister från SVR och KGB: IMEMO, PIR Center, International Club Trialogue, Pugwash, Russian Council on International Affairs (RSMD) och Center for Asia Pacific Studies.

Bilagor

Bilaga 1

SVRs högkvarter, 68 byggnader och platser

1972 flyttade KGBs Första Huvuddirektorat (PGU) till Jasenevo. Huvudbyggnaden hade iordningställt för SUKPs Internationella Avdelningen som dock tyckte det låg lite för långt från stadskärnan. Sedan dessa hr området utvidgats fler gånger och antal byggnader mångdubblat. Särskilt stor har ökningen varit efter Putins makttillträde.

Organisationen "Federation of American Scientists" har gjort en studie med hjälp av satellitfotografier och foton tagna på marken och gjort jämförelser mellan 2007 och 2018 (<https://fas.org/irp/eprint/svr-expansion.pdf>) med bland annat fotografier på huvudkomplexet tagna 2007, 2009, 2012, 2015, 2016 och 2018.

Utöver den nuvarande situationen planerar SVR att mer än fördubbla området i Jasenevo. I mer än 10 års tid har olika organisationer och privatpersoner som använder de skogsområden som finns runt SVRs komplex, protesterat mot SVRs planer och vidhängande löftesbrott.

Här nedan följer en förteckning över samtliga byggnader och platser som finns upptagna på wikimapia inklusive deras geografiska positioner:

Pond	55°35'10"N 37°30'25"E
Fenced area in the forest	55°35'8"N 37°30'28"E
Cottage	55°35'8"N 37°30'27"E
Warehouse	55°35'0"N 37°30'49"E
Building	55°35'12"N 37°30'54"E
Base (no building)	55°35'12"N 37°30'57"E
Warehouse, block No 105, 1, building 6	55°35'9"N 37°30'57"E
Building	55°35'8"N 37°31'0"E
HQ SVR	55°35'6"N 37°31'6"E
Decorative pond	55°35'8"N 37°31'8"E

Monument for intelligence officers	55°35'4"N 37°31'4"E
Sports complex with shooting gallery and pool	55°35'2"N 37°31'2"E
New headquarters building, block No 105, 1, building 1	55°35'0"N 37°30'56"E
Building, block No 105, 1, building 2	55°34'57"N 37°30'53"E
12-story SPK building	55°34'54"N 37°31'3"E
Mini fotboll	55°35'0"N 37°31'4"E
Construction site	55°35'0"N 37°31'12"E
HQ building under construction	55°34'59"N 37°31'11"E
KPP block No 105, 1, building 10	55°34'57"N 37°31'14"E
KPP	55°35'5"N 37°31'20"E
North Gate and Checkpoint at the entrance to the territory of SVR. Sign on the Moscow Ring Road "Drive only for special vehicles" + "Brick".	55°35'21"N 37°31'36"E
Construction site	55°35'14"N 37°31'29"E
Sewage pumping station, block No 105, 1, building 79	55°35'14"N 37°31'29"E
Large parking lot for SVR employees	55°35'4"N 37°31'35"E
Building, block No 105, 1, building 18	55°35'5"N 37°31'39"E
Building, block No 105, 1, building 19	55°35'1"N 37°31'37"E
Construction site	55°35'5"N 37°31'30"E
Supermarket, block No 105, 1, building 15	55°35'4"N 37°31'25"E

Data processing center, TsOD	55°35'1"N 37°31'22"E
5-story clinic, block No 105, 1, building 21	55°34'57"N 37°31'22"E
Office buildings complex	55°34'48"N 37°31'31"E
Barracks, block No 105, 1, building 23	55°34'54"N 37°31'18"E
Barracks, block No 105, 1, building 24	55°34'52"N 37°31'17"E
Construction site	55°34'53"N 37°31'23"E
Car park	55°34'51"N 37°31'20"E
Office building, block No 105, 1, building 30	55°34'51"N 37°31'26"E
Hostel	55°34'53"N 37°31'28"E
KPP	55°34'55"N 37°31'32"E
Checkpoint, block No 105, 1, building 31	55°34'54"N 37°31'34"E
Administrative building, block No 105, 1, building 32	55°34'53"N 37°31'39"E
Administrative building	55°34'50"N 37°31'34"E
Technical building	55°34'51"N 37°31'37"E
Administrative building	55°34'49"N 37°31'37"E
Building	55°34'46"N 37°31'35"E
Warehouse complex	55°34'48"N 37°31'25"E
Technical building	55°34'48"N 37°31'18"E
Inspection point (checkpoint) for cars entering the technical area, block No 105, 1, building 42	55°34'50"N 37°31'15"E

Gas station, block No 105, 1, building 43	55°34'48"N 37°31'14"E
Building, block No 105, 1, building 44	55°34'46"N 37°31'13"E
Building, block No 105, 1, building 45	55°34'45"N 37°31'17"E
Fire Department	55°34'45"N 37°31'23"E
Building, block No 105, 1, building 51	55°34'44"N 37°31'35"E
Building, block No 105, 1, building 52	55°34'44"N 37°31'36"E
Building, block No 105, 1, building 53	55°34'42"N 37°31'35"E
Building, block No 105, 1, building 54	55°34'41"N 37°31'32"E
Building, block No 105, 1, building 55	55°34'42"N 37°31'27"E
Building, block No 105, 1, building 56	55°34'43"N 37°31'26"E
Storagehouse	55°34'43"N 37°31'22"E
Building, block No 105, 1, building 59	55°34'43"N 37°31'14"E
Technical building, block No 105, 1, building 63	55°34'39"N 37°31'32"E
Building, block No 105, 1, building 61	55°34'39"N 37°31'26"E
Building, block No 105, 1, building 62	55°34'38"N 37°31'21"E
Site for the removal and temporary storage of soil, Construction site	55°34'34"N 37°31'26"E
Storage area	55°34'32"N 37°31'18"E
Sports complex, block No 105, 1, building 77	55°34'38"N 37°31'0"E

Sports complex for employees	55°34'40"N 37°31'3"E
Decommissioned cars, Sedimentation tank etc	55°34'30"N 37°31'12"E
South Gate and Checkpoint	55°34'31"N 37°31'8"E

Bilaga 2

Organisationer och föreningar som sysslar med ryska landsmän utomlands

Denna lista är tyvärr inte fullständig. Min förhoppning är att när min bok kommer ut så ska listan omfatta de allra flesta av Rysslands viktigaste organisationer på området.

Ryssland:

Commission for Compatriots under the Russian Foreign Ministry

Federal Agency for the Commonwealth of Independent States, Compatriots Living Abroad and International Humanitarian Cooperation - Rossotrudnitjestvo

Foundation for the Protection and Support of the Rights of Compatriots

Foundation for the Support and Protection of the Rights of Compatriots Living Abroad

Government Commission for Compatriots Abroad

Institute for Russians Abroad

Interdepartmental Commission for the Implementation of the National Programme to Assist the Voluntary Resettlement in Russia of Compatriots Currently Living Abroad

International Council of Russian Compatriots

Media Center for Compatriots

MID Department for the Affairs of Compatriots and Human Rights

Moscow House of Compatriots

National Council of Russian Compatriots

Organization of Russian Compatriots

Regional Council of Foreign Compatriots

Republican Conference of Russian compatriots

Russian Century - Portal of Russian Compatriots

Society of Russian Compatriots in Russia

State Duma Committee for CIS affairs, Eurasian Integration and Relations with Compatriots

The program for implementation of the state policy of the Russian Federation in respect of compatriots abroad in 2011-2013

The Two-headed Eagle

World Congress of Compatriots Living Abroad

World Coordinating Council of Russian Compatriots

World coordination council of Russian compatriots living abroad

World Games of Young Compatriots

Youth Coordinating Council of Russian Compatriots

Abchazien

Armenien

Australien:

Russian Australian Representative Council

Belarus

Estland:

Coordinating Council of Russian Compatriots in Estonia

Council of the Association of Russian Compatriots in Estonia

Country conference of Russian compatriots in Estonia

Georgien

Grekland:

Coordinating Council of Russian Compatriots in Greece

Kroatien:

Coordinating Council of Russian Compatriots in Croatia

Lettland

Litauen:

Coordinating Council of Russian Compatriots in Lithuania

Norge:

Compatriots in Bergen

Tidskrift for Russisktalende i Norge

Schweiz:

Coordinating Council of Russian Compatriots in Switzerland

Serbien:

Coordinating Council of Russian Compatriots in Serbia

Sverige:

Conference of Russian Compatriots in Sweden

Tjeckien:

Coordinating Council of Russian Compatriots in the Czeck Republic

Ukraina:

All-Ukrainian Coordinating Council of Russian Compatriots' organizations

USA:

Compatriots in America

Coordinating Council of Russian Compatriots of the USA

The rest of the world:

Regional Conference of Russian Compatriots of the Nordic and Baltic Countries

Källor

Nedanstående förteckning av källor är ett urval av de källor jag nyttjat som också rekommenderas till läsning av alla de som vill veta mer om Ryssland och rysk underrättelsetjänst. Området har alltid varit en gåta för oss i väst mest för att det inte funnits särskilt mycket bra information tillgängligt.

Detta började ändras på 1980-talet främst tack vare flera modiga KGB- och GRU-officerare som ställde sina kunskaper till västvärldens förfogande. De gjorde i allmänhet detta för att de ville bekämpa de förtryckare som satt i Kreml. Det är samma förhållande idag. Läs gärna de författare som har en bakgrund i Sovjets och Rysslands underrättelsetjänster och som flytt till väst. De förtjänas att ta på allvar och berömmas för den väg de vågat ta.

Jakob Andersen & Oleg Gordievsky: "De Røde Spioner - KGB's operationer i Danmark - fra Stalin til Jeltsin, fra Stauning til Nyrup", 2002

Christopher Andrew & Oleg Gordievsky: "KGB - The Inside Story of its Foreign Operations from Lenin to Gorbachev", 1990

Christopher Andrew & Oleg Gordievsky: "Instructions from the Centre: Top Secret Files on KGB Foreign Operations 1975-1985", 1991

Christopher Andrew & Oleg Gordievsky: "More Instructions from the Centre: Top Secret Files on KGB Global Operations 1975-1985", 1992

Christopher Andrew & Vasili Mitrokhin: "The Sword and the Shield - the Mitrokhin Archive and the Secret History of the KGB", 1999

Christopher Andrew & Vasili Mitrokhin: "The World Was Going Our Way - The KGB and the Battle for the the Third World", 2006

Catherine Belton: "Putin's People: How the KGB Took Back Russia and Then Took On the West", 2020

Gordon Corrae: "Russians Among Us - Sleeper Cells, Ghost Stories, and the Hunt For Putin's Spies", 2020

Pete Earley: "Comrade J: The Untold Secrets of Russia's Master Spy", 2007

Tore Forsberg: "Spioner och spioner som spionerar på spioner", 2003

Mark Galeotti: "Putin´s Hydra inside Russian Intelligence Services", 2016

Luke Harding: "Shadow State: Murder, Mayhem, and Russia's Remaking of the West", 2020

Jonathan Litell: "The Security Organs of the Russian Federation - A Brief History 1991-2005",

Thomas Rid: "Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare", 2020

Källor på Internet

<http://shieldandword.mozohin.ru/> - Webbplatsen är på ryska och är i sin helhet dedikerad till Tjeckan åren 1917-1991, framförallt deras organisation och en stor del av de ledande personerna.

Baltic Center for Investigative Journalism Re:Baltica - <https://en.rebaltica.lv/>

Bellingcat Investigation Team - <https://www.bellingcat.com/>

Free Russia Foundation - <http://www.4freerussia.org/>

InformNapalm - <https://informnapalm.org/>

Meduza - <https://meduza.io/en/>

Radio Free Europe / Radio Liberty - <https://www.rferl.org/>

Stop Fake - <http://www.stopfake.org/en/>

The Dossier Center - <https://dossier.center/>

The Insider Russia - <https://theins.ru/>

Artiklar på Internet

”Expansion of Foreign Intelligence Service HQ”, Federation of American Scientists 2018-07-27 - <https://fas.org/irp/eprint/svr-expansion.pdf>

"FSB Team of Chemical Weapon Experts Implicated in Alexey Navalny Novichok Poisoning", 2020-12-14, <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2020/12/14/fsb-team-of-chemical-weapon-experts-implicated-in-alexey-navalny-novichok-poisoning/>

"Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv", FOI 2019 - <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4752--SE>

¹ Begreppet ”aktiva åtgärder” (Активные мероприятия) betyder i stort samtliga åtgärder som ett land vidtager för att försöka påverka ett annat lands förda utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Aktiva åtgärder kan då ses antingen som en del av eller en ersättning för en väpnad attack. Aktiva åtgärder är vanligtvis långsiktiga åtgärder som utförs tillsammans med andra åtgärder där de stöttar varandras effekter. De kan vara stora eller små, lång- eller kortvariga liksom öppna eller dolda åtgärder. Oavsett vilket ska de medföra att motståndaren förs bakom ljuset inom de sektorer man bearbetar. Ibland är hela den aktiva åtgärden konstruerat för sitt ändamål, ibland använder man sig av verksamheter som ändå äger rum som man förändrar enligt det koncept man använder sig av.

Man kan till exempel utnyttja en militärövning som ändå sker inom den normala verksamheten och lägger till moment som förändrar helheten. Man kan lägga till störning av civila kommunikationer, man kan lägga till ett övningsmoment som stör andra länders verksamhet, eller så kan man flyga med militära plan utan påslagna transponderar för att störa civilflyget. Med mycket små medel kan man åstadkomma mycket stora effekter.

Målgruppen kan vara den allmänna opinionen, ett visst politiskt partis medlemmar, journalisterna på en tidnings redaktion eller boende i ett visst område.

² "Grundkurs Sovjetisk Underrättelsetjänst" publicerades 2019 och bygger på öppna och välrenommerade källor. Den är fri att sprida och citera från (freeware). Jag har dock fortfarande upphovsrätt till hela texten och den som vill nyttja större delar av texten ombedes vänligen kontakta mig, joakim.von_braun@bredband.net.

³ Måttenheten karat (eng. carat) har sitt ursprung i måttenheten ”ounce” som förkortas oz. Karat används för ädelstenar och pärlor. Överfört i vårt system motsvarar en karat 200 mg, så en diamant på 100 karat väger alltså 20 gram.

⁴ Earl Browder var agentrekryterare åt NKVD. Han hade tidigare arbetat som Komintern-agent i Shanghai, Kina. Även Browders förra fru, Kitty Hawk, var agent för NKVD. Om namnet Browder känns bekant beror det nog på att Earl Browders sonson, Bill Browder, var Rysslands mest framgångsrika riskkapitalist innan Putin beslöt sig för att stoppa hans verksamhet i landet. Bill Browders revisor Sergej Magnitskij greps på falska grunder och misshandlades till döds av de fängelsevakter som skulle bevaka honom. Ett antal höga polisbefäl stal 212 miljoner dollar från Bill Browder och på grund av att Putin skyddar Magnitskij's mördare har man i USA antagit en lag som svartlistar alla de inblandade ryssarna och har frusit deras eventuella ekonomiska tillgångar i USA. Likadana lagar har också antagits i Kanada, Storbritannien, Estland, Lettland och Litauen. Också i flera andra länder pågår arbete för att försöka få de nationella parlamenten att anta liknande lagar, bland annat i Sverige.

⁵ De fem agenter från Cambridge University som uppdagats var Kim Philby, Donald Maclean, Guy Burgess och Anthony Blunt samt John Cairncross. Det fanns dock flera andra sovjetiska agenter i deras omedelbara närhet och som de hade kontakt med. Att just dessa fem pekats ut som en grupp var dels på grund av deras närhet till varandra men också att de kom att arbeta på några mycket viktiga poster inom de brittiska underrättelse- och

säkerhetstjänsterna. Personer som James Klugmann, Victor Rothschild och Leo Long bör också nämnas för att göra bilden mer komplett.

Också agenthandledarna från NKVD och NKGB Jurij Modin, Aleksandr Orlov, Konstantin Kukin, Teodor Maly, Anatolij Gorskij, Boris Krotov och Arnold Deutch spelade en ytterst viktig roll som fick allt att fungera. Förbindelsen mellan gruppen och Moskva var bruten under en längre tid och i Moskva var man också flera gånger synnerligen misstänksamma mot sina brittiska agenter, dels för att de levererade alldeles för mycket och för bra information, dels för att de hävdade att Storbritannien inte hade några egna spioner i Sovjetunionen. Allt detta stred mot de paranoidea ryssarnas uppfattning hur det hela borde vara och här gjorde gruppens agenthandledare säkerligen en stor insats för att agenterna skulle få fortsätta sin verksamhet och att man skulle fortsätta att lita på deras information. En intressant reflexion är att endast en eller två av spionringens handledare beskrevs som ryss i de sovjetiska handlingarna. Det finns många som anser att just agentledarnas icke-slaviska bakgrund under 1920- och 1930-talet var en synnerligen viktig orsak till att Moskva lyckades så bra med sin rekryteringsverksamhet under denna period.

⁶ Både inom tsardömet och senare även i Sovjetunionen och i det nuvarande Ryssland var människors nationalitet viktig information. Då ska man också känna till att judar räknades som en egen nationalitet och att beteckningen "jude" fanns att läsa i dessa personers inrikespass. Detta var naturligtvis att stor vikt i ett land som var minst lika judefientligt som Polen och Tyskland var vid denna tid.

⁷ Gruppen som arbetade tillsammans med Putin i St Petersburg under Anatolij Sobtjak bestod bland annat av: Aleksandr Bepalov (KGB), Valerij Golubev (KGB), Viktor Ivanov (KGB), Vladimir Jakunin (KGB), Vladimir Kozjin (KGB), Aleksej Kudrin, Valentin Makarov (KGB), Dimitrij Medvedev, Aleksej Miller, Sergej Narysjkin (KGB), Oleg Safonov (KGB), Igor Setjin, Viktor Zolotov (KGB) och Viktor Zubkov. De flesta av dem har alltså tillhört KGB och funnits kring Putin i minst 30 års tid och därefter beklätt några av de viktigaste posterna i det ryska samhället. De utgör gräddan av "siloviki".

⁸ När Stalin beslöt att upplösa Komintern 1943 togs en stor del av verksamheten över av kommunistpartiets nybildade Internationella Avdelning (IA). De viktigaste verksamhetsdelarna som att skicka instruktioner till världens kommunistpartier via radio, att skicka kontanter och falska ID-handlingar via hemliga kurirlinjer och att utbilda utländska kommunister i Moskva, fortsatte i det närmsta helt oförändrat. De kom emellertid att döljas under täcknamn som Institute No 301 och Institute No 99.

⁹ Den vanliga bilden har länge varit att Philby värvades av en agentvärvare från Moskva som skickades till Storbritannien, men sanningen är att han i hög grad värvades genom det aktiva arbetet i Österrike som två kvinnliga Kominternagenter genomförde innan han senare kom att hamna hos NKVD.

Först och främst rörde det sig om Edith Tudor-Hart som fungerade som agent åt Kominterns hemliga avdelning OMS där hon också lärde känna landsmannen Arnold Deutsch. Dessutom rör det sig om Litzzi Friedmann som var aktiv i KPÖ, det österrikiska kommunistpartiet, och smugglade ut eftersökta vänsteraktivister via Wiens kloaker. Hon fick här hjälp av Kim Philby och den 24/10 1934 gifte de sig med varandra, delvis för att hon lättare skulle kunna fly från det allt mer pro-nazistiska Österrike.

¹⁰ I en historisk granskning av sovjetiskt spionage innan Andra världskriget och fram till Vietnamkrigets dagar framstår de icke-ryska agentvärnarna från Komintern som oerhört mycket bättre än de ryssar som försökte få västerlänningar att ingå i Moskvas agentnätverk. Även de icke-ryska sovjetmedborgarna visade framfötterna jämfört med sina ryska, vitryska och ukrainska kollegor. Det var endast de slaviska underrättelseofficerare som arbetat utomlands under längre perioder som tycktes kunna uppvisa liknande resultat som de NKVD- och KGB-män som kommit från väst eller från Kaukasien eller Baltikum.

¹¹ De viktigaste förändringarna var att Andra Huvuddirektoratet i KGB omvandlades till FSB. Gränsvaktsdirektoratet blev en egen myndighet med samma verksamhet. Signalspaningsmyndigheten FAPSI bildades av huvuddelarna av KGBs 8:e Huvuddirektorat (kryptering) och 16:e Direktoratet (signalspaning). Nästan samtliga funktioner i de separata myndigheterna inkorporerades i FSB enligt en ukaz tagen av president Putin 2003. Få personer i omvärlden tycks ha uppmärksammat förändringen.

¹² http://svr.gov.ru/svr_today/struktur.htm

¹³ PNG är en förkortning av det latinska begreppet "Persona Non Grata" alternativt "Personae Non Gratae" (pluralis) och betyder "Icke önskvärd person". Det är den diplomatiska världens beteckning för en diplomat som blivit utvisad.

¹⁴ En arbetshypotes som sannolikt stämmer är att SVRs Operativa avdelningar i huvudsak överensstämmer med KGBs Geografiska avdelningar som åtminstone var cirka 15 stycken till antalet med nummer från och med 1 upp

till och med 20. Några av avdelningarna med nummer sysslade med annan verksamhet som inte var knutet till något geografiskt område t.ex. 15:e avdelningen som ansvarade för registrering och arkiv och 19:e avdelningen som arbetade med emigranter från Sovjetunionen. Den förändring som bedömts ha skett rör främst sammanslagning av fler mindre avdelningar till några färre större dito.

¹⁵ Vnesjekonombank grundades redan 1924 och kom delvis till tack vare Lenins nya politik NEP. Redan 1922-08-18 grundades föregångaren Roskombank av den ökände svenska bankiren Olof Aschberg, "Röde Bankiren" kallad. Olof var personligen bekant med Lenin och hade hjälpt bolsjevikerna att bland annat smuggla guld till mångmiljardbelopp från Ryssland till Sverige, där smält om guldets och försett det med svenska stämplor, så att det kunde skeppas till London och säljas där. I april 1924 förvandlades banken till Vnesjtorgbank och efter en tid efter Lenins död kastade Stalin ut den gode Aschberg. Olof var farfar till de bägge journalisterna Robert och Richard Aschberg. Idag heter chefen för banken Vladimir Dimitriev som under flera decennier tillhört SVR, varit stationerad i Sverige vid flera tillfällen inom Linje PR och där han vid den sista stationering åren 1991-1993 avancerat till resident för alla SVR-officerare i Sverige.

¹⁶ Olof Aschberg bildade flera ryskvänliga banker i Sverige runt 1917 och sysslade i flera år med en omfattande smuggling av guld, silver och platina från Ryssland till Sverige. Tack vare denna verksamhet fick bolsjevikerna tillgång till miljardbelopp i hårdvaluta och kunde köpa de produkter de behövde för att överleva under inbördeskriget.

En omfattande beskrivning av Aschbergs verksamhet återfinns i Sean McMeekins oerhört intressanta bok "History's Greatest Heist – The Looting of Russia by the Bolsheviks", Yale University Press, 2009.

¹⁷ <https://www.volkskrant.nl/tech/dutch-agencies-provide-crucial-intel-about-russia-s-interference-in-us-elections~a4561913/> (2018-01-25); <https://nltimes.nl/2018/01/25/dutch-team-infiltrated-russian-hacker-group-witnessing-us-election-meddling-dnc-attack> (2018-01-25).

¹⁸ <http://shieldandword.mozohin.ru/kgb5491/structure/OTU.htm>

¹⁹ <http://shieldandword.mozohin.ru/kgb5491/structure/1GU/R.htm>

²⁰ <http://shieldandword.mozohin.ru/kgb5491/structure/1GU/service2.htm>

²¹ SVRs aggressiva verksamhet har även medfört att ett stort antal SVR-officerare utvisats sedan organisationens födelse 1991. Enligt media uppgifter har minst 419 av SVRs och GRUs ryska spioner förklarats för "Persona Non Grata" dvs utvisats. Då ingår åtskilliga underrättelseofficerare som tvingats hem i förtid då exempelvis cirka 180 ryssar utvisades från sina ambassader i Europa, Nordamerika och delar av brittiska samväldet efter försöket att giftmörda Sergej Skripal i Storbritannien mars 2018 och då USA tvingade 35 ryssar att åka hem 2016. Dessa bägge massutvisningar var dock inte riktade mot enskilda spioner för vad de personligen gjort utan det var politiska markeringar som drabbade SVRs och GRUs personal. Att visa ut identifierade underrättelseofficerare är ett diplomatiskt oerhört hårt budskap något som Moskva dock inte tagit till sig.

Det ska tilläggas att SVR drabbades av ett antal ovanligt hårda motgångar under 1990-talet då ett antal av SVRs resider utvisades då, något som nästan aldrig inträffat tidigare:

I augusti 1991 utvisade Sverige SVR-residenten **Igor Nikiforov**

Samma år i oktober, utvisade även de norska myndigheterna SVR-residenten **Lev Kosjljakov**.

SVR-residenten **Vladimir Alganov** förklarades Persona Non Grata från Polen år 1997.

Norge slog till igen året därpå och utvisade ännu en resident i mars från landet, **Evgenij Serebrjakov**.

2004 adderades Estland till denna exklusiva lista i och med utvisningen av **Anatolij Klimkin**.

Efter utvisningen 2004 tycks SVR ha ändrat sina instruktioner för sitt arbete inom residenturerna utomlands för att slippa schavottera med att den lokala chefen tvingas åka hem och knappast får möjlighet att arbeta i något västland igen. Just denna typ av bestraffning mot de ryska tjänsterna torde vara en av de mest effektiva metoderna att bekämpa rysk underrättelseverksamhet utomlands, särskilt om man konsekvent riktar in sig på att utvisa deras bästa officerare. Särskilt framgångsrik är metoden i mindre språkområden där SVR och GRU inte har några stora reserver med officerare. Under åren 1981-1991 utvisade Sverige i snitt tre sovjetiska underrättelseofficerare varje år. Dessutom stoppades ett 40-tal av dem under perioden från att resa in till väntande tjänstgöringar. En skattning av världens kända utvisningar av KGB- och GRU-officerare visar att Sverige under dessa år stod för cirka 12,5 procent av samtliga utvisningar vilket var mer än något annat land. Sedan dess har dock Sverige endast lyckats utvisa ett fåtal ryssar.

²² <http://shieldandword.mozohin.ru/kgb5491/structure/1GU/S.htm>

²³ Många gånger har det påståtts av den välkände KGB-generalen **Oleg Danilovitj Kalugin** varit den yngste KGB-generalen någonsin. Kalugin var dock 40 år när han 1974 utnämndes till generalmajor. Detta är dock inte längre aktuellt. 2002-06-26 dömdes Kalugin i sin frånvaro till 15 års fängelse, återtagande av hans 22 utmärkelser, degradering och misstande av pensionen för att han flyttat till USA och låtit sig utfrågas i den amerikanska kongressen. Många äldre KGB-officerare betraktar Kalugin som en förrädare.

²⁴ En av KGBs mest kända generaler var **Evgenij Petrovitj Pitovranov**, f 1915-03-30 och som avled i december 1999 84 år gammal. Efter att Pitovranov pensionerats 1966 återvände han 1969 som generallöjtnant för en helt nybildad KGB-avdelning som ägnade sig åt vetenskaplig-teknisk underrättelseverksamhet (industrispionage). Avdelningen skötte verksamheten inom Sovjetunionens Handels- och Industrikammare

²⁵ Redan i mitten av 1960-talet bröt man ut en kurs ur 101-skolans 1:a fakultet för militärt kontraspionage som efter tre års testverksamhet blev KUOS, "Advanced training courses for officers" [Курсы Усовершенствования Офицерского Состава]. Formellt bildades utbildningen 19/3 1969 och lades ner först 1993. I och med att SVR bildade spetsnazenheten Zaslou kan man anta att en utbildning liknande KUOS också tagits upp igen.

²⁶ Vympels rätt omfattande verksamhet i Afghanistan ägde rum i sex månaders perioder under särskilda operationsnamn som Zenit, Kaskad och Grom. Verksamheten bedrevs sedan i ett antal (ofta namngivna) stridsgrupper. Se vidare boken "Ryska elitförband", 2016, av Joakim von Braun och Lars Gyllenhal.

²⁷ KGBs främsta skola i Moskva som utbildades KGB-officerare för arbete i väst, var sedan länge välkänd som KGBs 101-skola. Vad som definitivt inte är lika känt är att tjekan under många decennier har ett stort antal skolor som samtliga betecknades med treställiga nummer. Antalet under tiden rör sig om mellan 20 och 25 stycken skolor med olika slags specialiteter (gränstruppernas skolor är inte inkluderade i detta antal). De bägge centrala skolorna i Moskva för 1:a och 2:a huvuddirektoratens räkning arrangerade fleråriga kurser (101-respektive 102-skolan) för KGBs duktigaste elever som ofta tidigare genomgått de ettåriga skolorna runt om i landet. Dessa kom i de flesta fall i slutet av 1980-talet att utökas till 18 månader långa studiekurser.

306-skolan i Charkov arrangerade kurser i kontraspionage, 402-skolan i Sverdlovsk arrangerade utbildning i "radiokontraspionage" medan 505-skolan i Tasjkent tycks främst ha utbildat KGB-officerare från de baltiska staterna. 311-skolan i Novosibirsk var specialiserad på militärt kontraspionage. De olika skolorna var aktiva under åren strax efter Andra världskriget in på andra halvan av 1980-talet. Storhetstiden var dock under 1950-talet fram till cirka mitten av 1960-talet. Några av skolorna har flyttats mellan olika orter och då behållit sin numrering:

KGBs 101-skola, Moskva

KGBs 102-skola

KGBs 103-skola, Leningrad

KGBs 132-skola

KGBs 201-skola, Gorkij

KGBs 201-skola, Gorkij

KGBs 202-skola, Leningrad

KGBs 202-skola, Kiev

KGBs 204-skola, Kiev

KGBs 205-skola

KGBs 301-skola, Mogilev

KGBs 301-skola, Vilnius

KGBs 302-skola, Lvov

KGBs 302-skola, Mogilev

KGBs 302-skola, Minsk

KGBs 303-skola, Vilnius

KGBs 304-skola, Sverdlovsk

KGBs 305-skola, Tbilisi

KGBs 306-skola, Charkov

KGBs 307-skola, Chabarovsk

KGBs 308-skola

KGBs 309-skola

KGBs 310-skola

KGBs 311-skola, Novosibirsk

NKGBs 366-skola, Kujbysjev

KGBs 401-skola, Kiev

KGBs 401-skola, Leningrad

KGBs 402-skola, Sverdlovsk

KGBs 403-skola

KGBs 505-skola, Tasjkent

²⁸ Knappast någon sovjetisk myndighet genomgick så många namn- och verksamhetsförändringar som Tjekan. Från 1917 och till och med 1991 skedde uppskattningsvis hela 15 namnändringar. Nu var det sällan som endast namnet ändrades utan vanligen skedde även viktigaste organisatoriska och verksamhetsmässiga förändringar.

²⁹ En rad organisationer, militär förband och andra juridiska personer erhöll olika slags utmärkelser under Sovjet-epoken. Namnet "Red Banner Institute imeni Ju V Andropov" betyder att skolan dels erhållit Röda Fanans orden för sina utbildningsinsatser, dels uppkallats efter förre KGB-chefen Jurij Andropov som ett särskilt tecken på uppskattning av den sovjetiska ledningen. Eftersom Sovjetsamhället hade små möjligheter att premiera omgivningen genom materiella belöningar. Istället dränktes omgivningen med högrävarande titlar och mängder av märken, medaljer och ordnar.

³⁰ http://www.compromat.ru/page_30912.htm - 2011-06-16

³¹ Att dammsuga viktiga nyhetsmedia har alltid varit viktiga för alla ambitiösa underrättelsetjänster. CIA hade sin jätteorganisation FBIS (Foreign Broadcast Information Service) och britterna skapade en liknande service från BBCs utlandsavdelning. Medan amerikanerna försökte översätta allt av intresse såg britterna vanligtvis till att endast publicera de mest intressanta artiklarna och nyhetsprogrammen. FBIS sovjetiska bulletin var mellan 100 och 150 sidor tjock varje dag! Där utöver kom en lika tjock veckorapport över Sovjets ekonomiska och tekniska nyheter. För resten av världen kom dagliga rapporter över Östeuropa, Kina, arabländerna och andra världsdelar.

³² https://ru.wikipedia.org/wiki/Премия_Службы_внешней_разведки_Российской_Федерации;
http://www.svr.gov.ru/svr_today/premia.htm

Åren 1978-1988 delade KGB ut ett motsvarande kulturpris. FSB instiftade ett liknande pris 2006 men delar ut priset i ett halvduzin olika kulturkategorier bl.a. film, radio och TV, litteratur med flera. Även MVD har ett liknande pris. Dels är dessa priser ett verktyg för att få de olika medierna att sprida säkerhetsmyndigheternas vyer i största allmänhet, dels en möjlighet att lyft fram den egna verksamheten framför de andras. Därutöver finns det flera andra priser bl.a. inom säkerhetsbranschen och inom media, som tillfaller nuvarande eller tidigare tjekister som ofta sitter på många olika stolar samtidigt.

³³ I Balasjicha-distriktet finns sedan 1920-talet en mängd träningsanläggningar, skjutbanor mm för olika spetsnazförband och vissa andra specialenheter. Här tränades både KGBs och GRUs enheter som var med om det initiala angreppet på Afghanistan julen 1979. Idag tillhör de olika enheterna både SVR och FSB såväl som GRU och Nationalgardet, samt mer traditionella militära enheter inom Västra militärdistriktet.

³⁴ <https://www.kommersant.ru/doc/3461885> 2017-11-10. Budanov inledde sin karriär i KGB 1966 och stationerades i Storbritannien därifrån han utvisades 1971. De utvisade, plus de som inte fick lova att återvända, uppgick till sammanlagt 105 sovjetiska underrättelseofficerare från både KGB och GRU. Efter denna åtgärd hade KGB endast en enda man på ambassaden kvar. Därefter sysslade Budanov uteslutande med kontrapionage bland annat fem år i DDR samtidigt med Vladimir Putin.

³⁵ Aktiva Reserven (ibland kallad Operativa reserven eller Särskilda reserven) består av utvalda tjekister som pensionerats från SVR (ofta vid 55 års ålder) som har stort intresse av att fortsätta arbeta för den ryska staten. De placeras vanligtvis som "vice chef" eller "chef för internationella relationer" på olika myndigheter, företag, föreningar etc. där de både tar emot instruktioner från sin tidigare arbetsgivare och rapporterar allt de bedömer

vara av intresse. Det fina i kråksången är att de uppbär full lön från båda sina arbetsgivare – både från Tjekan och från den nya arbetsgivaren!

Den Aktiva reserven är dock inte någon ny uppfinning. Den har fungerat under många år, ända sedan mitten av 1950-talet, och existerade under hela KGBs existens. Samtidigt som man rapporterade in viktig information till KGB kunde reservisterna i den olika myndigheterna, företagen och andra organisationerna utföra instruktioner de fick från Tjekan. I de allra flesta fallen var "reservisternas" anknytning till KGB helt okänd för de flesta av medarbetarna i den infiltrerade myndigheten.

Även FSB har en precis likadan "reserv" som arbetar inom ett stort antal myndigheter och företag runt om i Ryssland. Den går under namnet FSBs "Avdelning för utsänd personal" [Аппарат Прикомандированных Сотрудников].

³⁶ De engelska förkortningarna NGO och GONGO står för "Non-Governmental Organisation" och "Government-Organised Non-Governmental Organisation". Det sistnämnda utgör en del av rysk desinformation där man försöker skapa en bild av ett civilsamhälle som ska likna det västerländska men som i själva verket är en Potemkin-kuliss som tjänar Putin-regimen och deras politiska syften.

³⁷ I början av 1920-talet ville man uppnå två delvis motsatta politiska mål samtidigt. Dels ville man understödja världsrevolutionen via Komintern, dels ville man öka utlandets stöd för den unga Sovjetstaten genom att öka antalet handelsavtal och diplomatiska erkännanden med hjälp av MID. Tjekan och GRU skulle understödja bägge dessa målsättningar samtidigt.

³⁸ Sedan början av 1960-talet har såväl ambassader som konsulat, samt deras personal, en särskilt internationellt skydd. Dels finns avtalet "Vienna Convention on Diplomatic Relations" från 1961, och dels pendangen "Vienna Convention on Consular Relations" från 1963. Här finns regler om att representanter med diplomatisk immunitet inte får gripas och åtalas, att deras bostäder och arbetsplatser inte får genomsökas och liknande regler. Anledningen är att det mottagande landet inte ska kunna hitta på uppgifter om ett brott och använda dessa för att ingripa mot ett land. Om det sändande landet anser att eventuella uppgifter om begångna brott synes vara korrekta kan man frivilligt lyfta egen personals diplomatiska immunitet.

³⁹ Tjekan hette då MGB (Ministeriet för Statens Säkerhet) men bytte 1954 namn till KGB (Kommittén för Statens Säkerhet) vilket man behöll t.o.m. Sovjetimperiets sammanbrott 1991 .

⁴⁰ I och med att Informationskommittén lades ner och avdelningen för desinformation kom att föras över till KGB, kan det för den oinvigde se ut som att Tjekan inte sysslade med desinformation förrän starten av Avdelning D i januari 1959. Chef för den nya avdelningen blev Ivan Agajants som kom från ett arbete som fakultetschef på KGBs 101-skola. (<http://shieldandword.mozohin.ru/kgb5491/structure/1GU/A.htm>)

⁴¹ Kompendierna "Att identifiera en sovjetisk underrättelseofficer" och "Hur KGB värvar agenter", utgivna av Research & Inquiries, Stockholm 1989.

⁴² Rodionov var i början av 1930-talet aktiv i Östersjöflottan innan han 1936 blev marinattaché i Turkiet, senare också i Grekland. Under dessa år var han Resident för det Marina GRU som då existerade. Han medverkade i San Francisco vid skapande av FN och hamnade senare som 1:e vice chef för KI samt chef för deras Desinformationsavdelning. 1950-1956 tjänstgjorde Rodionov som ambassadör i Sverige varefter han blev chef för MIDs Skandinaviska avdelning.

⁴³ Den lokala KGB-residenturen bestod av ett antal så kallade linjer (avdelningar) som arbetade strukturellt med en viss typ av underrättelseverksamhet till exempel politisk underrättelseverksamhet, kontraspionage etc. Se vidare informationen och illustrationen på detta i manuskriptets sida 000.

⁴⁴ Evgenij Primakov satt som chef för SVR åren 1991-1996. Därefter var han först utrikesminister och därefter premiärminister i Ryssland.

⁴⁵ Illegalister är den elit av ryska spioner som i hemlighet placeras ut i västländerna med vanligtvis falska identiteter och påhittade levnadsbeskrivningar och Cv:n. De har inga officiella kontakter med Moskva eller Rysslands ambassader eller konsulat. Vanligtvis erhåller de sina instruktioner via kortvågsradio eller Internet. De 10 illegalisterna som greps i USA 2010 använde flera mycket avancerade dataprogram som gjorde det möjligt att kommunicera osynligt både via Internet (t.ex. steganografi) och WiFi-trafik (trådlös datatrafik).

⁴⁶ Samtidigt som Putin tjänstgjorde i östtyska Dresden fanns det osedvanligt många andra KGB-officerare på plats, något som kanske tyder på att KGB-stationen i Dresden möjligtvis var något mer intressant än vad många tidigare har trott. Såvitt man känner till har bland annat följande KGB-officerare tjänstgjort i Dresden, troligtvis under hela eller delar av samma tidsperiod som Vladimir Putins år i DDR:

Lazar Matvejev, Aleksej Rostovtsev, Oleg Safonov, Vladimir Sjirokov, Evgenij Sjkolov, Nikolaj Tokarev och Vladimir Usoltsev.

⁴⁷ Siloviki är ett begrepp för alla de officerare i Tjekan (nuvarande eller före detta officerare i SVR, FSB och KGB) och i krigsmakten, som de senaste 25-30 åren flockats runt Vladimir "Vova" Putin. Dessa siloviki utgör de ryska makthavare som Putin har allra störst förtroende för och består av flera hundra individer, många av dem från Putins hemstad Leningrad/St Petersburg.

⁴⁸ <https://theins.ru/news/234458> - 2020-11-02

⁴⁹ Lev Filippovitj Sotskov, född 1932-03-30 i Leningrad. Efter studier på MGIMO hamnade han 1959 hos KGB. Efter att ha tillbringat största delen av 1960-talet i Sverige har Sotskov vigt resten av livet åt desinformation och aktiva åtgärder. Åren 1978-1987 var han 1:e vice chef för KGBs Första Huvuddirektorats Avdelning A som ansvarade för organisationens arbete med desinformation. Därefter arbetade minst 20 år för SVR med liknande arbetsuppgifter innan han blev ansvarig för att välja ut tusentals lämpliga dokument för avhemligande och publicerande och för SVRs kampanj mot Polen och de tre baltiska länderna. Under åren 2001-2011 publicerade han bland annat följande alster:

Operation Tarantella, 2001

Unknown separatism - Service of SD and Abwehr, 2003

Code of operation - "Tarantella", 2007

The Baltics and Geopolitics. 1935-1945, 2009

Secrets of the Polish Policy. Collection of documents (1935-1945), 2009

Secrets of the Polish policy. 1935-1945, 2010

Aggression. Declassified documents of the Foreign Intelligence Service of the Russian Federation 1939-1941, 2011

⁵⁰ "Att identifiera en sovjetisk underrättelseofficer - en kort handledning" publicerades i slutet av 1980-talet och författades av undertecknad, Joakim von Braun. Den gavs ut av företaget Research & Inquiries Sweden Ab och såldes då för 200:-. Idag är den freeware och kan kostnadsfritt laddas ner och spridas från https://mcusercontent.com/55be27e943e9d91bb7781ce9e/files/e3e2d83a-0249-4ab3-aebf-a418a7537d84/Att_identifiera_en_sovjetisk_underr_ttelsofficer_En_kort_handledning.pdf Den är dock fortfarande försedd med copyright och den ursprungliga texten får inte ändras utan författarens tillstånd. Att återpublicera hela eller delar av texten går dock utmärkt.

Kompendiet finns också översatt till engelska och kan laddas ner från https://mcusercontent.com/55be27e943e9d91bb7781ce9e/files/5c4c9aa7-817b-4ec4-bde7-0af75ea9ad0a/How_to_Identify_Soviet_Intelligence_Officers.pdf

⁵¹ Ryssarna fanns på tjänster på ambassaden, konsulaten i Stockholm och Göteborg, handelsdelegationen på Lidingö, flygbolaget Aeroflot (endast GRU-officerare), turistbyrån Intourist (KGB-män; Intourist grundades 1938 av NKVD), som utrikeskorrespondenter bland annat från APN, Novoje Vremja, Izvestija, Tass, Moskva Radio/TV samt innan Andra världskriget på nyhetsbyrån Rosta, på Matreco HandelsAB i Södertälje, som skeppskontrollanter i Göteborg (främst GRU), som representanter för copyrightorganisationen VAAP och handelssjöfarten Morflot, samt på fiskeriföretaget Scarus Marin i Helsingborg. Samtliga 210 ryssar hade full frihet att resa i hela landet.

⁵² Lista över samtliga myndigheter, föreningar och andra organisationer

⁵³ <https://vault.fbi.gov/ghost-stories-russian-foreign-intelligence-service-illegals/>

⁵⁴ Bellingcat - <https://www.bellingcat.com/>

InformNapalm - <https://informnapalm.org/en/>

Meduza - <https://meduza.io/en/>

The Insider - <https://theins.ru/>

Bellingcat har vid flera tillfällen, antingen ensamma eller tillsammans med andra, kunna påvisa GRUs inblandning i mordförsöket på Sergej och Julia Skripal, flera ökända hackingförsök (bl.a. mot Organization for the Prohibition of Chemical Weapons, OPCW) och andra attacker, där man kunnat publicera korrekta namn, fotografier, förbandsbeteckningar, händelser och ett stort antal andra bevis som i sin tur kan användas av andra avslöjare, researchers, forskare, journalister, författare etc.

⁵⁵ Vanligtvis sparas aldrig bild- och ljudfiler som rådata utan för att spara använder man sig av komprimering av filerna. Dessa komprimeringsalgoritmer har mycket välkända beteckningar som jpeg (jpg) och gif när det gäller bilder och mpeg (mpg) när det gäller ljud. Tack vare denna "hoptryckning" av filerna blir de flera gånger mindre än filer där man sparar bild och ljud som rådata. Dessa typer av komprimering finns numer infogade i de olika program som man vanligen använder för ljud- och bildbehandling så att man enkelt kan dubbelklicka på en komprimerad fil så att de spelas upp i realtid.

Steganografi fungerar enligt samma principer som komprimering men istället för att göra filen mycket mindre utnyttjar man delar av det utrymme som skapas till att stoppa in den information man vill gömma, ofta i krypterad form. Man kan fortfarande dubbelklicka på filen och spela upp ljudet eller se bilden. Använder man samma steganografiprogram som nyttjats för att dölja informationen i filen kan den också göras synlig och läsas om det nu är text man gömt.

⁵⁶ Också de brittiska och amerikanska underrättelsetjänsterna använder sig av samma metoder. För några år sedan avslöjades en konstgjord sten i en av Moskvas parker. Denna "sten" innehöll en bandspelare och en sändare och mottagare för trådlös kommunikation. En rysk agent kunde då gå förbi och sända en rapport till "stenen" och långt senare kunde en brittisk underrättelseofficer passera samma ställe och få rapporten skickad till sin laptop eller till en specialtillverkad mottagare.

⁵⁷ Tore Forsberg: "Spioner och spioner som spionerar på spioner", 2003, s349-350.

⁵⁸ Ett känt exempel är Grigorij Aleksejevitj Rapota, som efter att ha varit posterad först i USA och sedan i Sveriges, utvisades på Tjekadagen den 20/12 1983. Efter några år pressade Sovjet Finland att ta emot honom som 1:e sekreterare på den sovjetiska ambassaden i Helsingfors och därefter fortsatte hans vägar genom KGB och rakt upp i toppen på SVR. Han slutade som en av SVRs vice chefer i slutet av 1990-talet och är nu generalöverste i SVRs Reserv. Att Rapota utvisats från Sverige är helt okänt för den ryska allmänheten.

⁵⁹ Botjan tillhörde Direktorat V under 1960-talet som sysslade med sabotageplanläggning i västländerna. Direktoratet lades dock ner i samband med att en av deras handläggare hoppade av i Storbritannien och röjde både verksamheten och många av sina kollegor som arbetade i väst. Aleksej Botjan deltog i byggandet av ett hemligt vapenförråd i Tjeckoslovakien som fylldes med amerikanska och västeuropeiska vapen och som man sedan "avslöjade" för att bevisa att västländerna stod bakom oroligheterna i landet. Han pensionerades som överste 1983 då 63 år gammal men fortsatte som aktiv inom flera av Tjekans veteranorganisationer. Botjan avled den 13/2 2020 hela 103 år gammal.

⁶⁰ Gevork Vartanjan lyckades med konststycket att både bli Sovjetunionens Hjärte och Rysslands Hjärte. De få andra medborgare som erhållit bägge utmärkelserna är i hög grad andra illegalister. Exempelvis erhöll de välkända Morris och Leona Cohen (bägge födda i USA) den sovjetiska hjälteutmärkelsen 1969 för att 1995 respektive 1996 även tilldelas Rysslands Hjärte.

⁶¹ På Ostozjenka ulitsa ligger praktiskt nog dels MIDs Diplomatakademi, dels Maurice Thorez-institutet för Främmande Språk. Bägge dessa skolor har utexaminerat ett antal tjekister och särskilt från Maurice Thorez-institutet har ett antal blivande illegalister hämtats.